

UNIVERSITETET I AGDER

Beredskapshjemmets egenfødte barn

Hvordan er det å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem?

Henriette Knaben Velle

Veileder

Bjørn Øystein Angel

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, [2014]
Fakultet for [Samfunnsvitenskap]
Institutt for [Sosiologi og sosialt arbeid]

Masteroppgave 2014

Beredskapshjemmets egenfødte barn

Problemstilling: Hvordan er det å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem?

Universitet i Agder

Master i velferdsstudier med fordypning i sosialt arbeid

Student: Henriette Knaben Velle

Veileder: Bjørn Øystein Angel

FORORD

Arbeidet med masteroppgaven har vært så mye mer enn bare en skriveprosess. For det første har jeg fått anledning til å fordype meg i et tema som interesserer meg. I tillegg har jeg fått muligheten til å lære meg selv bedre å kjenne.

Dette arbeidet har vedvart en periode i livet der familieverdier er i høysetet, og hvor jeg har følt at jeg har hatt behov for utvikling. Det har vært en personlig prosess som har bydd på mange utfordringer underveis.

Jeg har sett tilbake på min barndom og de erfaringene jeg har. Jeg har kjent det nødvendig å ta egne følelser på alvor. Spørsmål og tanker er blitt «vekket» i møtet med beredskapshjemmets egenfødte bar. Jeg har funnet det fruktbart å gi rom for egne tanker og refleksjoner innimellom i presentasjonen. Jeg vil understreke at det er fem barn/ungdommer jeg har samtalt med og deres stemme jeg ønsker å løfte fram,.

Det er mange jeg ønsker å takke for at det har vært mulig å få til et produkt som dette. Først og fremst en stor takk til dere barn og ungdom som har latt dere intervju og gjort gjennomføringen av denne masteroppgaven mulig, og dere foreldre som har åpnet opp hjemmet deres for meg. Takk for at dere har delt både kunnskapsrikdom og erfaring.

Jeg må også rette en stor takk til veileder Bjørn Øystein Angel ved Universitetet i Agder. Det var han som vekket interessen om å fordype meg i dette temaet for seks år siden. Han har vært enestående gjennom hele prosessen. Takk for at du har tatt følge med meg på denne reisen.

I tillegg vil jeg rette en stor takk til Bufetat som har vært positive til prosjektet og bidratt i prosessen.

Videre vil jeg takke mine foreldre og svigerforeldre som alltid har rikelig med omsorg å gi. Tusen takk for hjelp, støtte og barnevakt.

Sist, men ikke minst, en stor takk til den lille familien min; mann og datter på snart halvannet år. Dere er de viktigste i livet mitt og min viktigste inspirasjon!

Mandal 2014

Henriette Knaben Velle

SAMMENDRAG

Hensikten med denne studien har vært å skaffe til veie kunnskap om hvilken betydning det har å være barn av foreldre som er beredskapshjem. Det er barnas egne beskrivelser, deres opplevelser og stemme jeg søker å formidle.

Gjennom tidene har barnevernets anvendelse av tiltak endret seg i tråd med utvikling av nye lover og kunnskap. En senere tid er preget av en dreining fra institusjonsbruk til løsninger i private hjem. Det støttes barnevernfaglig og politisk ved en antakelse om at barn har det best ved å bo i «vanlige» familier. Tallet på barn plassert i beredskapshjem har økt de siste årene. For eksempel ved at det fra 2011 til 2012 var det en økning på 25 prosent.

Det er begrenset norsk forskning som omhandler beredskapshjem. Jeg har ikke lyktes å finne fram til litteratur som omhandler beredskapshjemets egenfødte barn. De siste årene har forskere sett på barn i sosialt arbeid og i barnevernet som aktører i eget liv. Her har jeg hentet inspirasjon.

Min studie er en studie med intervju av fem barn og ungdom i alderen 7-18 år. De har alle erfaringer fra å bo sammen med barn som plasseres i beredskapshjem, for midlertidig plassering. Oppdragsvarigheten strekker seg fra 1,5 år til 10 år.

Spørsmålene jeg har stilt informantene handler om hverdagslivet; det vanlige og det særegne for familielivet.

Jeg har valgt fire forskningsspørsmål som handler om hvordan barna opplever å være beredskapshjem, hvem barna har snakket med om det å være beredskapshjem, hvordan det er når et beredskapssøsken flytter inn og/eller ut og hvordan barna forklarer/definerer hva et beredskapshjem er.

Funnene (jfr. kap 5.7 s. 95-96), viser at informantene har både et vanlig og litt uvanlig hverdagsliv.

Det framkommer at informantene er overveiende positive til det å være beredskapshjem. Videre viser funnene at informantene møter utfordringer i hverdagen knyttet til beredskapshjemsoppdraget. Noen av beredskapsbarna kan være krevende og ta mye plass, og at informantene kan bli følelsesmessig berørt både når et barn flytter inn og når et barn flytter ut. Utfordringene setter beredskapshjemets egenfødte barn i krevende situasjoner.

I denne oppgaven reises en drøfting omkring de ulike behovene de egenfødte barna har. Barna

har blant annet behov for å delta og bli møtt som subjekter, samtidig som de har behov for beskyttelse mot risikofaktorer som blant annet relasjonsbrudd eller å leve sammen med barn med utfordrende atferd. Hvordan kan vi sikre at denne gruppen barn opplever stabilitet og kontinuitet?

I denne studien kommer det også fram at de egenfødte barna er viktige aktører i beredskapshjearbeidet. De har mange erfaringer og sitter inne med mye kunnskap og informasjon. Derfor er det viktig at de ikke holdes tilbake, men at de blir sett og møtt som subjekter.

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1. HVA MASTEROPPGAVEN HANDLER OM: BEREDSKAPSHJEMMETS EGENFØDTE BARN	9
1. Formål med studien	9
1.1 Mitt utgangspunkt og valg av framgangsmåter.....	9
Jeg har valgt å ha følgende forskningsspørsmål for å belyse problemstillingen:	11
1. 3 Avgrensning og presisering.....	11
1. 4 Masteroppgavens oppbygging.....	12
KAPITTEL 2. OM BARNEVERNET OG BEREDSKAPSHJEMMETS EGENFØDTE BARN.....	13
DEL 1	13
2.1.3 Barnevern	14
2.1.4 Omsorgssvikt.....	15
Det statlige barnevernet og dets ansvarsområdet	16
2.3 Ulike typer fosterhjem, men felles krav til dem:	17
2.3.1 Ordinære fosterhjem	18
2.3.2 Forsterkede fosterhjem	19
2.3.4 Beredskapshjem:	19
2.3.6 Statlige og private familiehjem.....	22
2.4.1 Risiko- og beskyttelsesfaktorer	23
2.4.5 Barn med utfordrende atferd	27
2.5 Utviklingen av fosterhjemsordningen og beredskapshjem	29
2.5.1 Hva sier barnekonvensjonen?	30
2.5.2 Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992	31
2.5.3 Barnevernets fire grunnleggende prinsipper	32
2.5.5 Veien videre for beredskapsbarna.....	33
2.5.7 Oppdragsavtalen for beredskapshjem	35
2.6.1 Hva vet vi om beredskapshjem?.....	38
2.6.2 Inspirasjon fra forskning om fosterhjem	40
2.6.3 Inspirasjon fra forskning som ser barna som aktører	41
2.6.4 Oppsummering	42
Kapittel 3. TEORETISKE PERSPEKTIV FOR ANALYSENE.....	44
3.4 Nyere syn på hjem og familie	46
3.6 Barneperspektiv og barnets perspektiv.....	48
Kapittel 4. METODE.....	55
4.1 Et hermeneutisk utgangspunkt.....	55

4.1.1 Kvalitativt forskningsdesign	55
4.1.2 Et kvalitativt intervju.....	56
4.4 Forskereffekter, forforståelse og persepsjon	60
4.5 Å bruke sitater	64
4.5.1 Transkripsjon	64
4.5.3 Utfordrende å finne informanter.....	66
4.5.4 Beskrivelse av kontakten med utvalget.....	66
4.6 Om studiens kvalitet: Gyldighet og pålitelighet	67
4.6.3 Analysetemaer.....	70
4.7.4 Respekt, tillit og åpenhet.....	72
4.7.6 Mulige mén og ubehag	73
4.8 Litteratursøk	74
Kapittel 5. PRESENTASJON AV DATA OG ANALYSE.....	76
5.1. DEL 1: Om informantene og typologisering av utsagn	76
5.1.1 Innledning	76
5.1.2 Barna og ungdommen. Hvem er de?.....	76
5.1.3 På mange måter et helt vanlig hverdagsliv.....	77
5.1.4 Men ikke helt som en «vanlig» familie... ..	78
5.1.5 Oppsummering	80
5.2 DEL 2: TEMAANALYSE	80
5.2.1. Forskningsspørsmål 1: Hvordan opplever barna å være beredskapshjem?.....	80
Det beste med å være beredskapshjem?	80
5.2.2 Utfordringer barna møter i hverdagen.....	81
Her er hva informantene fortalte:	81
5.4.1Fortell hva som skjer når et barn flytter inn. Hvilke tanker og følelser har du?.....	84
Her er informantenes svar:.....	85
5.4.2 Hva får en vite du om barnet når det flytter inn?	86
Her er informantenes svar:.....	86
5.4.3 Når et barn flytter inn.....	87
Her er informantenes svar:.....	87
5.4.4 Å møte et barn når det flytter inn.	88
Her er informantenes svar:.....	88
Her er informantenes svar:.....	89
Her er hva informantene svarte:	90

5.4.7 Hva får du vite når et barn skal flytte?	91
5.5 Forskningsspørsmål 4: Hvordan forklarer/definerer barna hva et beredskapshjem er?	91
Hva er et beredskapshjem?	91
5. 6. 1 Å omtale beredskapsbarna	92
5. 6. 3 Om framtidsdrømmer, utdanning og jobb.	93
5. 6. 4 Tre av informantene hadde noe på hjertet som de ville dele med barnevernet og andre som jobber med barn og ungdom:	94
5. 6. 5 Er det noe du ønsker å si til andre som ønsker å bli beredskapshjem?.....	95
5. 7 Kort oppsummering av mine funn:.....	95
KAPITTEL 6. DRØFTING AV FUNN	97
6.1 Innledning	97
6.1.2 Hva viser undersøkelsen?	97
6.1.3 Hvem er informantene? Hvorfor er 4 av 5 jenter?	98
6. 2 Forskningsspørsmål 1; Hvordan opplever barna å være beredskapshjem?.....	98
6.2.1 På hvilke måter kan det være bra å være beredskapshjem?	98
6.2.2 På hvilke måter blir de egenfødte barna utfordret?	99
6.2.3 Hvordan beskytte beredskapshjemmets egenfødte barn mot risiko?	100
6.2.4 Hvordan sikre stabilitet og kontinuitet?	102
6.3.1 Hvem har ansvar for å ta initiativ til samtale?.....	103
6.3.2 Er barnevernet blitt flinkere til å snakke med barna?	103
6.4 Forskningsspørsmål 3. Hvordan er det når et beredskapssøsken flytter inn eller ut?	104
6.4.1Når et beredskapssøsken flytter inn.....	104
6.4.2 Om informasjonen til beredskapshjemmets egenfødte barn	105
6.4.4 Når et barn flytter	108
6.5 Forskningsspørsmål 4. Hvordan forklarer/definerer barna hva et beredskapshjem er?	109
6.5.1 Hva er et beredskapshjem?	110
6.5.2 Om informantenes bruk av symboler og språk	110
6.5.3 Å omtale beredskapsbarna	110
6.6 Noen andre temaer	111
6. 6. 1 Alderen til beredskapsbarna	111
6.6.3 «Alltid beredt?»	112
6.9 «Etterpåforståelse»	114
KAPITTEL 7. AVSLUTNING	116
Litteraturliste:	118

VEDLEGG:

Vedlegg 1. Informasjonsskriv til Bufetat.

Vedlegg 2. Informasjonsskriv til beredskapsforeldre.

Vedlegg 3. Informasjonsskriv til beredskapshjemmets egenfødte barn.

Vedlegg 4. Informasjonsskriv til foreldre som har barn plassert i beredskapshjem og deres barn.

Vedlegg 5. Samtaleguide/hjelp til å få samtalen i gang

Vedlegg 6. Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger, fra personvernombudet for forskning.

KAPITTEL 1. HVA MASTEROPPGAVEN HANDLER OM: BEREDSKAPSHJEMMETS EGENFØDTE BARN

1. Formål med studien

Tema for denne masteroppgaven er beredskapshjem og egenfødte barns erfaring og opplevelser med å vokse opp med «beredskapsbarn».

Beredskapshjem i denne undersøkelsen er familier som tar i mot barn i alderen 0-13 år. De tar i mot barn på meget kort varsel. Dette er barn i akutte situasjoner som av ulike grunner trenger en midlertidig omsorgsbasis. Beredskapshjem er et alternativ til institusjonsplassering, og plasseringen skal i utgangspunktet være kortvarig. Beredskapshjem skiller seg fra fosterhjem ved at avtalen ikke er knyttet til et bestemt barn, og beredskapshjemmet tar vanligvis imot flere barn i løpet av ett år. Oppholdene regnes for å være midlertidige, inntil det er klart hvor barnet skal flytte videre.

Når samfunnet griper inn og flytter et barn i beredskapshjem, får det store konsekvenser for barnet, foreldrene, beredskapshjemmet og andre involverte. Å få et barn i krise «levert på døra» berører naturligvis beredskapshjemmet, hele familien; både store og små. Hvordan blir de egenfødte barna i beredskapshjemmet berørt av dette?

1.1 Mitt utgangspunkt og valg av framgangsmåter

Utgangspunktet for temavalg er erfaring fra egen oppvekst og arbeidserfaring fra å jobbe i barneverntjenesten. Mitt utgangspunkt er derfor ikke nøytralt, men farget av min bakgrunn. Den forforståelsen jeg har om temaet, kan være en utfordring for å se fenomenet innenfra, utenfra og samtidig reflektere over det jeg ser. Det kan hevdes at forskningen preges av subjektivitet, mitt mål er heller ikke «objektiv forskning». Siden vi alle er mennesker som har egne tanker og følelser, vil ikke forskningen være objektiv.

Jeg har forsøkt å møte informantene med åpent blikk. Jeg har forsøkt å unngå å ha forventninger om hva jeg kommer til å møte, blant annet ved å unngå ferdigoppstilte kategorier og overskrifter (Kvale og Brinkmann 2009). Likevel har den sosiale konteksten en egenverdi som er nødvendig for å forstå data som kommer fram i møtet (Silverman 1993, Ryen 2010).

Deltakelse i studien innebærer en kontakt mellom forsker og beredskapshjemmets egenfødte

barn. Intervju er en metode som egner seg når man søker etter subjektive opplevelser og beskrivelser. Jeg har gjennomført intervjuene i barnas omgivelser, deretter har jeg analysert, tolket og forsøkt å forstå fenomenet beredskapshjem slik de selv ser det. Målet er først og fremst å beskrive fenomenet, ikke å forklare.

Dette er livshistorier produsert i møtet mellom forsker og informant. Informantene og jeg ønsker å dele vår felles bakgrunn, for gi et innblikk i hvordan det kan være å ha en slik oppvekst. Derfor har jeg gjennomført samtaler med barna omkring hvordan de opplever å være beredskapshjem og hva de tenker og føler rundt det. Jeg ønske å gi et nyansert bilde av hverdagen i en slik familie. Her inngår både gode og mindre gode erfaringer, samt utfordringer.

Bakgrunnen for at temaet på masteroppgaven er beredskapshjem, bunner først og fremst i erfaringer fra egen oppvekst. Selv er jeg vokst opp i en familie som har vært beredskapshjem i 14 år. I løpet av disse årene har det vært innom om lag 55 barn og ungdom (de fleste under 13 år). Familien vår bestod av faste medlemmer: mor, far, en to år yngre lillebror og meg. I tillegg kommer de andre barna som var «til og fra». Dette gjør det for eksempel vanskelig for meg å svare på spørsmålet: «hvor mange søsken har du?»

Mine foreldre var fosterforeldre fra før jeg ble født. Det vil si at jeg hadde en fosterbror da jeg kom til verden og fram til jeg var seks år gammel. Da omkom fosterbror i en mopedulykke, og dette ble på mange måter et vendepunkt i livet mitt.

Familien måtte gå videre. Etter en stund fikk jeg to nye fostersøsken, men de ble ikke lenge. Situasjonen hos biologiske foreldre ordnet seg, og de kunne flytte hjem allerede etter noen måneder.

Så kom den dagen da foreldrene mine ble kontaktet av barnevernet som var på leting etter beredskapshjem. Da var jeg syv-åtte år, og dette ble starten på «beredskapsreisen» som har ledet meg hit jeg er i dag.

I 2008 begynte jeg på sosionomstudiet ved Universitetet i Agder. Ved siden av studiene startet jeg å jobbe i den kommunale barneverntjenesten. Jeg har variert erfaring fra undersøkelse, tiltak, adopsjonssaker og oppfølging av fosterbarn. Gjennom praksis i barneverntjenesten og i løpet av tiden som masterstudent har det slått meg hvor lite forskning og litteratur det finnes om beredskapshjem. Derfor tenker jeg at dette er et viktig og relevant tema å belyse.

1.2 Masteroppgavens problemstilling

Formålet med studien er få et innblikk i hvordan det kan oppleves å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem. Det er barnas subjektive beskrivelser jeg er ute etter. Jeg ønsker å formidle de egenfødte barnas stemme og hvordan hverdagslivet utspiller seg slik de ser det.

Med bakgrunn i dette har jeg valgt følgende problemstilling: **Hvordan er det å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem?**

I denne inngår både det vanlige og det særegne i familielivet. Jeg søker informasjon om familiens hverdagsliv ved hjelp av livsformintervju.

Jeg har valgt å ha følgende forskningsspørsmål for å belyse problemstillingen:

- Hvordan opplever barna å være beredskapshjem?
- Hvem har barna snakket med om det å være beredskapshjem?
- Hvordan er det når et beredskapssøsken flytter inn og/eller ut?
- Hvordan forklarer/definerer barna hva et beredskapshjem er?

Ordlyden i tre av spørsmålene innledes med spørreordet; hvordan. Åpne spørsmål som innledes med «hvordan» er godt egnet når man søker etter menneskets subjektive beskrivelse av virkeligheten.

Jeg vil også beskrive hvordan jeg har gått fram for å avgrense meg. Underveis i prosessen har jeg foretatt en del valg, og jeg vil forsøke å reflektere litt rundt de valgene jeg har gjort.

1.3 Avgrensning og presisering

Da jeg startet arbeidet med masteroppgaven ble det først foretatt et valg av tema. Da jeg kom fram til at jeg ville undersøke beredskapshjem, fant jeg det nødvendig å velge en innfallsvinkel. Da stod valget mellom innfallsvinkelen til beredskapsforeldrene, barnevernet, barna som er plassert i beredskapshjem og beredskapshjemets egenfødte barn.

Jeg bestemte meg da for at jeg ville gjøre et forsøk på å beskrive hvordan det kan oppleves å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem. På bakgrunn av egen erfaring hevder jeg at alle voksne, også de som jobber med barn og ungdom, kan lære mye av

å lytte til barn og deres erfaringer og opplevelser. Etersom jeg ikke har lyktes å finne fram til forskning om denne gruppen barn, har også min intensjon og mitt ønske om å gi denne gruppen barn; en stemme, blitt styrket.

1. 4 Masteroppgavens oppbygging

Kapittel to handler om barnevernet og beredskapshjemmets egenfødte barn. Der forklarer jeg sentrale begrep og redegjør fro forskningsstatus.

I kapittel tre presenterer jeg studiens teoretiske perspektiv. For å forstå materialet som er blitt til i møte mellom meg og informantene har jeg funnet teorien om symbolsk interaksjonisme svært interessant. Symbolsk interaksjonisme sier noe om hvordan menneskets identitet blir til i interaksjon og samspill med andre.

Jeg vil også gjøre rede for de voksenes definisjonsmakt, barn og barndom- begreper i utvikling, nyere syn på hjem og familie, barnet som subjekt eller objekt, barneperspektiv og barnets perspektiv og et «her og nå» perspektiv.

Kapittel fire handler om metode og metodiske spørsmål og utfordringer. Jeg problematiserer også etiske utfordringer som reises i denne undersøkelsen.

I kapittel fem presenterer jeg informantene. Videre følger en temaanalyse og presentasjon av data.

Kapittel seks inneholder både drøfting og refleksjoner rundt de funnene jeg har gjort.

Kapittel syv er avslutningskapitlet. Der oppsummerer jeg hvordan denne «reisen» har vært og peker på behov for videre forskning.

KAPITTEL 2. OM BARNEVERNET OG BEREDSKAPSHJEMMETS

EGENFØDTE BARN

I Del 1 redegjør jeg for noen sentrale begrep. Jeg vil også gjøre rede for beredskapshjem og beskrive barnevernet og dets ansvarsområde.

I Del 2 gir jeg en oversikt over forskningsstatus på området.

DEL 1

2.1 Beredskapshjemmets «egenfødte barn»

«Egenfødte barn» er et begrep som går igjen i studien. Jeg har valgt denne betegnelsen, fordi jeg mener begrepet er lett å forstå. Det er beredskapshjemmets egenfødte barn som er informantene i studien. Dette er barn som beredskapsforeldrene har satt til verden. Foreldrene og barn er knyttet sammen biologisk og juridisk. Beredskapshjemmets egenfødte barn bor også fast i familien i motsetning til barna som plasseres i beredskapshjemmet i regi av barneverntjenesten. I fosterhjems litteraturen blir barna gjerne betegnet som fosterhjemmets biologiske barn eller fosterhjemmets egne barn.

Beredskapsbarna

De barna som er plassert i beredskapshjem benevner jeg som beredskapsbarna. En del av disse barna er også de samme barna som noen steder i litteraturen også kalles fosterbarna eller barnevernsbarna (Lund og Fernholt 2005). I denne studien vies generelt lite oppmerksomhet til beredskapsbarna, selv om det også er nødvendig å jobbe for større fokus på denne gruppen barn.

Som alle andre barn er også beredskapsbarna svært forskjellige (Sundt 2011). Noen kommer i beredskapshjem rett etter fødselen, mens andre er eldre. Noen av barna vil flytte hjem til foreldrene etter kort tid, mens andre vil ha behov for et fosterhjem for en periode eller helt fram til voksenlivet.

Felles for barna er at de, for en tid, deler de en sårbarhet. Mange har opplevd vanskelige situasjoner knyttet til familie (Sundt 2011). Beredskapsbarna har mange av de samme behovene når de kommer i beredskapshjem. De trenger voksne (beredskapsforeldre) som gir omsorg og støtter barna i utviklingen. Dersom beredskapsforeldrene har egenfødte barn, har også beredskapsbarna behov for å bli møtt på en god måte av dem. Barna har behov for å bli sett som enkeltindivider med sin egen historikk og bakgrunn, samt individuelle interesser og ressurser, samtidig som det er viktig å se fellestrekkene.

Det er generelt lite forskning som beskriver disse barna, men trolig er mye av det fosterbarna sliter med, også gjeldende for beredskapsbarna. Denne manglende kunnskapen gjør det vanskelig å beskrive utfordringene beredskapshjemmet står ovenfor når familien tar imot et barn. Dette er utfordringer som både gjelder for beredskapsforeldrene og samtidig også for de som får et nytt beredskapssøsken.

«Beredskapssøsken»

Jeg har funnet det nødvendig å se på søskenbegreper i fosterhjems litteraturen. I fosterhjems litteraturen defineres fostersøsken gjerne som; barn som har blitt plassert i fosterhjem og som har bodd sammen med barna til fosterforeldrene og som de ikke var i slektenskap med (Thompson og McPherson 2011, Øyre 2012).

Beredskapshjemmets egenfødte barn har ikke et bestemt navn eller en konkret betegnelse som de bruker om de barna som er plassert. Det kan være nærliggende å betegne beredskapsbarna for fostersøsken, men dette har ikke vært naturlig for meg. Slik jeg ser det er ikke fostersøsken et dekkende navn, på grunn av de ulikhetene som er mellom et fosterhjem og et beredskapshjem.

Selv anser jeg de barna som var i min familie da jeg var liten som mine «beredskapssøsken». Det er dette navnet jeg opplever som mest dekkende. Det er alltid en utfordring ved å opprette en slik «ny» betegnelse eller kategori. For eksempel må ikke betegnelsen oppleves støtende eller krenkende på noen parter. I tillegg er det en utfordring at ikke alle vet hva et beredskapshjem er. Videre kan det være en svakhet at det vil være stor variasjon i både nærhet og kvalitet på denne typen søskenrelasjon.

I denne presentasjonen har jeg likevel funnet det naturlig å omtale denne typen søskenforhold som beredskapssøsken.

2.1.3 Barnevern

Barnevern, kan forklares som det arbeid som gjøres fra samfunnets side, for at barn og unge opplever velferd. I følge tall fra Statistisk sentralbyrå mottok 53 200 barn og unge i alderen 0-22 år hjelp fra barnevernet (SSB 2013). Dette arbeidet er forankret i velferdsstatens verdier med hensyn til barn og unges velferd, helse, vilkår for oppvekst, utvikling og læring (NOU:2009). Arbeidet tar sikte på å hjelpe vanskeligstilte barn, barn som lever under uverdige forhold (NOU:2009), ved hjelp av å iverksette tiltak som for eksempel råd og veiledning, en rekke andre mulige hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse. Barnevernet har et særskilt ansvar for barn og ungdom og kan ta i bruk sterke virkemidler, som blant annet

plassering i fosterhjem, institusjon eller beredskapshjem i kraft av Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992.

Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at det er vært en økning i både hjelpetiltak og omsorgstiltak. Fra 2008 til 2012 har antall barn med hjelpetiltak økt fra 36290 til 44203. I løpet av den samme perioden har antall barn med omsorgstiltak økt fra 7877 i 2008 til 8995 i 2012.

Fra 2011 til 2012 har veksten av barn og unge under omsorg vært på hele 6 % (SSB 2013). Dette tilsvarer den kraftigste økningen på fem år. Videre har tallet på barn plassert i beredskapshjem økt med hele 25 prosent fra slutten av 2011 til slutten av 2012.

2.1.4 Omsorgssvikt

Omsorgssvikt er også noe mange av barna som er under barnevernets omsorg har til felles, både de i beredskapshjem og de i fosterhjem. Alvorligheten av omsorgssvikten, det vil si i hvilken grad barna er preget eller lider av omsorgssvikten, vil slik jeg ser det, få betydning for hvordan det oppleves å få og leve med beredskapssøken.

God omsorg handler om at barn får dekket sine behov og har en positiv utvikling. Hva en anser som god nok omsorg (Kvelling 2007), versus ikke god nok omsorg har endret seg over tid (NOU 2009). Den vanligste grunnen til at barn må flytte i fosterhjem er foreldrenes manglende omsorgsevne (Kvelling 2012). Mens for eldre barn/ungdom kan det være selve atferden deres som er grunnen til flytting (Sundt 2011). Mange av foreldrene til barna som flyttes har selv fått dårlig omsorg i oppveksten (Bunkholdt og Sandbæk 2008).

Omsorgssvikt påvirker barn forskjellig, likevel viser flere studier høy forekomst av problem hos fosterbarn. Backe- Hansen (2010) sier at forekomsten av helseproblemer er høyere blant barn under omsorg enn andre barn. Jo eldre barnet er når det kommer i fosterhjem, jo flere og mer alvorlige vil problemene være.

I en landsomfattende studie av 867 fosterforeldre viser Havik (2007) at det vanligvis er vansker hos fosterbarnet når det flytter inn i fosterhjem. De oppgir at de største problemene hos barna er følelsesmessige problemer fulgt av atferdsvansker, lærevansker og manglende ferdigheter/kunnskaper i vanlige hverdagslige ting/gjøremål.

2.1.5 Ulike typer omsorgssvikt

Grensene mellom ulike former for omsorgssvikt er flytende. Bunkholdt og Sandbæk (2008)

gjør et hovedskille mellom to typer omsorgssvikt; passiv og aktiv fysisk mishandling og passiv og aktiv psykisk mishandling.

- Passiv fysisk mishandling. Et annet ord kan være vanskjøtsel. Det er barnets manglende tilfredsstillelse av barnets fysiske behov som ernæring, manglende beskyttelse mot farer, manglende klær/utstyr og hygiene.
- Aktiv fysisk mishandling. Ulike former for vold mot barn (slag, spark, brenning, utsulting og liknende)
- Passiv psykisk mishandling. Et annet ord kan være psykisk omsorgssvikt. Dette er grov understimulering, likegyldighet og mangel på konsekvens, forståelighet og forutsigbarhet.
- Aktiv psykisk mishandling. Omsorgspersonene har en fiendtlig holdning til barnet i form av blant annet latterliggjøring, trusler om straff og så videre.

Seksuelle overgrep inngår i flere av ovennevnte former for omsorgssvikt. Det regnes som seksualisert vold og omfatter både fysisk og psykisk mishandling av barn.

2.2.1 Barnevernet og ansvarsområdene

Kommunen har ansvar for å utføre oppgaver som ikke er lagt til et statlig organ. Det kommunale barnevernet skal:

- Ta initiativ til plassering av barn utenfor hjemmet
- Følge opp barn som er plassert utenfor hjemmet
- Godkjenne fosterhjem for det enkelte barn (Bunkholdt 2010).

Det er kommunen som har ansvaret for at innbyggerne får den hjelp innbyggerne har behov for. Det daglige arbeidet for ansatte i den kommunale barneverntjenesten er i henhold til lov om barneverntjenester § 2-1, blant annet å gi råd og veiledning, treffe vedtak etter loven, forberede saker til behandling i fylkesnemnda og iverksette og følge opp tiltak. I den kommunen der fosterhjemmet ligger, har ansvaret for godkjenning og tilsyn av hjemmet jfr. Lovens § 4-22.

Det statlige barnevernet og dets ansvarsområdet

I følge lov om barneverntjenester § 2-2 består det statlige barnevernet av departementet,

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og fylkesmennene. De statlige barnevernmyndighetene ledes av departementet.

I lovens § 4- 22 står det at *departementet kan gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles ved valg av fosterhjem, om fosterhjemmenes rettigheter og plikter, om barneverntjenestens plikt til veiledning og oppfølging av fosterhjemmene, og om tilsyn med barn i fosterhjem. Barne-, ungdoms- og familieetaten er inndelt i sentralt, regionalt og lokalt nivå. Etatens sentrale nivå leder etatens virksomhet.*

Det statlige barnevernet skal:

- Rekruttere og formidle fosterhjem
- Etter anmodning fra kommunen bistå barneverntjenesten ved plassering av barn utenfor hjemmet
- Sørge for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning (Bunkholdt 2010).

Bufetat er underlagt Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Bufdir beskrives å være et fagorgan for barnevern, familievern, likestillings- og ikke diskriminering og, samt vold og overgrep i nære relasjoner (Bufdir.no). Hos dem ligger ansvaret for driften og ledelsen av det statlige barnevernet og familievernet og driften for omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år (Bufdir.no). Det er Bufdir som styrer, støtter og veileder Bufetat på flere områder: Barnevern, Fosterhjem, Familievern, Adopsjon og enslige mindreårige asylsøkere. Det er Bufetat som har ansvaret for beredskapshjemmene; i forhold til opplæring, rekruttering og oppfølging. I henholdt til lov om barneverntjenester § 2-3 har Bufetat ansvaret for:

- a) etter anmodning fra kommunen bistå barneverntjenesten i kommunen med plassering av barn utenfor hjemmet,*
- b) ha ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem,*
- c) ha ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning.*

2.3 Ulike typer fosterhjem, men felles krav til dem:

I følge Statistisk Sentralbyrå er de vanligste plasseringstiltakene: Fosterhjem, barnevernsinstitusjon, bolig med oppfølging, egen hybel/bolig og beredskapshjem. Det helt

klart vanligste omsorgstiltaket er fosterhjem (SSB 2010), etterfulgt av barnevernsinstitusjon. Det er vanskelig å definere og gi tydelige avgrensninger mellom ulike typer fosterhjem. Fosterhjemsarbeidet er ikke statisk arbeid, men arbeid som er i kontinuerlig utvikling og endring. På Barne- ungdoms og familieetatens (Bufetat) hjemmeside er fosterhjem inndelt i tre kategorier som er: ordinære fosterhjem, fosterhjemsplassing hos slekt eller nettverk og beredskapshjem og familiehjem. Fosterhjemshåndboka opererer med ni ulike inndelinger.

Felles for de ulike typene fosterhjem er at det er vanlige familier som er valgt ut til å ha omsorgen for andres barn. Familiene skal godkjennes som fosterhjem i henhold til lov om barneverntjenester § 4-22, hvor det står at det skal velges personer som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem. Det stilles også krav om at fosterforeldrene mestrer ferdighetsområdene som PRIDE opplæringen tar for deg (Sundt 2011).

Ditte innebærer:

- 1 ha omsorg for og kunne oppdra barn*
- 2 å kunne møte barns utviklingsbeov og håndtere forstyrrelser i utviklingen*
- 3 å støtte relasjoner mellom barn og deres familier*
- 4 Å gi barn tilgang til trygge og utviklingsstøttende relasjoner som skal vare livet ut.*
- 5 Å arbeide som medlem av et profesjonelt team (Sundt.2011)*

Nedenfor vil jeg redegjøre for fem ulike inndelinger/typer fosterhjem. Jeg velger å gjøre dette for å sette beredskapshjemmet inn i en større kontekst. Først vil jeg starte med å forklare hva som kjennetegner et såkalt «ordinært» fosterhjem.

2.3.1 Ordinære fosterhjem

Et ordinært fosterhjem kalles også for nøytrale fosterhjem. Jamfør lov om barneverntjenester § 4-25, er et fosterhjem et privat hjem som tar i mot barn til oppfostring. Fosterhjemmet må også godkjennes og det stilles krav om politi- og helseattest. Det vektlegges at familien har en stabil livssituasjon og at familien har overskudd, tid og evner til å gi barn et trygt og godt hjem. Fosterhjemmet/fosterforeldrene har en avtale med og mottar godtgjøring fra kommunen som har omsorgen for barnet. Fosterforeldrene har den daglige omsorgen på vegne av barneverntjenesten i kommunen eller barnets foreldre ved frivillig plassering (Bufetat.no). Plasseringen skjer også etter at fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker har overtatt omsorgen og besluttet at barnet skal flyttes i fosterhjem med hjemmel i barnevernloven § 4-12, eller etter at barneverntjenesten har vedtatt plassering etter § 4-4 femte ledd. Formelle

rammer rundt fosterhjemmene fastsettes i en skriftlig fosterhjemsavtale med barnets omsorgskommune (Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet 2010). Noen ganger vil barnet ha behov utover en ordinær fosterfamilie og da kan en forsterkning være nødvendig.

2.3.2 Forsterkede fosterhjem

Et forsterket fosterhjem er et fosterhjem som har inngått avtale om forsterkningstiltak, fordi fosterbarnet har særlige behov (Sundt 2011). I retningslinjer for fosterhjem punkt 11.1 står det at Barnevernet har et ansvar *for å iverksette de tiltaksom er nødvendige for å få fosterhjemsplasseringen til å fungere etter sitt formål (Barne- og familiedepartementet 2004).*

Egentlig er det et ordinært fosterhjem, men som får noe ekstra hjelp og støtte.

Det er ulike forsterkningstiltak som benyttes, og de kan være iverksatt i perioder eller hele tiden mens fosterbarnet bor i familien. Det kan for eksempel være miljøarbeid, ekstra veiledning, besøkshjem, forhøyet arbeidsgodtgjøring eller dekning av tapt inntekt (Sundt 2011). Ulike forhold kan gjøre forsterkning nødvendig, blant annet barnets atferd, dårlig sosial fungering, relasjonsvansker, fysisk eller psykisk funksjonshemninger med mer (Barne- og likestillingsdepartementet 2006).

2.3.3 Fosterhjemsplassering hos slekt og nettverk:

I 2004 ble det nedfelt i fosterhjemsforskriften (Barne- og familiedepartementet 2003) at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets nære nettverk eller familie kan velges som fosterhjem (Sundt 2011). Ofte vil familie og nettverk være godt egnet som fosterforeldre. Overgangen til et fosterhjem kan bli lettere når barnet allerede kjenner fosterforeldrene, og det er ofte betryggende for alle parter (Bufetat.no).

2.3.4 Beredskapshjem:

Formelt sett inngår beredskapshjem i det som regnes for et statlig fosterhjem (Bunkholdt 2010, Johansson 2007, Johansen 2012, Storeheier 2012). Beredskapshjemmet er underlagt samme regelverk som fosterhjem, men det er utarbeidet egne retningslinjer for statlige familiehjem og beredskapshjem (Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet 2010). Beredskapshjem fungerer i praksis ofte som en «mellomstasjon», i forhold til et ordinært fosterhjem. Det har vært en del diskusjoner i forhold til hvilke konsekvenser det har for et barn å få en midlertidig omsorgsbasis (Johansson 2007). Barnet må leve i en uavklart situasjon, noe også beredskapshjemmet, både beredskapsforeldrene og deres egenfødte barn må gjøre.

Beredskapshjem regnes likevel for å være et egnet tiltak for å hjelpe barn ut av en akutt situasjon. Flere har også framhevet fordelene med såkalte mellomplasseringer, fordi det gir mulighet til å utrede barnet (Storeheier 2013, Johansson 2012). På den måten vil en ha en bedre forutsetning for å finne riktige tiltak videre, som ofte vil det være fosterhjem.

Bufetat beskriver et beredskapshjem slik:

«Beredskapshjem tar i mot barn på meget kort varsel og håndterer barn som er i akutte krisesituasjoner. Hjemmene har god kompetanse i å ivareta barn som er i en akutt krisesituasjon. Familiene tilbyr god omsorg. Barna får god oppfølging i skole og fritid»
(Bufetat.no).

En plassering i beredskapshjem kan kun skje etter at det er truffet vedtak om plassering av den kommunale barneverntjenesten eller fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker.

Beredskapshjemmet skal ha omsorgen for barnet inntil det er funnet en mer varig løsning for barnet i fosterhjem, institusjon, eller barnet flytter tilbake til foreldrene. Det at plasseringen i beredskapshjem skal være kortvarig eller midlertidig innebærer et opphold på cirka tre-fire måneder (Bunkholdt 2010, Lund & Fernholt 2005, og Storeheier 2013).

Det stilles store krav til beredskapshjemmene, både i forhold til realkompetanse og egnethet (Sundt 2011). Beredskapsforeldre selv mener at det er viktig at de er strukturerte, fleksible og tolerante (Bunkholdt 2010). Videre er det viktig med empati, romslighet, men kunne sette tydelige grenser, tåle påkjenninger og være trygge på eget parforhold.

Beredskapsforeldre sier selv om arbeidet sitt:

- Vi trenger støtte og veiledning- en klapp på skulderen
- Vi må få lov til å si fra- å få aksept på egne følelser, både negative og positive
- Beredskapsforeldre erfarer at barn med mange brudd drar nytte av vanlig familieliv.
- Barna kan få det veldig mye bedre. Vi ser at det nytter- det er som å male veggen med det første strøket (Bunkholdt 2010).

Bufetat ser det ønskelig at beredskapshjem har relevant utdanning, for eksempel utdannelse som sosionom, barnevernspedagog, psykolog eller lærerutdanning. Annen formell utdanning og/eller relevant erfaring kan veie opp for kravet om utdanning. Beredskapshjemmet må være godkjent som fosterhjem og gjennomført PRIDE opplæring. PRIDE er en grunnopplæring og et opplærings- og rekrutteringsprogram (Sundt 2011). Hovedmålet med grunnopplæringen er å gi et grunnlag for å beslutte om man vil eller bør bli fosterforeldre, samt gi ferdigheter som kan gjøre dem i stand til å ivareta noen andres barn (Sundt 2011). I utgangspunktet kan alle

søke om å bli beredskapshjem.

En eller begge foreldrene er engasjert av Bufetat i oppdraget som beredskapshjem, og det stilles krav om at den som er engasjert ikke kan ta annen jobb (Johansson 2007). Det finnes en eller flere beredskapsavdelinger i hvert fylke, enten organisert under en barnevernsinstitusjon eller ved fosterhjemtjenesten i regi av Bufetat. I hver avdeling er det ansatt konsulenter som har ansvaret for å følge opp hvert enkelt barn og beredskapshjemmet (Johansson 2007). Å være beredskapshjem er i større grad en livsstil enn det å være fosterhjem. Det er et uforutsigbart liv hvor ting skjer akutt (Johansen 2008).

Det er delte meninger når det gjelder hvor mange egenfødte barn beredskapsforeldrene egentlig bør ha (Johansen 2008), og om det bør være en «aldersgrense» for egne barn. Det opplyses at de fleste er enige om at egne barn ikke må være yngre enn skolepliktig alder, det vil si yngre enn seks år, men helst over tolv år. Dersom de egenfødte barna er under tolv, må det tas ekstra hensyn (Johansen 2008).

Det kan være del utfordringer for de yngste egenfødte barna i beredskapshjemmene, fordi det for eksempel kan være vanskelig for de yngste å forstå hva som skjer, og det kan være vanskelig å bearbeide hendelser. Forskning viser at det er flere som mener at beredskapsbarna må være yngre enn egenfødte barn (Johansen 2008). Blant annet fordi en del av beredskapsbarna har avvikende eller utfordrende atferd og det kan bli vanskelig for beredskapshjemmets egenfødte barn.

2.3.5 Beredskapsforeldre om egenfødte barn:

Nedenfor velger jeg å presentere noe av hva beredskapsforeldre sier om arbeidet sitt i forhold til sine egenfødte barn (Bergum Hansen 2003 og Bunkholdt 2010). Studier av beredskapshjem viser at beredskapsforeldre sier at deres barn får.

- Stor menneskekunnskap
- De lærer å takle andre mennesker.

I tillegg nevnes det en del utfordringer som stiller ekstra krav om oppfølging, veiledning og støtte. Noen av problemene beredskapsforeldre har opplyst om:

- Egne barn kan oppleve urettferdighet, ved for eksempel at de får mindre penger og mindre ros enn det beredskapsbarna får.
- Det kan virke splittende på ekteskapet, og det blir lite «egen» tid for de voksne til å rydde

opp.

- Mangel på fritid.
- Bli et offentlig hjem uten fritid og planlagte ferier (akuttberedskapen).
- Det er av og til vanskelig å opprettholde et sosialt liv, da det meste må foregå i beredskapshjemmet (Bunkholdt 2010, Bergum Hansen 2003).

2.3.6 Statlige og private familiehjem

Statlige familiehjem er både familiehjem for barn og familiehjem for ungdom. Tidligere ble dette gjerne kalt «ungdomsfamilier» (Sundt 2011).

Bufetat beskriver et familiehjem som familier som tar imot barn og unge som har ekstra behov for oppfølging. Et familiehjem er spesielt opplært for å ta imot barn og ungdom med sammensatte problemer (Sundt 2011). Det er Bufetat som har driftsansvaret med rekruttering, inngåing av kontrakter, oppfølging med mer. En av de voksne har oppdraget som fosterforelder på heltid. Bufetat har de samme kravene til utdanning og kompetanse til familiehjem som beredskapshjem. Familiehjemmene får veiledning og tilbud om ulike kurs og andre opplæringstilbud. Det er utarbeidet egne standardkontrakter for familiehjemmene (Barne- og likestillingsdepartementet 2009). I tillegg inngås det en fosterhjemsavtale for hvert av barna med den kommunale barneverntjenesten som plasserer barn i familiehjem (Barne- og likestillingsdepartementet 2011).

I tillegg finnes det private barnevernstiltak som har knyttet familier til tiltakene sine. Flere steder kalles disse familiene også for familiehjem, og familiene følges opp av det private barnevernstiltaket. Hjemmene må godkjennes på samme måte som ordinære fosterhjem. Noen av tiltakene drives av ideelle organisasjoner som Frelsesarmeen, Kirkens bymisjon, Kirkens Sosialtjeneste, ect; andre av kommunale aktører (Sundt 2011).

2.3.7 Viktige forskjeller mellom beredskapshjem og fosterhjem – like, men likevel forskjellige

Johansson (2007) har skissert opp en del sentrale forskjeller mellom beredskapshjem og fosterhjem. Jeg velger å presentere en del av disse ulikhetene, fordi opplevelsen av å være foreldrenes egenfødte barn, trolig varierer mellom fosterhjem og beredskapshjem.

- I løpet av et kalenderår har som oftest hvert beredskapshjem flere plasseringer, noe som ikke er meningen med fosterhjem.

- Beredskapshjemmet tar i mot barn som er i akutt krise, eller flyttingen utløser krisereaksjoner hos barnet. Plasseringer av barn i fosterhjem er vanligvis planlagte plasseringer, og barnet har fått tid til å bli kjent med fosterhjemmet.
- Beredskapshjemmet har ikke mulighet til å velge barn, bakgrunn eller problematikk. Fosterhjemmet kan være med å sette betingelser knyttet til barn, problematikk og utfordringer. Dette blir gjerne kalt for «maching» i fosterhjems litteraturen.
- Beredskapshjem er valgt ut for å ta hånd om til dels hyppige inn- og utflyttinger. Fosterhjemmet velges for å ta imot et bestemt barn eller søsken.
- Beredskapshjemmet tar imot barn for midlertidig plassering, altså for en kortere periode, men fosterhjemmet som hovedregel skal ha barn boende i lengre periode eller oppfostring.
- Ved plassering i beredskapshjem er det ordningen knyttet til samvær ofte litt tilfeldig, mens samværsordningen for barn i fosterhjem er hovedregelen forutsigbarhet i samvær, jfr. Fylkesnemndas vedtak.
- Beredskapshjemmet er som oftest en del av en større profesjonell organisasjon med oppfølging, veiledning og frikjøp for vanlig lønnsarbeid. Fosterhjemmet følges vanligvis opp av kommunen og fosterhjemmet er bare unntaksvis frikjøp fra lønnsarbeid.
- Beredskapshjemmet foretar kartlegging av barn og ofte systematiske observasjoner. Særlig viktig er tiden rett etter plassering. Dette er ikke like relevant for fosterhjem.

2.4.1 Risiko- og beskyttelsesfaktorer

Kunnskap om risiko- og beskyttelsesfaktorer er sentralt i min oppgave, fordi dette er en kunnskap som angår alle barn og unge i dagens norske samfunn; både beredskapsbarna og de egenfødte barna.

Det knyttes ofte flere risikofaktorer til barn som har opplevd omsorgssvikt og er under underbarnevernets omsorg. Det betyr at det er større risiko for at beredskapsbarna har vansker som psykiske lidelser, atferdsvansker eller andre vansker.

Risikofaktorer kan forklares som de forhold som øker faren for at en person utvikler vansker. I følge Kvello (2009 og 2012) kan barn utredes ved hjelp av risiko- og beskyttelsesfaktorer. Kvello har funnet frem til en liste over risiko- og beskyttelsesfaktorer som har vist seg gjeldende på tvers av studier (2012). Listen kan brukes som et verktøy for å forstå situasjonen til det enkelte barn, men det er ikke en uttømmende liste. Faktorene vil endres etter hvert som samfunnet ellers er i utvikling.

Et barn som lever under forhold med mange risikofaktorer vil ha høyere risiko for å utvikle vansker senere i livet. Likevel er ikke risikofaktorene ensbetydende med vansker.

Tilstedeværelse av beskyttelsesfaktorer kan veie opp for risikoen. Beskyttelsesfaktorene er forhold som på en måte «demper» risikofaktorene. Et par eksempler på beskyttelsesfaktorer kan være at barnet har en trygg tilknytning til sine foreldre og/eller godt og nært forhold til sine søsken. En del av forklaringen på at noen klarer seg bra til tross for store påkjenninger ligger i familie og nettverk. Andre viktige beskyttelsesfaktorer er:

- meningsfulle aktiviteter.
- positive forventninger.
- støttende samhandling.
- struktur og forutsigbarhet.

Også andre deler av barnets miljø trekkes frem som:

- støttende venner.
- skole.
- positive mestringserfaringer og rollemodeller.
- samt et trygt nærmiljø med arenaer der barnet kan få mulighet til å påvirke og bidra konstruktivt (Bufdir 2012).

Ingunn Øyra (2012) har gjort en studie som peker på at barn som vokste opp med fostersøsken hadde det til felles at de hadde opplevd mye krangling og konflikter blant fosterbarna. Dette kunne bære med seg store utfordringer. Utfordrende atferd kan i følge Øyre ha fellesnevner med vold i hjemmet. Vold har mange ulike definisjoner, men kan forklares som atferd som smerter eller skremmer noen (Isdal 2000, Øyre 2012, Meld. St. 15 (2012–2013)). Vold kan være både verbal, fysisk og psykisk. Daglige konflikter, støy, bråk og så videre kan oppleves uforutsigbart for barn. Dette kan være risikofaktorer som de egenfødte barna utsettes for (Kvvello 2009, Kvvello 2012).

De egenfødte barna kan oppleve stress som følge av beredskapsbarnas utfordrende atferd. Det finnes mye kunnskap om hvilke konsekvenser langvarig stress kan ha for barn. Langvarig stress kan være skadelig for barnets hjerne og gi angst, uro og smerte hos barna (Kvvello 2012). Det påvirker blant annet barnets hukommelse og læring, tilknytningen til omsorgspersonene, selvbilde, sosial fungering og fysisk og psykisk helse (Bufdir 2012). Barna kan også utvikle atferdsvansker eller emosjonelle vansker. Dersom det likevel er betydelige beskyttelsesfaktorer ved barnet, familien og oppvekstmiljøet, vil risikoen for skjevutvikling bli redusert.

I tillegg til risiko- og beskyttelsesfaktorene vil egenskaper eller ressurser hos det enkelte

barnet ha en viktig betydning.

2.4.2 Resiliens

Resiliens er kunnskap som er relevant for å forstå hvorfor noen barn får en god utvikling selv om de lever under belastende forhold. Alle barn kan utsettes for utfordringer eller risiko som stiller særlige krav til barnet.

I dag finnes ulike forklaringer på resiliens. En definisjon kan være å sikre positiv utvikling og å unngå negativ utvikling under vanskelige forhold (Kvvello 2012). Det vil si at barna viser positive reaksjoner på stress og utfordringer og viser at de kan handle riktig i risikosituasjoner.

Hvordan et barn reagerer på motgang er svært forskjellig. Reaksjonene til barnet henger sammen med barnets alder og modenhet (Øyre 2012). Det samme er hvordan barnet benytter seg av sine egne ressurser og miljøets ressurser. Resiliens er ikke en ferdig tilstand, men et resultat av samhandling mellom personlige faktorer og miljø (Bufdir 2012, Kvvello 2012, Øyre 2012). Dersom motgang og utfordringer strekker seg over et lengre tidsrom øker risikoen for skjevutvikling. Det er heller ikke gitt at resilient oppførsel eller framturen, er et tegn på god følelsesmessig helse.

Første gang et barn møter stress, risiko eller motgang må barnets resiliens stimuleres (Øyre 2012). Barnet utvikler mestringsstrategier. Når barnets resiliens har utviklet seg, vil også barnets selvbilde bli styrket. Dette ligger til grunn og kommer til syne når vi møter nye utfordringer. Det er viktig at barnet trenes på å møte nye utfordringer og settes i stand til å takle motgang. På den måten er det mulig å forebygge og forhindre at barn utvikler permanente problemer.

Resiliens er prosesser som er til stede gjennom hele oppveksten, i større eller mindre grad. Det får betydning for utviklingen som barn og dermed også livet som voksen.

2.4.3 Barn i krise

For noen av barna som flytter i beredskapshjem, kan også selve flyttingen i beredskapshjem være traumatisk og selve flyttingen kan utløse krisereaksjoner hos barnet (Johansson 2007). Hvordan selve flyttingsforløpet blir og hvordan beredskapsbarnet følte seg hørt, sett og ivaretatt underveis og i etterkant av flyttingen er viktig. Det samme gjelder hvordan barnet opplever møtet med beredskapsforeldrene og deres egenfødte.

En krisereaksjon er noe som kan oppstå dersom vi opplever en brå, uventet, overveldende og truende hendelse (Håkonsen 2009). En krise kan også være forbundet med krenkelser som kan virke truende på menneskets integritet, selvforståelse og følelse av stabilitet og kontinuitet (Håkonsen 2009). En krise kan videre forklares som en psykologisk reaksjon som mennesker opplever når vanlige mestringsstrategier ikke er tilstrekkelig for å finne løsninger på en vanskelig situasjon (Håkonsen 2009). Ulike situasjoner og opplevelser kan utsette mennesker for store psykiske påkjenninger som kan være:

- Objekttap som er tap av noen eller noe vi er sterkt knyttet til.
- Tap av selvstendighet/selvbestemmelse som handler om tap av muligheten til kontroll over eget liv.
- Relasjonsproblemer som er problemer i forhold til andre mennesker.
- Samfunnsmessige endringer som kan være endringer som vi ikke har kontroll over, og som fører til et stort behov for tilpasning.
- Ytre hendelser som katastrofer eller ulykker.

Vanligvis følges beredskapsbarnas krise inn i ulike faser (Cullberg 2003). Cullberg deler inn en krise i fire faser: Sjokkfasen, reaksjonsfasen, bearbeidingsfasen og nyorienteringsfasen. Fasene er et hjelpemiddel for å orientere seg i kriseforløpet, men ikke en statisk modell fordi fasene kan overlappes hverandre (Cullberg 2003).

Typiske krisereaksjoner i de to første fasene kan være sterke følelsesmessige uttrykk som voldsom gråt eller raseri, eller paradoksale reaksjoner som ekstrem munterhet. Noen vil også benekte det som har inntruffet, bli handlingslammet, mens noen kan reagere med affektflathet. Reaksjonene hos barn som blir tatt fra foreldrene og flyttet i beredskapshjem er svært varierende. De reaksjonene barnet viser kan også oppleves «voldsomme,» og vanskelig å håndtere for menneskene rundt.

Etter hvert vil sorgen over det tapte komme. I denne perioden kan sorgen over det tapte (traume) stadig gjenoppleves ved for eksempel mareritt, grubling, eller at man stadig føler at man gjenopplever hendelsen i våken tilstand. Noen vil etter hvert klare å bearbeide og forsones seg med det som har skjedd, mens andre må leve med traumet kanskje i flere år.

2.4.4 Traumer

Mange av beredskapsbarna har traumer. Et barn med traumer kan ha en atferd som utfordrer

menneskene som lever og omgis barnet. Både beredskapsforeldrene og deres egenfødte barn blir utfordret.

Traumebegrepet benyttes ulikt forskjellige steder i litteraturen. Noen ganger anvendes traumebegrepet synonymt med konkrete hendelser som vold, ulykker, seksuelle overgrep og så videre. Likevel viser forskning at mange vil klare seg fint etter slike hendelser. I NOU 2012 forklares det at det vil være meningsløst å snakke om traume dersom en person ikke viser traumesymptomer. Begrepet «traume» er opprinnelig gresk og betyr «sår.» Dette vil være en subjektiv reaksjon på en potensielt traumatisk hendelse. *«Med begrepet traumatisering menes de som har vært utsatt for noe som har gitt posttraumatiske ettervirkninger, da en har opplevd en eller flere hendelser som har overgått ens evne til å integrere dette i ens historie om seg selv (Bufdir 2012).»*

Det knyttes også større risiko til traumer som inntreer i barndommen, når traumene inntreer i omsorgssystem og når de er gjentatte og kroniske. Når mennesker opplever hendelser som er så overveldende, skremmende, intense og uforståelige at det ikke er mulig å ta inntrykkene inn over seg og romme dem på vanlig måte kan det oppstå et psykisk traume.

På bakgrunn av den senere tids kunnskap og fokus på traumer har en rekke kommuner kurs for fosterforeldre som omhandler «traumebasert omsorg» (TBO). Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) er et ledende fagmiljø innen psykiske traumer (RVTS.no). De holder slike kurs for at barnevernsansatte, fosterforeldre, beredskapsforeldre, og andre som jobber med barn og ungdom skal få den kunnskapen som trengs for å møte barn og ungdom hensiktsmessig.

Utgangspunktet her er nyere hjerneforskning om hvordan traumer kan virke inn på barnet. En traumebevisst hjelper ser at uforståelig atferd kan være et uttrykk for smerte (RVTS.no). Dette for å forstå barnet, møte barnets emosjonelle behov og gi best mulig omsorg. Kunnskap om traumer kan være til hjelp når barn har en utfordrende atferd.

2.4.5 Barn med utfordrende atferd

Barn plassert i beredskapshjem kan vise utfordrende atferd. Utfordrende atferd er et begrep som brukes i mange ulike sammenhenger. Begrepet anvendes ofte synonymt med en rekke andre ord som beskriver mennesker som har en dårlig eller ugunstig oppførsel. Andre ord som brukes kan være, antisosial, impulsdrevet, egosvak og utagerende atferd, sosiale og eksternaliserende vansker og atferdsvansker (Kvelling 2009).

Utfordrende atferd henger noen ganger sammen med diagnose og noen ganger ikke. Atferden

kan også variere i alvorlighetsgrad. Noen barn har det man gjerne kaller lettere atferdsvansker, mens andre har alvorlige. Et kjennetegn ved personer som har atferdsvansker er ofte at de har problemer med å utvikle positive og gjensidige relasjoner. Samspillet med andre er preget av mange krenkelser som trusler, utagering, utnyttning og konflikter (Kvello 2009). Det knyttes ofte mange risikofaktorer til beredskapsbarna, noe som også betyr at de har høyere risiko for utvikling av alvorlige atferdsvansker enn andre jevnaldrende. Mange barn som flytter i beredskapshjem har en atferd som i stor grad utfordrer hele beredskapshjemfamilien. Hvordan atferden utfordrer, varierer fra barn til barn, også i henhold til barnets alder.

Barn med utfordrende atferd har større behov for oppfølging og omsorg enn andre på samme alder. Øyre (2012) sier følgende om barn med utfordrende atferd: *Hensikten er ikke å se på disse barna som et problem. De er barn med behov for hjelp, alle og enhver har sine unike ressurser* (Øyre 2012).

Dietrichs (2011) har påpekt at antallet barn med etnisk minoritetsbakgrunn som plasseres i fosterhjem er økende. Dette kan by på særlige utfordringer i forhold både språk og kultur. Skytte (2008) omtaler språklige utfordringer som en språkbarriere. Språkbarrieren kan gjøre det vanskelig for beredskapshjemmet å hjelpe barnet med følelser som sorg, savn, med tanker om følelser om hvordan mor og far har det, hvor lenge de skal være i beredskapshjemmet og hvorfor. Dermed må barnet gå alene med alt som det kunne trenge å kommunisere. Dette kan bli en stor tilleggsbelastning (Bunkholdt 2010).

Uavhengig av utfordringene som knyttes til beredskapsbarna og det å få et nytt beredskapssøsken, blir det noen ganger etablert tilknytning mellom partene. Tilknytningen kan variere i styrke og kvalitet (Kvello 2012).

2.4.6 Tilknytning

John Bowlby (1907-1990) utviklet teorien om tilknytning. Han regnes for å være spedbarnspsykologiens far (Bunkholdt og Sandbæk 1998). Tilknytningsteorien er relevant for alle barn, uansett samfunn (Kvello 2012) og derfor like viktig for både beredskapsbarna og de egenfødte barna. Barn vil utvikle forskjellige tilknytningsstiler av trygg og utrygg tilknytning. Tidlig tilknytning får betydning for barnets videre utvikling og relasjonsbygging.

Etter hvert er det også naturlig at barn knytter seg til søsken, familie og venner. I denne studien er det aktuelt å påpeke viktigheten av en trygg tilknytning mellom de egenfødte barna og deres foreldre.

Videre er tilknytning noe som kan utvikles mellom beredskapshjemmets egenfødte barn og beredskapsbarna. Det kan for eksempel bli svært vanskelig eller trist når et beredskapssøsken flytter ut. Fosterhjems litteraturen peker også på at tristhet og sorg kan være naturlige reaksjoner når vi opplever relasjonsbrudd (Sundt 2011).

En artikkel i Dagbladet (2011) beskriver også utfordringer med tanke på involvering og tilknytning:

«Det er bra hvis barna rører ved noe i oss. Vi kan ikke ha denne jobben lenger hvis den ikke lenger berører oss. Samtidig skal vi forsøke å være profesjonelle. Vi vet at vi skal ta vare på barnet i en begrenset periode, men det er vanskelig å reservere seg følelsesmessig. Det føles ofte som en følelsesmessig berg- og dal-bane. Noen barn etterlater et større avtrykk i hjertet enn andre (Dagbladet 2011)».

Tilknytning er også aktuelt i fosterhjemsomsorgen når det vurderes om et barn skal tilbakeføres til foreldrene. I Lov om barneverntjenester § 4-21 heter det at fylkesnemnda kan oppheve vedtak om omsorgsovertakelse når det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Likevel skal det foretas en samlet vurdering om det kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet. Her vektlegges barnets tilknytning til fosterfamilien. Vanligvis er det ikke snakk om slik tilknytning ved plasseringer i beredskapshjem, fordi utgangspunktet for plasseringen er midlertidighet. Likevel er det i praksis en del opphold i beredskapshjem som drar ut i tid, omtalt som langvarige opphold i beredskapshjem (Storeheier 2013). Hva betyr det for beredskapsbarna å leve i en uavklart situasjon og hvilke omkostninger har det for barnet, for beredskapsforeldrene og deres egenfødte barn?

2.5 Utviklingen av fosterhjemsordningen og beredskapshjem

Før jeg vil beskrive det juridiske rammeverket som barnevernet jobber under, vil jeg si litt om utviklingen av fosterhjemsordningen.

Gjennom årene har fosterhjemsordningen inntatt forskjellige plasser i spekteret av tilbud for barn som ikke kan bo med sine opprinnelsesforeldre (Bunkholdt 2010).

Institusjonsopphold var den mest konkrete formen for barnevern i eldre tider (NOU 2009). Oftest var institusjonsopphold krisetiltak for å bistå hjelpeløse for eksempel ved foreldrenes

dødsfall. På 1600- og 1700- tallet ble det etablert flere barnehjem. Før 1814 fantes det lite offentlig barnevern i Norge. Likevel hadde vi «fattigloven», bestemmelser om skoleundervisning og barnehjem.

I løpet av de nærmere 120 årene har barnevernet gått gjennom tre store lovreformer (NOU 2009). Det finnes ikke enkle løsninger på ansvarsområdene til barnevernet, noe også historien viser.

6. juni 1896 vedtok Stortinget «Lov om behandling av forsømte barn». I formell forstand regnes dette for å være selve grunnpilaren for offentlig barnevern i Norge. Loven gjaldt først og fremst for barn med atferdsproblemer.

En faglig videreutvikling med nye psykologiske forståelsesmåter og metoder, samt vekt på forebygging, veiledning og støtte til vanskeligstilte barn og familier har medvirket til en videreutvikling av loven.

I 1953 kom en ny lov som utvidet ansvaret til å gjelde for barn som lever under en omsorg som kan skade deres helse og utvikling. Denne loven innebar et generelt ansvar for barns oppvekstvilkår, og dette prinsippet er videreført i dagens gjeldende lov om barneverntjenester fra 1992. Den nye loven instituerte også fylkesnemndene for sosiale saker som et domstolliknende organ. 01. januar 2004 fant det sted en ny endring i loven der fylkeskommunenes ansvar ble overført til staten.

Dagens bilde er at fosterhjem er den vanligste formen for plassering av barn, hvor 80 prosent av barna som er under barnevernets omsorg bor i fosterhjem. I fosterhjemssammenheng er beredskapshjem (slik vi kjenner det i dag) en relativt ny ordning. I følge Johanssen (2012) har beredskapshjem eksistert i Norge siden begynnelsen av 1980- årene.

2.5.1 Hva sier barnekonvensjonen?

Barnevernets juridiske rammeverk er omfattende og bygger blant annet på prinsipper fra den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, FNs barnekonvensjon og nasjonal- lovgivning, rettspraksis og forvaltningspraksis (NOU:2009). Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen har fra 1953 vært en del av norsk rett. I 1999 ble den inkorporert gjennom menneskerettsloven. Artikkel 8 som omhandler retten til respekt for familielivet er sentral i barnevernfaglig sammenheng (NOU:2009), også for fosterhjem og beredskapshjem.

FNs internasjonale konvensjon om barns rettigheter inngår også i norsk rett som en del av menneskerettsloven. I løpet av hele 1900- tallet arbeidet tusenvis av mennesker fra ulike land for at barn skulle få en egen grunnlov (Youmans 2006), og i 1989 ble FN's barnekonvensjon ferdig. Dette er menneskerettigheter for barn. Nesten alle land i verden har skrevet under FN's barnekonvensjon. Norge skrev under barnekonvensjonen i 1991 og barnekonvensjonen ble en del av norsk lov 1. oktober 2003 (Youmans 2006). Barnekonvensjonen har også klargjort barnets stilling som eget rettssubjekt (NOU:2009). I barnevernkonvensjonen artikkel 13 står det at *barn har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag på alle måter*. Innholdet i artikkel 13 vil jeg blant annet drøfte i kapittel 6.

Andre sentrale rettigheter her er barnets rett til liv, utvikling, omsorg og beskyttelse (FN.no). Denne lovgivningen gjelder over alle andre lover hvis ikke andre lover gir barna bedre beskyttelse (FNs barnekonvensjon art. 41).

Konvensjonen bygger på fire hovedprinsipper:

1. Alt som skjer med et barn skal skje til barnets beste!
2. Alle barn har rett til medbestemmelse, å bli hørt og lyttet til- og meningene deres skal tas alvorlig!
3. Ingen barn skal diskrimineres – uansett!
4. Alle barn skal få den støtten, hjelpen og beskyttelsen de trenger for å utvikle seg best mulig (Youmans 2006).

2.5.2 Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992

Lovens formål er å sikre at barn og unge har gode oppvekstvilkår, og sørge for at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. I lovens § 4-1 er hensynet til Barnets beste nedfelt. Det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak til barnets beste og gi barnet stabil og god voksenkontakt med kontinuitet i omsorgen.

Kontinuitet og stabilitet er omfattende begrep, men også svært viktig for alle barn. Noen ganger er det utfordrende å sikre at begge deler oppfylles på samme tid (Bunkholdt 2010). Et beredskapsbarn kan for eksempel oppleve stabilitet etter å ha flyttet i beredskapshjem, mens kontinuiteten settes på prøve når omsorgsbetingelsene og omsorgspersonene byttes.

Kontinuitet handler om mønstre som synes å følge samme retning (Håkonsen 2009). For oss mennesker kan det handle om å ha en sammenhengende livshistorie (Bunkholdt 2010). Vi får dette når vi er omgitt av de samme menneskene gjennom oppveksten, og ved senere å beholde venner og familie gjennom store deler av livet.

Bilder, minner og steder er kilder til kontinuitet. Mennesker er formet av fortiden og har et behov for å forstå noe om det som har vært. Barn som har opplevd mange relasjonsbrudd kan utfordres i forhold til kontinuitet.

Stabilitet handler om at barn har en omsorgsbasis der de voksne gir omsorg på måter som gjør de voksne forutsigbare og til å stole på (Bunkholdt 2010). Dette innebærer at barn blir møtt med engasjement, varme, adekvate og forutsigbare reaksjoner på signaler, faste, forståelige og forutsigbare grenser. Videre vil dette bidra til opplevelsen av pålitelighet, stabilitet og ikke minst trygghet.

2.5.3 Barnevernets fire grunnleggende prinsipper

Det er også utarbeidet forskrifter, rundskriv og veiledere som gir nærmere beskrivelser av barnevernets arbeidsområde og virksomhet (NOU:2009). Barnevernloven bygger på noen grunnleggende prinsipper. Dette er prinsipper som uttrykker verdier som noen ganger trekker i samme retning, mens de i andre tilfeller kommer i konflikt med hverandre. Da er det nødvendig å foreta avveininger. Disse prinsippene er:

- Barnets beste
- Det biologiske prinsipp
- Prinsippet om riktig hjelp til rett tid
- Mildeste inngreps prinsipp

2.5.4 Juridisk grunnlag for plassering i beredskapshjem

En plassering av barn i beredskapshjem kan skje både med og uten foreldrenes samtykke, og plasseringen kan skje akutt eller mer planlagt (Oppedal 2008, Storeheier 2013).

Akutthjemlene i lov om barneverntjenester er primært inngrepshjemmer som anvendes dersom barneverntjenesten vurderer at inngripen bør gjøres (Oppedal 2008). Det skjer når det er nødvendig med en umiddelbar inngripen, og dersom ordinær saksbehandling ikke kan avventes. En plassering av barnet eller at barnet forblir i en plassering utenfor hjemmet, er de dominerende beskyttelsesformene.

Barneverntjenesten har en plikt til å yte hjelp til barn i situasjoner der de utsettes for mishandling og omsorgssvikt. Hjemlene krever at barnet er utsatt for fare, risiko eller er «uten omsorg» (Oppedal 2008).

Plassering i beredskapshjem kan skje i henhold til lov om barneverntjenester § 4-4, 5 ledd og § 4-6. Lovens § 4-4, 5 ledd sier at barnet kan plasseres dersom vilkårene i § 4-4, 2 ledd er tilstede. I 4-4, 2 ledd heter det at: «barneverntjenesten skal sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien på grunn av forholdene i hjemmet eller dersom barnet av andre grunner har særlig behov for det.»

Når disse vilkår er til stede, og dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak, vil en mulighet for barneverntjenesten være å plassere barnet i beredskapshjem.

I lovens § 4-6 heter det at barneverntjenesten kan fatte midlertidig vedtak om plassering i akutte situasjoner. Dette skjer dersom det er en fare for at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet. De fleste barn som kommer i beredskapshjem blir plassert direkte fra foreldrene. En plassering etter § 4-6, 1 ledd forutsetter foreldrenes samtykke. En akutt-plassering etter denne bestemmelsen kan ikke gjennomføres mot foreldrenes vilje (Oppedal 2008, Storeheier 2013). I lov om barneverntjenester § 4-6, 2 ledd kan politi eller barnevernadministrasjonens leder, fatte vedtak om at barnet midlertidig skal akutt plasseres uten foreldrenes samtykke.

Et vedtak om akutt-plassering innebærer vanskelige avveininger mellom hensynet til beskyttelse og hjelp og hensynet til integritet og privatliv (Oppedal 2008). Det vil si at det kan være en fare for at tiltakene kan påføre involverte betydelige påkjenninger. Det kan være nødvendig med akutte tiltak for å beskytte barn mot umiddelbar fare (Oppedal 2008). Det har vært rettet en del kritikk mot hjemlene som benyttes i akutte situasjoner, fordi hjemlene kan ha blitt benyttet ut over sitt formål, og det er knyttet svak rettssikkerhet til vedtakene. Det er også flere andre forskere som har pekt på det bekymringsfulle ved dette (Christiansen & Havnen 2003, Havik m. fl. 2012, Storeheier 2013).

Et akuttvedtak er midlertidig og skal avløses av vedtak som er basert på mer grundige undersøkelser, utredninger og vurderinger. Derfor må barneverntjenesten raskt sette i gang undersøkelse og saksbehandling med tanke på ordinært vedtak (Oppedal 2008) som skal oppheve akuttvedtaket, som kan være et frivillig vedtak jamfør § 4-4 eller omsorgsovertakelse jamfør § 4-12.

2.5.5 Veien videre for beredskapsbarna

En plassering i beredskapshjem skjer i påvente av at barneverntjenesten undersøker saken

(Lund og Fernholt 2005, Oppedal 2008). Dersom hjelpetiltak ikke er nok, må omsorgstiltak vurderes. Barneverntjenesten vil vurdere om barnet kan flytte hjem til foreldrene, eller om det skal fremmes sak for Fylkesnemnda for sosiale saker om omsorgsovertakelse. Fylkesnemnda tar stilling til omsorgsspørsmålet, og det kan ende med at barnet flytter hjem til foreldrene, i fosterhjem, institusjon eller annet plasseringstiltak.

Andre plasserings-/ omsorgstiltak kan være hybel med oppfølging eller andre behandlingsinstitusjoner. Omsorgstiltak er hjemlet i lov om barneverntjenester § 4-12, og kan bare iverksettes etter vedtak fra fylkesnemnda. Det er bare barn under 18 år som har omsorgstiltak. I lov om barneverntjenester § 4-12 står det at kriteriene for omsorgsovertakelse er:

- a) Alvorlige mangler med den daglige omsorgen for barnet, eller alvorlige mangler i den personlige kontakt barnet trenger etter sin alder og utvikling.
- b) Dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring.
- c) Dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet.
- d) Dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.

2.5.6 Taushetsplikten som beredskapshjem

Beredskapsforeldrene har taushetsplikt som oppdragstaker for Bufetat. Det betyr at de har undertegnet taushetserklæring.

Taushetsplikten er nedfelt i lov om barneverntjenester § 6-7 og forvaltningsloven § 13. Der står det at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om blant annet personlige forhold. Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted.

Overtredelse av taushetsplikten straffes etter straffeloven § 121.

Det er en utfordring at barn under 18 år ikke har lovmessig taushetsplikt. Her ligger en svært vanskelig balansegang i forhold til hvilken informasjon og hvor mye informasjon de egenfødte barna skal få. Dette må også vurderes på bakgrunn av hver enkelt situasjon og i henhold til alder og modenhet.

2.5.7 Oppdragsavtalen for beredskapshjem

Oppdragsavtalen for beredskapshjem ble offentliggjort 29.01.2009 (Bufetat.no). Oppdraget som beredskapshjem er å anse som frilanser etter folketrygdloven. Forskjellen på å være oppdragstaker framfor arbeidstaker innebærer blant annet at arbeidstakere i større grad er underlagt en arbeidsgiver og forholdene reguleres i arbeidsmiljøloven og ferieloven (Johansen 2008). Ved fastsettelse av arbeidsgodtgjøring vektlegges formell kompetanse, erfaring og hvor krevende oppdrag de tar. Oppdragstaker, det vil si beredskapshjemmet, er ansvarlig for at forholdene i hjemmet er tilfredsstillende og utgjør en trygg omsorgsbasis, også for de som er fastboende i hjemmet, det vil si beredskapsforeldrenes egenfødte barn.

Avtalen sier videre at oppdragstaker til enhver tid skal være tilgjengelig, dersom ikke annet er avtalt. Annet arbeid utenfor hjemmet krever en skriftlig avtale.

2.5.8 Opplæring, veiledning og plikter

I oppdragsavtalen (2009) punkt 6., beskrives Bufetatets forpliktelser. Bufetat har ansvaret for opplæring gjennom PRIDE kurs, eller opplæringskurs som tilsvarer dette. Bufetat har også ansvar for å gi veiledning i samsvar med beredskapshjemmets ønske og behov. Tilbud om kurs, veiledning og opplæring skal gis på linje med ansatte i Bufetat. Bufetat forplikter seg til å:

6.1a) samarbeide med barneverntjenesten, tilsynsmyndighet, andre hjelpere og barnets foreldre

b) delta på opplæring

c) motta veiledning

6.2 a) vitne i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saken/retten dersom det er behov for det i en sak angående det plasserte barnet

b) skrive rapporter om barnet når det er behov for det

c) medvirke til at avslutningen av oppdraget blir så lite belastende for barnet som mulig

6.3a) melde fra om endringer i egen og familiens situasjon som kan påvirke evnen til å utføre oppdraget slik som forutsatt ved inngåelsen av avtalen

b) overholde taushetsplikten etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og barnevernloven § 6-7 og sørge for at alle personer over 18 år som bor i fosterhjemmet skriver under på en erklæring om taushetsplikt utarbeidet av oppdragsgiver

c) avgi politiattest for alle personer over 18 år som bor i oppdragstakers hjem

- d) legge til rette for tilsyn fra tilsynsfører eller fylkesmannen, den kommunale barneverntjenesten og oppdragsgiver
- e) å ha vanlig hjem- og innboforsikring
- f) holde hjemmet i brannteknisk forsvarlig stand

DEL 2.

2.6 Forskningsstatus

Generelt sett er de egenfødte barna i fosterhjemssammenheng viet lite oppmerksomhet (Øyre 2012). Denne gruppen barn vær en «glemt» aktør i fosterhjemsarbeid. I flere rapporter er det kommet fram at denne gruppen barn har ønsket samtaler med saksbehandler fra barneverntjenesten (Paulsen 2001). En del barn har opplevd at de ikke fikk den hjelpen de ønsket og trengte for å forstå atferden til fosterbarna (Paulsen 2001).

De egenfødte barna i fosterhjem er imidlertid viet mer oppmerksomhet de siste årene gjennom både rekruttering og oppfølging (Sundt 2011). De siste årene er det også utarbeidet flere rapporter og undersøkelser som fokuserer på de egenfødte (biologiske) barna i fosterhjemmet.

Backe Hansen (1993) har påpekt at det aldri er problemfritt å plassere barn i fosterhjem hvor det er egenfødte barn. En konsekvens kan være at egne barn utvikler problemer for å sikre seg at de får den oppmerksomheten de trenger. Egenfødte barn, både i fosterhjem og beredskapshjem, må gi avkall på tid de tidligere hadde alene med foreldrene (Øyre 2012).

Det er også flere andre som har tatt opp utfordringer ved å plassere barn som har alvorlige relasjonsskader og barn som har alvorlige sosiale problemer og psykiske problemer i fosterhjem der det er egne barn (Watne 2001 i Gulliksen, Øyre 2012, Rafaelsen 2013).

I studier av fosterforeldre, hadde en av fire fosterforeldre vurdert å si opp fosterhjemsavtalen (Havik 2007). Forholdene som var de viktigste for om de hadde vurdert å si opp var forhold ved fosterbarnet, hensynet til egne barn og forholdet til barneverntjenesten (Sundt 2011). Jeg har ikke funnet informasjon om de vanligste grunnene til at beredskapshjem sier opp avtalen, eller vurderer å si opp.

I retningslinjene for fosterhjem (Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet 2004) står det at barneverntjenesten bør vurdere om det er behov for at fosterforeldrenes egne barn får oppfølging, eventuelt ha egne samtaler med disse ved besøk i fosterhjemmet. Det står altså

ikke at barneverntjenesten er forpliktet til dette, men at det bør vurderes. I retningslinjene står det videre at fosterforeldrene og eventuelle fostersøsken skal tilbys samtale med saksbehandler i barneverntjenesten når de avslutter oppdraget. Slike samtaler kan avdekke om barna har vansker som for eksempel sorg, brudd eller i forhold til nære relasjoner (Sundt 2011, Øyre 2012). Når et barn flytter kan det føre til sorg og savn hos de egenfødte barna, og det er viktig at barna får hjelp og støtte i sorgarbeidet (Sundt 2011, Øyre 2012). Beredskapshjemets egenfødte barn opplever til dels hyppige flyttinger/brudd. Samtaler med barna kan bidra med å finne ut hva dette betyr for barna og hvordan de blir påvirket.

Generelt finnes det mye forskning som ser på fosterhjem og mindre om beredskapshjem. Jeg har ikke lyktes å finne litteratur som direkte omhandler de egenfødte barna i beredskapshjem. Jeg har også søkt etter engelsk litteratur, men det bør vises varsomhet når forskningsresultater skal overføres fra andre land til vårt eget (Backe- Hansen og Havik 1998, Storeheier 2013). Det henger sammen med ulikheter som er mellom landegrenser på deres fosterhjemsomsorg, fordi forskjellige land har ulike kulturelle, økonomiske og verdimeslige preg. Det synes som det er vist liten interesse for beredskapshjem også i engelsk litteratur. En av begrunnelsene for lav interesse kan være fordi plasseringene er kortvarige/midlertidige, og tradisjonell statistikk har ikke vært anvendt (Lund og Fernholdt 2005). Likevel har jeg funnet fram til et par relevante studier fra Storbritannia.

Forskning fra USA er mindre relevant, på grunn av ulikhetene i fosterhjemsordningen (Storeheier 2013). Derfor er det lite ved forskningen fra USA som kan likestilles med forskning om beredskapshjem, slik vi kjenner det fra Norge (Storeheier 2013).

I tillegg bør det vises varsomhet med å overføre studier fra ulike tidsepoker (Backe- Hansen og Havik 1998). Derfor er forskningen jeg har bygget på og blitt inspirert av, av nyere dato.

Bufetat og beredskapshjemmene jeg har vært i kontakt med, opplyser at de for øyeblikket jobber for å ha større fokus også på de egenfødte barna. Dette fordi det i dag er bred enighet om at hele familien er en del av fosterhjemsomsorgen (Øyre 2012). Beredskapshjemets egenfødte barn blir også berørt og har en aktiv del i omsorgen.

Foreldrenes egenfødte barn er blant annet i den senere tid blitt et viktig tema blant annet i opplæring og veiledning. Etersom dette temaet er i vinden for tiden, skulle dette være et godt tidspunkt å undersøke hvordan fem barn/ungdom opplever hverdagen som beredskapshjem.

2.6.1 Hva vet vi om beredskapshjem?

I dette avsnittet presenterer jeg relevant litteratur om beredskapshjem. Det er lite litteratur om fenomenet beredskapshjem, og hvordan det er å være beredskapshjem. Jeg har funnet fram til noen relevante undersøkelser.

Det er gjort en studie som presenterer hva beredskapsforeldre selv sier om arbeidet sitt og sine egne barn (Bergum Hansen 2003). Bergum Hansen fant, på bakgrunn av uttalelser fra 80 beredskapsforeldre at en overføring fra beredskapshjem til fosterhjem oppleves vanskelig for beredskapsforeldrene. Særlig vanskelig er det dersom ikke fosterforeldrene får ta barnets behov for relasjonen med seg videre til fosterhjemmet.

Videre har jeg har hentet en del inspirasjon fra undersøkelsen «mor og far og de 69 ungene» (Lund og Fernholt 2005). Denne undersøkelsen beskriver hvordan det er å være beredskapsforeldre, og hvordan de opplever sitt virke. Det er en kvalitativ studie som handler om erfaringer fra et beredskapshjem. Undersøkelsen ønsker å få frem *kunnskap om det unike og individuelle i denne spesielle familien* (Lund og Fernholt 2005).

Lund og Fernholt tar opp spørsmål i forhold til om beredskapshjem er det samme som fosterhjem. Lund og Fernholt (2005) fant også at 33 av de 59 barna som var i beredskapshjem flyttet til fosterhjem, 18 barn flyttet hjem til biologiske foreldre, 2 barn flyttet til institusjon, 3 barn til et annet beredskapshjem og 3 barn ble overført til adopsjonsforeldre.

Sinclair (2007), har utført en av de største studiene på barnevernfeltet i England. Sinclair fant at lengden på oppholdet hadde sammenheng med formålet med plasseringen. Han delte inn plasseringene i ulike nivå eller kategorier: «short-term aims» og «medium-term aims.» Utgangspunktet for studien var 11 385 plasseringer. Sinclair et al. (2007) fant at gjennomsnittslengden på plasseringene med sikte på kortvarig plassering var på under 200 dager (Sinclair 2007).

Herbst (2012) har gjort en studie i Storbritannia med fokus på beredskapsforeldrene. Hun gjennomførte kvalitative intervju, der hun spurte beredskapsforeldre om hvilke følelser de hadde når et barn som hadde bodd midlertidig hos dem flyttet videre. Da fant Herbst at beredskapsforeldrene opplevde sorg og tap da barna flyttet. De følte kjærlighet for barna (Herbst 2012).

Jeg har også fått en del inspirasjon fra en masteroppgave av Johansen (2008) med tittelen «Beredskapshjem - Hva med barna?». Dette er en kvalitativ studie som først og fremst handler om de barna som er blitt plassert i beredskapshjem, om deres behov og innflytelse. Johansen intervjuet åtte beredskapsforeldre og saksbehandlere på statlig og kommunalt nivå. Johansen har selv brukt voksne som informanter, og påpeker selv at dette kan være en svakhet med studien. Johansen konkluderer med at barnas rettigheter har økt i forhold til at de skal høres i saker som angår dem selv, etter alder og modenhet. Barna blir nok hørt og sett i større grad i dag, men det kan variere fra sak til sak og etter hvilken saksbehandler de har.

I studien fremkommer det blant annet at beredskapsbarna i liten grad er delaktige i samarbeidsmøter eller ansvarsgruppemøter. Videre opplevde beredskapshjemmene at barneverntjenesten, var flinke til å gi dem informasjon om beredskapsbarna. Informasjon er nødvendig for å møte barna på hensiktsmessige måter (Johansen 2008).

Havik (2012) har gjennomført undersøkelsen *Plasseringer i beredskapshjem. Hvor lenge varer de og hvorfor?* Dette var en longitudinell studie, med varighet på nesten syv måneder. Utvalget bestod av 403 plasseringer, og dette utgjør samtlige barn som ble plassert i den aktuelle perioden, med andre ord hele populasjonen. Havik fant at hver fjerde plassering varte lenger enn et halvt år, og at nesten én av ti (8 %) varte lenger enn ett år. To plasseringer varte lenger enn to år. Gjennomsnittlig varte plasseringene i 123 dager. Havik konkluderte også at det var en klar sammenheng mellom plasseringens varighet og om barnet ble tilbakeført til de biologiske foreldrene, eller videreplassert til et annet omsorgstiltak (Havik 2012).

Det er også skrevet en masteroppgave med tittelen «langvarige opphold i beredskapshjem» av Ida Heen Storeheier (2013). Storeheier har gjort en kvalitativ studie basert på intervjuer med 15 beredskapshjemskonsulenter fra ulike deler av landet, vedrørende 28 plasserte barn. Barna var fra null til tolv år og hadde bodd i beredskapshjem lenger enn tolv måneder.

Storeheier konkluderer at det ikke er en enkelt årsak til at et beredskapshjemsopphold varer lenger enn det som var intensjonen. Ulike grunner handler blant annet om at det tok tid å finne det ut hva som skulle skje med barnet, finne det rette fosterhjemmet og å plassere barnet videre. Det ble påpekt at politiske ressurser, verdier, beslutninger og lovverk hadde innvirkning (Storeheier 2013).

Forskning rundt beredskapshjem viser kort oppsummert at beredskapshjemmets egne barn er viet lite oppmerksomhet. Jeg har gjort en rekke litteratursøk, men funnet svært lite litteratur som beskriver denne gruppen barn.

2.6.2 Inspirasjon fra forskning om fosterhjem

Det finnes likevel en del litteratur som omhandler de egenfødte barna i fosterhjem (ofte omtalt som «biologiske barn» i fosterhjem). Jeg har derfor hentet inspirasjon fra fosterhjems litteraturen, og velger å presentere forskning av nyere dato.

Sinclair, Wilson og Gibbs gjorde en studie i London i 2006 som består av en lang rekke undersøkelser, der de ser på fosterhjemsomsorgen og adopsjon. Deres intensjon var å studere hva slags støtte fosterfamilien får, for å identifisere faktorer som kan bidra til vellykkede plasseringer. De samlet inn data fra sosialarbeiderne til fosterforeldrene og sosialarbeideren til fosterbarna. I tillegg ble det sendt ut spørreskjema til fosterbarna underveis i studien, der 150 fosterbarn responderte. Fosterforeldrenes egenfødte/biologiske barn deltok ikke i studien. Deretter fulgte de fosterbarna i 14 måneder og søkte på ny om samme informasjon. Spørsmålene handlet blant annet om fosterbarnas egenskaper, erfaringer og støtte og hvordan plasseringen gikk. Kortfattet konkluderer studien med at biologiske/egenfødte barn som vokser opp med fostersøsken øker risikoen for vansker. Videre kom det fram at de biologiske/egenfødte barna noen ganger deltok og hjalp til i fosterhjemsoppdraget. Det kom også fram at risikoen for brudd i plasseringen øker i fosterhjem som har egne barn. De oppsummerer at bildet er svært komplekst. Det finnes ikke enkle svar på hvilken effekt en fosterhjems plassering kan gi på biologiske/egenfødte barn (Sinclair, Wilson og Gibbs 2006).

Inger Kristin Heggdalsvik (2007) har skrevet hovedfagsoppgave om: *Fosterforeldrenes egne barn – en studie av hvordan fosterforeldrenes egne barn opplever det å vokse opp sammen med fosterbarn*. Hennes mål var å oppnå økt kunnskap og innsyn i hvordan disse barna opplever egen situasjon, og hvilke erfaringer de sitter igjen med etter å ha vokst opp med fosterbarn. Hun utførte en kvalitativ studie, hvor hun intervjuet 7 informanter fra et retroperspektiv. Hennes funn sammenfaller med mye av den tidligere forskningen som er gjort om temaet. De fleste barna opplevde at da hadde blitt sett av sine foreldre, men at de ble oversett av hjelpeapparatet.

Her fremkommer det også at fosterforeldrenes egne barn har erfaringer både på godt og vondt og de har lagt ned mye innsats i det å være fosterhjem. Heggdalsvik konkluderer at barna er viktige aktører i fosterhjemsomsorgen og derfor er det viktig å ta dem med i vurderingen av

fosterhjemsarbeidet (Heggedalsvik 2007).

Ingunn Øyre (2012) har gjort en kvalitativ studie som bygger på intervju med 8 biologiske voksne barn. Masteroppgaven av Øyre (2012) handler om hvordan det er å vokse opp med fostersøsken med utfordrende atferd. Denne studien tar for seg voksne som har vokst opp med fostersøsken. De opplyser at de har hatt en viss deltakelse i forkant av plasseringene, samtidig som de etterlyste mer informasjon i forhold til endringene og hvilke følger dette kom til å få for familien. Det pekes også på et behov for at barneverntjenesten har en mer aktiv rolle overfor fosterhjemmets egne barn. Noen hadde snakket med barneverntjenesten, mens andre ikke hadde (Øyre 2012).

Cecilie Revheim-Rafaelsen (2013) har skrevet en masteroppgave med tittelen «Sosialarbeiderens etiske blikk,» en kvalitativ studie av profesjonsetiske utfordringer i møte med fosterforeldrenes egne barn. Hennes formål med studien er å rette søkelyset mot en taust og glemt gruppe barn i barneverntjenestens praksis.

R. Rafaelsen har gjennomført kvalitative intervjuet med sosialarbeidere i barneverntjenesten. Det kom fram at flere har erfart at det ikke tas hensyn til egne faglige vurderinger, ved plassering av fosterbarn inn i hjem hvor det også bor andre barn. Sosialarbeiderne pekte også på behov for en felles faglig tenkning omkring alderssammensetning av barna i fosterhjem. I følge Revheim-Rafaelsen er hovedkonklusjonen at det mangler retningslinjer for hvordan de egenfødte barna skal inkluderes i både utredninger og oppfølging (R. Rafaelsen 2013).

2.6.3 Inspirasjon fra forskning som ser barna som aktører

Jeg har også funnet det relevant å se på tidligere norske studier som har benyttet aktørperspektiv på barn. Innenfor barnevernfeltet er det gjort flere studier med dette fokuset, og jeg har hentet viktig inspirasjon fra tre avhandlinger.

Mona Sandbæk (2002) har skrevet en avhandling om «*Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester.*» Avhandlingen består av fem artikler og gir også en innføring i begrepet sosial aktør. Datainnsamlingen er utført ved bruk av semistrukturerte intervjuer med barn som hadde vært i kontakt med hjelpeapparatet; PPT, BUP og barneverntjenesten. Hun fokuserer på barnas synspunkter og vurdering av hjelpetjenesten. Videre gir hun en innføring i aktørperspektivet. Barn kan ses som aktive i kraft av seg selv som er aktive handlende aktører og konstruerer sin sosiale egen virkelighet. Det er særlig denne delen av undersøkelsen som er

relevant for min oppgave. Hun påpeker at en løsning på utfordringene i barnevernet er økt bruk av brukermedvirkning og myndiggjøring (Sandbæk 2002). Sandbæk omtaler barna som både kompetente og sårbare aktører, noe som er særlig relevant for min undersøkelse.

Solveig Sagatun (2005) har i avhandlingen «*Vanlig og uvanlig: miljøarbeid hjemme med 14-18 åringer*» intervjuet ungdom, foreldre og miljøarbeidere om det å ha miljøarbeider hjemme. Dette er en kvalitativ undersøkelse der datagrunnlaget er intervjuer med åtte gutter, deres mødre, fedre og miljøarbeidere som var engasjert av barneverntjenesten. Sagatun har valgt et forståelsesperspektiv der hun vektlegger samspillet mellom mennesker og sammenhengens samspillet foregår i.

I denne avhandlingen ses alle involverte som noen som aktivt skaper seg selv, ikke minst blir guttene sett ikke bare som gjenstander, men som handlende aktører. I barnevernssammenheng er dette noe som ofte blir savnet, og derfor finner jeg dette særlig aktuelt for min problemstilling.

Studien handler videre om hvordan miljøarbeiderne deltar i omsorgsoppgaver, hvordan guttene deltar i sine prosjekter med tanke på utvikling og betydningen av kjønn i relasjoner og samspill (Sagatun 2005).

Bjørn Øystein Angel (2009) har i sin doktorgradsavhandling undersøkt barns selvoppfatninger og livshistorier om det «*Å flytte hjem igjen etter å ha bodd i fosterhjem. En analyse av barns selvoppfatninger og livshistorier*» Han har intervjuet 10 barn som flyttet hjemmefra mot foreldrenes og eget ønske og vilje, og senere flyttet hjem igjen etter et ønske fra både foreldrene og barna. Angel har benyttet speilingsteori som utgangspunkt for intervjuene. Han inviterte barna som medforskere ved å gi dem en aktiv rolle i arbeidet med spørsmålsformuleringene. På den måten gir ham barna en aktiv rolle i eget liv.

Fokuset i avhandlingen er det som kalles eksplisitt selvoppfatning hvor barna løfter fram sine livshistorier om sine erfaringer og opplevelser. Ved å intervju barn har han synliggjort barna som aktører og gitt plass til deres stemme. Hans bidrag med å synliggjøre denne gruppen barn som aktører, har inspirert meg veldig til å gi en stemme til beredskapshjemmets egenfødte barn (Angel 2009).

2.6.4 Oppsummering

Ovenfor har jeg presentert teori om barnevernet og beredskapshjemmets egenfødte barn. Jeg

har også presentert kunnskapsstatus og henvist til forskning som på ulike måter har vært inspirasjon for meg. Særlig relevant har litteraturen om beredskapshjem vært. Jeg har også hentet viktig inspirasjon fra studier som fokuserer på å fremme barnas egen stemme.

Selv om jeg ikke har funnet fram til studier som har fokusert direkte på de egenfødte barna i beredskapshjemmet, har studier om de egenfødte (biologiske) barna i fosterhjem, vært til nytte for meg. Likevel velger jeg å stille spørsmål om det er riktig å trekke paralleller mellom forskning som omhandler fosterhjem og beredskapshjem. Det er mange likheter mellom hjemmene, men også noen viktige forskjeller, slik jeg beskrev delkapittel 2.16.

I det neste kapittelet vil jeg presentere teori som er relevant for å analysere, forstå og reflektere over datamaterialet.

Kapittel 3. TEORETISKE PERSPEKTIV FOR ANALYSENE

3. Innledning

For å forstå materialet som er blitt til i møte mellom meg og informantene har jeg funnet teorien om symbolsk interaksjonisme svært interessant. Symbolsk interaksjonisme sier noe om hvordan menneskets identitet blir til i interaksjon og samspill med andre.

Jeg har foretatt teorivalg basert på mitt datamateriale. Derfor vil jeg gjøre rede for de voksenes definisjonsmakt, barn og barndom- begreper i utvikling, nyere syn på hjem og familie, barnet som subjekt eller objekt, barneperspektiv og barnets perspektiv og et «her og nå» perspektiv. Innledningsvis i teorikapittelet vil jeg si litt om hva refleksjon er, fordi arbeidet med masteroppgaven har vært preget av stor tankevirksomhet og indre interaksjon.

3.1 Hva er refleksjon?

Å reflektere handler om å dekonstruere og rekonstruere, både tekster og språket vi bruker (Askeland 2011). Refleksjon kan bety; å kaste noe tilbake eller ettertanke. Det kan også beskrives som indre grubling for å skape mening (Goldstein 2001). Hele prosessen med masteroppgaven har vært preget av mye grubling. Jeg har gitt meg selv tid til å reflektere rundt egen barndom og de erfaringene jeg har gjort meg. Egen erfaring danner grunnlaget for mange av spørsmålene jeg har stilt informantene, og de mange spørsmålene som har dukket opp underveis.

Askeland (2011) beskriver at refleksjon er en dynamisk tankeprosess som påvirkes og er påvirket av følelser, holdninger og kroppslige reaksjoner. Derfor har jeg avstått fra å feie egne følelser til side. Jeg har valgt å kjenne på dem og reflektere rundt dem. Det finnes mange definisjoner av følelser, som blant annet persepsjon av fysiologiske forandringer i kroppen (Håkonsen 2009). Det kan også forklares som verdiuttrykk som gir verdi og mening til det jeg stilles overfor (Grelland 2011). Følelsene har et innhold og et budskap som jeg ønsker å ta på alvor. I tillegg er følelser viktig fordi de alltid er tilstede (Håkonsen 2009), og fordi følelser og motivasjon er nært knyttet sammen. Motivasjon handler om krefter som igangsetter, vedlikeholder og bidrar med å styre retningen, som her for eksempel arbeidet med masteroppgaven.

3.2 De voksenes definisjonsmakt

Det finnes ulike maktformer som strekker seg fra fysisk tvang på den ene siden og mer ubemerkede former for makt på den andre siden (Järvinen og Mortensen 2005). Jeg velger å si litt om definisjonsmakt, fordi det er relevant både i hverdagslivet og i forskningssammenheng. Det handler om at vi har ulik tilgang og mulighet til å definere verden omkring oss (Johansen 2008). For eksempel blir denne masteroppgaven produsert i interaksjon mellom meg som forsker og informantene, men det er til syvende og sist jeg som ferdigstiller ord og setninger. Slik har også jeg en slags definisjonsmakt overfor barna og leseren av teksten min. Det er svært viktig å bære ansvaret med varsomhet.

Videre har voksne makt til å definere barnet i forhold til modenhet. Bufetat har for eksempel vurdert at informantene i denne studien er modne for deltakelse.

De voksne har også språklig makt og det blir ofte fremstilt som at de voksne både kan og vet best (Johansen 2008). Derfor har de anledning til å definere virkeligheten, hva som er bra eller dårlig, riktig eller galt overfor barnet. Det er ofte voksne som vurderer om et barn har behov for å snakke med noen om et vanskelig tema, for eksempel om de egenfødte barna har behov for samtaler med noen fra barneverntjenesten. Voksne tar beslutninger for barn, og det er fort at de overser både små og store detaljer (Barneombudet.no).

Noen ganger kan også voksne stå i fare for å feiltolke barnets signaler eller reaksjoner. For eksempel kan det at barnet tier være et uttrykk for at barnet sier seg enig, at det lyver eller det kan være et uttrykk for barnets avmakt. Noen ganger kan det også være et ønske om å beskytte familien. Barn er som oftest lojale mot sine foreldre (Bunkholdt 2011).

3.3 Barn og barndom- Begreper i utvikling

Det gjennomgående temaet for denne studien er barndom. Som masterstudent og «forsker» har det meldt seg en rekke tanker og spørsmål om barndom.

I forskningssammenheng regnes barndom for å være sosial konstruksjon. Det er fordi barn og unges utvikling preges av den kulturen de vokser opp i (Kvelling 2009).

Ulike syn på barn og barndom vil gi oss forskjellige svar på spørsmålene ovenfor.

Killén (2013) påpeker i boka «*Barndommen varer i generasjoner*» at barndommen ikke bare varer livet ut, men at den varer i generasjoner. Boka handler om å forbygge neste generasjons omsorgssvikt og psykiske lidelser. Barn som har en god barndom vil som oftest bli gode

foreldre. Da vil man vanligvis være godt rustet for å gi egne barn god omsorg og god oppvekst. Hvordan barndommen forspiller seg, får betydning for hvordan vi mennesker utvikler oss.

Det er ikke bare ulike konstruksjoner av barndom, men også om barn. På den ene siden har man de barna som faller inn under det som betraktes som normaliteten, og på den andre siden er de barna som avviker fra «normalen». Barnevernet fører kontroll og iverksetter tiltak dersom det er avvik og barnet har særlig behov for det.

I følge Bakcke-Hansen (2001) har det skjedd en endring i synet på barn fra å se på barna med paternalistiske øyne til å se dem som kompetente aktører. Barndom har tidligere generelt sett blitt betraktet som en «overgang», og barn blir ut i fra et slikt syn regnet for å være uferdige. Tidligere så man på barn som individer som har noen mangler. Barn ble betraktet som «vedheng» til foreldrene. Slik kan de også stå i fare for å bli marginalisert som gruppe (Angel 2009).

Avslutningsvis i dette avsnittet velger jeg å spørre; når er barndommen oss nærmest? Er den lettest å få øye på når en selv er barn, eller bør en ha tilstrekkelig avstand til den før den kan utforskes? Det kan ofte være vanskelig å beskrive barndommen mens man fremdeles er i den. Likevel kan barna/ungdommen fortelle hvordan de opplever sitt hverdagsliv, fra et «her og nå» perspektiv som jeg kommer tilbake til senere i kapittelet.

Synet og opplevelsen av egen barndom vil også kunne endres med tiden, etter hvert som vi mennesker erfarer, lærer og utvikler oss i interaksjon og samspill med andre.

3.4 Nyere syn på hjem og familie

Tradisjonelt og svært forenklet kan «et hjem» vise til; der vi bor. Hjem kan også vise til tingene vi har eller de vi bor sammen med, og de vi bor sammen med betraktes i den vestlige samtiden ofte som familie. Familien regnes for å være den viktigste arenaen for primæroppdragelsen (Bø og Schiefloe 2009). I barnekonvensjonen uttrykkes det også at foreldre anses som den naturlige omsorgsbasis for barn (Kvelling 2009). Det er også foreldrene som velger hva de legger vekt på i omsorgen for sine barn, og barna blir preget av det miljøet og den kulturen det vokser opp i (Kvelling 2009).

Familien er tappet for noe av påvirkningskraften fordi det «moderne» barnet tilbringer mesteparten av tiden i barnehagen, på skolen, SFO, fritidsaktiviteter og så videre. Likevel har foreldrene sterk innflytelse på sine barns utvikling og særlig i barnets tidlige leveår. Foreldre

har videre et engasjement for barnet, langvarig kontakt med barnet og foreldre påvirker ikke bare barnet direkte, men også indirekte (Kvvello 2009), ved de valgene foreldrene tar. Dette kan være valg med tanke på bosted, livsstil og arbeid.

Selve ordet familie stammer fra det latinske «familia» og fra romertiden ble også slektninger husdyr, treller regnet som familie (Kvvello 2009). Før i tiden var det vanligvis blodsband som definerte familie, og det dominerende familiemønsteret var storfamilien.

I dag regnes kjernefamilien for å være et slags ideal, selv om det har vært demografiske endringer med tanke på samlivsformer og for eksempel en økning i skilsmisser. Viktige verdier i familien er relasjoner og samspill. Et allment bilde av familien i Norge, er fortsatt at samholdet står sterkt (Bø og Shiefloe 2009).

Begrepene hjem og familie er ikke statiske begreper. Forståelsen vil være avhengig av både kontekst og kultur og endre seg ettersom samfunnet er i utvikling. I følge Kvvello (2009) er det i dag bred aksept for at familie er subjektivt definert.

Biologiske søsken inngår vanligvis i familiebegrepet, og ofte også fostersøsken, men hvordan er det med «beredskapssøsken»?

Alle søskenforhold vil variere i kvalitet, slik som alle andre relasjonelle forhold (Kvvello 2009). Forholdene kan variere fra omsorg og varme for hverandre, til konflikter og krenkelser. Definisjonen av hva et søsken er, kan være subjektivt definert. Det samme tenker jeg kan gjelde for hvem som inngår som søsken eller i søskenflokk.

3.5 Barnet som subjekt eller objekt?

Johansen (2008) har anvendt essayet til Hans Skjervheim; «Deltaker og tilskodar» fra 1996, for å belyse at barn som er plassert i beredskapshjem kan betraktes enten som subjekter eller objekter. Slik jeg ser det kan det også være relevant å se på de egenfødte barna i beredskapshjemmet ut i fra denne teorien.

Barn kan være handlende aktører i eget liv, fordi deres erfaringer og opplevelser er reelle for dem (Johansen 2008). I samtaler med barn kan man enten ta det barnet sier for et faktum. Da regner man det barnet sier som «sannhet» uten å søke etter meningen som ligger bak det som blir sagt. Dette kaller Skjervheim for en toleddet relasjon. Ikke alle utsagn kan tolkes bokstavelig, men må forstås i lys av konteksten. Dersom jeg for eksempel sier meg villig til å diskutere det informantene forteller er også jeg en deltaker. Om jeg derimot ikke er villig til å diskutere gjør jeg meg selv til tilskuer.

En treleddet relasjon forutsetter at vi engasjerer oss i det barnet sier eller gjør. Vi forholdet oss

både til barnet, saken og til oss selv. Dette er også en forutsetning for en dialog. I en dialog er det gjensidighet i relasjonen, begge parter er deltakende og man tar hverandre på alvor. Å bringe det barna sier opp til diskusjon og ettertanke er en måte å ta dem på alvor.

Skjervheim tar også opp problematiske sider ved å gjøre andre mennesker til objekt. Å se den andre som et objekt innebærer at den andre blir tingliggjort. Dette medfører at den andre blir behandlet som en gjenstand eller en ting.

Dersom man er mest opptatt av de metodene som en skal bruke i samhandling med andre, vil det være en fare for at metodene får en uheldig funksjon, slik at man betrakter barnet som objekt.

I stedet bør man se på de andre som likeverdige subjekter, som deltakere og ikke tilskuere til eget liv. Selv når vi tror at vi har en uavhengig eller uviktig posisjon, vil vi likevel alltid være deltakere (Johansen 2008). Engasjement er også en egenskap vi alltid har (Skjervheim 1996). *«Vi kan ikke velje å vera engasjert, i og med at vi er i verda, er vi alt engasjert, i eit eller anna (Skjervheim 1996).»*

Hvordan man betrakter seg selv har også betydning for hvordan vi deltar. Dersom vi ser på oss selv som tilskuere, vil vi gi oss selv noen begrensninger. Hvordan andre ser på oss vil også ha betydning for hvordan vi ser og tenker om oss selv.

Å se barnet som subjekt handler om å se på barnet som et fullverdig menneske med egne opplevelser, tanker, følelser og handlinger. For den det gjelder er disse opplevelsene subjektive og sanne. Å møte barn som subjekter er utfordrende. Selv om de fleste er enig i at vi bør se barna som subjekter, følges ikke dette bestandig i praksis. Sandbæk (2001) tar opp at selv om de voksne mente at de hadde lyttet til barna, opplevde likevel ikke barna alltid at de ble hørt eller forstått.

3.6 Barneperspektiv og barnets perspektiv

Synet på barn har endret seg de siste tiårene. Særlig de siste 20 årene er det blitt større vilje til å se på barn som aktører som er dyktige på sitt eget liv (Øyre 2012). Det har vært et skifte i synet på barn innenfor ulike fagfelt som psykologi, sosialt arbeid, rettsvesenet og så videre. Barn ble tidligere sett på som passive mottakere som trengte beskyttelse fra de voksne. Her er det de voksne som taler barnets sak. Det ligger også en fare for objektivisering.

Barneperspektiv kan deles inn i ulike paradigmer etter hvordan man betrakter i barnet i

forhold til sine omgivelser. De to første paradigmen deler et perspektiv på barn som aktør, men det er bare det tredje paradigmet som ser barnet som et eget subjekt (Angel 2009).

Det første paradigmet kalles; «*Child as Developing Individual or Unit of Socialization* (Brannen 1999).» Her inngår tradisjonell psykologisk og sosiologisk forskning som har vært dominerende. Barnet blir sett som et individ som går gjennom forskjellige utviklingsstadier. Det er de voksne som er ekspertene på barnet og barnets behov, selv om det legges vekt på barnets aktiviteter. Barnet er avhengig av beskyttelse fra de voksne.

Det andre paradigmet kalles «*Children`s Social Interaction in other Settings and between Contexts.*» Her fokuseres det særlig på barnets interaksjon. Barns autonomi er også blitt problematisert inn under dette paradigmet og Brannen (1999) har pekt på at barns autonomi varierer mellom ulike klasser.

Det siste paradigmet er i følge Brannen kalt «*Children as Sociological Agents.*» Her plasseres den nye barndomssosiologien. Her finnes ideen om at barn er en egen sosial gruppe. Man regner barndommen for å være noe som er viktig i seg selv og ikke bare en overgang eller fase. Barn får følgende være med å medvirke i eget liv, og barna ses som brukere eller klienter i eget liv. Den røde tråden i dette paradigmet er at barnet, til tross for de begrensningene som er, kan være med å ta avgjørelser eller beslutninger i eget liv. Videre vil også barn kunne konstruere sitt eget liv. Det siste paradigmet skiller seg fra tidligere tiders dominerende syn på barn.

I dag ser en i større grad barn som kompetente mennesker. Man ser gjerne barn som selvstendige, kreative og sosiale aktører.

Jeg har valgt å innta posisjon i det siste paradigmet. Det er fordi jeg tror barn kan bidra med noe for å belyse fenomenet jeg undersøker. Barnets perspektiv er også kalt et innenfra perspektiv, det vil si å gå til kilden selv (BLD 2009). Barnet har rett til å medvirke i eget liv. Det handler om å høre barna, se barna og ta dem på alvor. I NOU:2009 står det at det er et viktig trekk ved dagens oppvekstteori å ha et fokus på:

«ivaretagingen av barns og unges interesser og rettigheter og betydningen av å gi dem muligheter for å være aktører i sitt eget liv. Dette krever et miljø som støtter og oppmuntrer barn og gir dem opplevelsen av at de er betydningsfulle og har noe å bidra med.»

Jeg vil gjøre et forsøk på å møte informantene som unike personer og formidle deres perspektiv. Det vil si at jeg ønsker å se informantene som subjekter, aktivt handlende og deltakende. Barna/ungdommen får en aktiv del i konstruksjonen av eget liv. Intensjonen i denne studien er å la informantene få komme til orde og uttale seg om et betydningsfullt tema. Barn har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører barnet (Barnekonvensjonen, artikkel 12). Dette fordi barn er selvstendige individer som er med på å legge føringer for sitt eget liv (Angel 2009).

3.7 Et «her og nå» perspektiv

Denne studien har også det jeg velger å kalle et «her og nå» perspektiv. Problemstillingen er formulert i «presens» som betyr at problemstillingen ser på hvordan det er å være beredskapshjem i nåtiden. Det ligger en begrensning her, fordi vi ikke kan se på noe annet som gitt, annet enn for et øyeblikk (Levin og Trost 1996). De ordene jeg har skrevet her i «nået,» tilhører allerede fortiden.

Selv om jeg også stiller en del spørsmål der jeg inviterer barna til å reflektere og fortelle om fortiden som beredskapshjem, er det gjerne øyeblikket «her og nå» som er lettest tilgjengelig for barna og lettest å gripe fatt i. Barn og ungdom har et annet tidsperspektiv enn voksne. Tidsbegrepet er noe som utvikler seg langsomt opp igjennom barneårene (Bunkholdt og Sandbæk 1998). Barn vil i større grad enn voksne være preget av hendelser som nylig har funnet sted. Dersom et av barna jeg intervjuer for eksempel hadde en god eller dårlig opplevelse i går, kan dette komme til å påvirke de svarene informantene gir under intervjuene. For å bøte på svakheten stiller jeg spørsmål om både positive og negative sider ved å være beredskapshjem.

Det er heller ikke gitt at barnas uttalelser i dag, referer til hvordan de selv ser tilbake på egen barndom når de selv er voksne.

«Her og nå» perspektivet referer også til andre sider ved det å være beredskapshjem. Beredskapshjemmet lever i en hverdag som også i høy grad er preget av et «her og nå» fokus. Familien tar imot barn tilnærmet «øyeblikkelig» når det trengs. Barnet bor i beredskapshjem en begrenset periode, og det er akkurat «her og nå» at beredskapsbarnet trenger den beste omsorgen og tryggheten beredskapshjemmet kan gi.

3.8 Symbolsk interaksjonisme

Symbolsk interaksjonisme er en tilnærming eller måte å forstå den sosiale virkeligheten og hverdagslivet på (Levin og Trost 1996).

Det er en retning innen mikrososiologi som er sosiologi på individnivå (Ryen 2010). En stor tenker innenfor denne teorien er Georg Herbert Mead. Utgangspunktet for teorien var at man måtte til kjernen i sosiologien som de mente var samhandling mellom mennesker, ansikt til ansikt.

Symbolsk interaksjonisme er et omfattende perspektiv som er mye brukt (Angel 1997), og stadig mer brukt innenfor barnevernforskning. Perspektivet krever abstrakt tenkning og kan tilpasses til den som anvender perspektivet. Utgangspunktet innenfor denne teorien er tanken om at det i sosiale sammenhenger vil være en interaksjon, det vil si dynamiske sosiale aktiviteter mellom mennesker. Sosial interaksjon er en av de viktigste hjørnesteinene (Levin og Trost 1996). Når vi snakker med noen eller betaler for oss på butikken, interagerer vi. Også når vi tenker og reflekterer er vi i interaksjon med oss selv (Levin og Trost 1996). Da snakker vi med oss selv ved hjelp av symboler og ord som har betydning for oss.

Ingenting er statisk innenfor denne teorien. Gjennom hele barndommen sosialiseres vi og lærer nye ord og begrep. Det betyr at den sosiale virkeligheten er i kontinuerlig endring og utvikling.

Jeg tenker at symbolsk interaksjonisme er særlig relevant for min studie. Menneskets liv, som her for eksempel livene til de egenfødte barna, er også i kontinuerlig utvikling og endring. Det er forhold som endrer seg hver gang de får et nytt beredskapssøskken, og hver gang et beredskapssøskken flytter ut.

Hvert enkelte beredskapsbarn er forskjellig, og slik vil også beredskapshjemmet bli utfordret ulikt for hver gang. Slik jeg ser det vil de egenfødte barna hele veien lære noe nytt i møte med hvert enkelte barn, og gradvis utvikle egen oppfattelse og forståelse.

Slik er det også en parallell mellom sosialt arbeid og symbolsk interaksjonisme. Begge deler vektlegger aktørenes forståelser og perspektiv av virkeligheten. Her er det sentralt å gripe fatt i barnas perspektiver og definisjoner som igjen vil bidra med forståelse, utvikling, nye definisjoner og nye prosesser. Symbolsk interaksjonisme vektlegger særlig betydningen av prosess.

Begrepet symbolsk interaksjonisme er satt sammen av to ord. Det siste ordet er interaksjon, som jeg har beskrevet ovenfor, mens det første ordet symbolsk. Ordet symbolsk kommer av symbol, det vil si at vi bruker et avansert symbolsystem; språket, når vi kommuniserer med

hverandre (Håkonsen 2009). Med symboler menes både tale og kroppsspråk. Hele oppveksten lærer og utvikles det språket vi taler (Levin og Trost 1996).

Interaksjon mellom mennesket skjer ved hjelp av innlærte symboler. Vi bruker vårt innlærte språk til å kommunisere med hverandre, stille hverandre spørsmål når vi lurer på noe og svare når andre spør oss om noe.

Mennesker bruker ord forskjellig, og vi kommuniserer også gjennom kroppsspråk (Ryen 2010). Det norske språk tilhører den germanske språkfamilien, og disse språkene er kjent for å ha økonomisk kroppsspråk sammenliknet med andre språk. Her ligger hovedsakelig budskapet i språket. Likevel ligger det aldri i språket alene, og må forstås i konteksten og interaksjon med andre.

Denne studiens utgangspunkt er som nevnt barnas subjektive opplevelser av det å være beredskapshjem. Jeg vil gripe fatt i den meningen aktørene selv tillegger en hendelse eller fenomenet.

Forståelser og meninger er ikke gjort en gang for alle, men er hele tiden i endring og utvikling. Dette er sentralt innenfor sosialkonstruksjonistisk forståelse. Ordet konstruksjon betyr tankebygging eller forklaring (Askeland 2011). Konstruksjonene oppstår i samfunnssammenheng og er sosiale. De konstruksjonene vi har må testes i møtet med andre mennesker og verden omkring oss og endres etter hvert som konstruksjonene ikke fungerer. (Askeland 2011). Foreldre eller barnevernet kan for eksempel ha andre oppfatninger igjen, enn hva barna har. Dette fordi barn på mange måter har et språk og en forståelse som vil være noe begrenset sammenliknet med de voksnes.

For voksne er det ofte vanskelige avveininger å finne ut hva som kan sies og hvilke ord som kan brukes i samtaler med barn. Etter hvert som barnet utvikler seg og lærer nye ord og begrep, vil også barnets forståelse og virkelighetsbilde rekonstrueres.

Barn er individer i særdeles rask vekst og utvikling. Jeg har hatt dette i bakhodet under intervjuene, fordi det er naturlig at barn og ungdom endrer meninger, synspunkt og forståelser etterhvert som de vokser til. Som forsker må jeg også huske på dette, når jeg skal analysere det barna sier.

Den kontinuerlige utviklingen er med på å forme barnet, blant annet med tanke på identitet, selvoppfatning og personlighet.

3.9 Identitetsutvikling- noe blir til underveis

Hvem er jeg egentlig, hva er min rolle og hva ønsker jeg å bli eller oppnå her i livet? Dette er

spørsmål som det kan være vanskelig for mange av oss å besvare.

I løpet av barndommen gjennomgår mennesket en formidabel utvikling, fra i høy grad å være et avhengig spedbarn til å bli selvstendige individer. Dette skjer gjennom det som ofte kalles sosialisering. Dette er en prosess som utstyret oss med den kompetansen vi trenger for å fungere som mennesker i de gruppene vi tilhører (Bø og Schiefloe 2009). I løpet av ungdomstiden stilles barn og ungdom overfor utfordringen å forme en selvoppfatning som forholder seg til nye utfordringer i et landskap som endrer seg (Bø og Schiefloe 2009, Håkonsen 2009). Etter hvert som mennesket vokser til er det naturlig å inngå i nye kulturelle og sosiale miljøer. En kjent teori som peker på at mennesket er en del av et større miljø er Broefenbrenners økologiske modell (Bø og Schiefloe 2009). Modellen illustrerer hvordan miljøet er delt inn i ulike nivåer. Det vil si at vi er en del av en familie, en del av en skoleklasse, fritidsorganisasjon/ idrettsorganisasjon og det øvrige samfunnet. Vi er en del av flere miljøer og har aldri bare en rolle i samfunnet. Derfor må «hvem man er» også ses i lys av en større kontekst.

Teorien om symbolsk interaksjonisme sier også noe om identitetsutvikling. Georg H. Mead er en av teoretikerne som har en sentral posisjon innenfor denne retningen. Personlig identitet viser til den opplevelsen du har av å være deg selv med kropp og kjønn (Bø og Schiefloe 2009). Dette kan endre seg fra en dag til neste, fra et sted til et annet og fra en rolle til en annen. Kjernen her blir ofte kalt selvbildet eller selvfølelsen, og denne er vi alene om. Håkonsen (2009) forklarer selvbildet som vår måte å evaluere oss selv på en positiv eller negativ måte. Gjennom erfaring og i samspill med andre formes identiteten, og gjennom de valgene vi foretar er vi også med å skape vår egen identitet. Grunnlaget for menneskets identitet og selvbilde legges i barndommen (Håkonsen 2009).

Personlig identitet viser til det unike ved individet, opplevelsen av egenverd og «jeget.» Mead har også beskrevet det subjektive «jeg» som noe som er ubevisst og privat. Slik jeg tolker dette kan det derfor være vanskelig å få tak på barnas subjektive «jeg» Det objektive «meg» derimot kan vurdere, og beskrive meg selv selvstendig. Det er den objektive delen av selvet, altså «meg», som gjør at vi kan ha en selvoppfatning.

Det finnes flere teorier om hvordan selvbildet dannes. George H. Mead (1952) har videreutviklet en teori av Charles H. Cooley (1962) om det de omtaler som «speilbilde» (Bø og Schiefloe 2009). Meads forklaring er et «selvet» og identiteten dannes i samspill. Gjennom

store deler av oppveksten er barns oppfatning om seg selv et speilbilde av omsorgen og omtanken de får. Dersom barnet blir behandlet kjærlig og omsorgsfullt, vil de oppfatte seg selv som at de er verdt denne behandlingen (Bunkholdt og Sandbæk 1999). Motsatt vil de som opplever omsorgssvikt, oppleve dette som noe de er verd og slik kan bildet de utvikler av seg selv og selvfølelsen bli negativ. Det betyr at selvfølelsen utvikler seg positivt eller negativt i samspill med andre og de erfaringene vi gjør oss. Denne prosessen vil jeg utdype:

Når vi sier eller gjør noe vil dette bli registrert av samspillspartnere. Disse tolker og reagerer og kommer med en tilbakemelding i form av ord, kroppsspråk, tegn eller liknende. Aktørene forsøker å tolke den andres reksjon på seg selv, ved å leve seg inn i deres oppfatning. Her i denne «innlevingen» ligger grunnlaget for vurderingen av egen atferd (Bø og Shieflo 2009). Denne prosessen foregår når mennesker kommuniserer med hverandre, og begge parter er en del av prosessen. Her foregår det en såkalt «speiling». Slik er ikke identiteten isolert sett ens egen, men avhengig av de menneskene vi er omgitt av (Levin og Trost 1996). På den måten er menneskets identitet heller ikke statisk, men hele tiden i forandring alt ettersom situasjonen forandres og defineres på nye måter.

Kapittel 4. METODE.

Metode i forskningssammenheng handler om hvilke metodiske grep som egner seg til å få fram kunnskap om emnet. Metodene gir råd i forhold til hvordan samle inn data, bearbeide og analysere data med utgangspunkt i problemstillingen (Ryen 2010). Det vil si at det er problemstillingen som bestemmer metodevalget.

4.1 Et hermeneutisk utgangspunkt

Hermeneutikken kan forklares som læren om fortolkning av tekster. Det kan også forklares som tolkningskunst og vitenskap (Ryen 2010). En hermeneutisk fortolkning søker å nå fram til gyldige fortolkninger av tekstens mening.

Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene, satt jeg igjen med store mengder tekst. Hermeneutikken er relevant ved analyse av intervjumateriale, og gir råd for hvordan finne fram til en indre enhet i teksten som er uten logiske motsetninger (Kvale og Brinkmann 2009). Den tradisjonelle oppgaven i hermeneutisk tradisjon var å finne tekstens «sannhet». Troen på denne «sannheten» har imidlertid blitt erstattet med en tolkningsvitenskap. I humanistisk tradisjon er en gjerne ute etter å finne mening gjennom å forstå, til forskjell fra positivismen der intensjonen er å forklare eller predikere. Hermeneutikken er en del av sosialkonstruksjonistisk forståelse som jeg var innom i kapittel 3.

Innenfor hermeneutikken er den «hermeneutiske sirkel» mye brukt for å forklare hvordan vi har en intuitiv forforståelse av helheten (Kvale og Brinkmann 2009). Det er inn under denne helheten detaljene hører hjemme. Dette betyr at jeg har en forforståelse av fenomenet, beredskapshjem. For å utvikle min forståelse vil jeg se på delspørsmål som omhandler det å være beredskapshjem. Den forståelsen jeg opplever ved å se på «delene», de fire forskningsspørsmålene og delspørsmålene fra intervjuguiden, vil følgende virke inn på helheten. Målet er å oppnå økt forståelse som gir mening. Økt forståelse kan igjen bringe flere viktige spørsmål på banen. Slik er også virkelighetsbildet vårt dynamisk, det vil si i stadig endring og utvikling.

4.1.1 Kvalitativt forskningsdesign

I denne oppgaven har valget falt på en kvalitativ framgangsmåte siden min problemstilling er eksplorerende. Bakgrunnen for valget er at jeg søker etter fyldige beskrivelser av hvordan det kan oppleves å være beredskapshjem, snarere enn å forklare og si noe om hvorfor det er slik. Kvalitativ forskning kjennetegnes av data er i form av bilde og ord i stedet for tall. Og

kvalitativ metode søker etter fenomenets karakter eller egenskaper. Kvalitativ metode egner seg når man skal gå i dybden på et fenomen. Denne tilnærmingen søker også sammenheng og helhet, og sikter etter å formidle forståelse (Ryen 2010).

Kvalitativ forskning sammenfatter en rekke ulike fremgangsmåter og valgmuligheter. Observasjon, dokumentanalyse og intervju er noen eksempler på forskjellige metoder. Valget mitt har falt på kvalitativt intervju. Intervju er en form som egner seg for å beskrive subjektive opplevelser. Hensikten er å studere mennesker i deres naturlige omgivelser, og prøve å tolke eller forstå et fenomen ut fra den meningen menneskene tillegger fenomenet (Ryen 2010). Hvordan spørsmålene stilles er også avgjørende for å oppnå dybdeinformasjon.

Mitt valg av intervjuform blir utdypet og begrunnet i de neste avsnittene. Jeg vil også komme innom både styrker og svakheter ved de valgene jeg har gjort underveis.

4.1.2 Et kvalitativt intervju

Et kvalitativt intervju er en metode som egner seg for å finne ut hvordan folk oppfatter verden og livet sitt (Kvale og Brinkmann 2009). Det finnes mange ulike former for samtaler og intervjuet er en av dem. Samtalen er helt grunnleggende for menneskelig interaksjon og samspill. Det innebærer at vi mennesker snakker sammen, vi kan bli kjent med hverandre, få vite om hverandres opplevelser, tanker, følelser, holdninger (Kvale og Brinkmann 2009). I samtaler er det naturlig å stille hverandre spørsmål og svare på spørsmål. Intervju ble en av de mest anvendte kvalitative metodene blant annet fordi aktørenes perspektiv blir vektlagt (Ryen 2010).

I forskningsintervjuet er min rolle å stille spørsmål om livsverdenen og lytte. Jeg vil lytte til det barna/ungdommene forteller fra hverdagslivet sitt og hvordan de ser på det å være beredskapshjem. Barna/ungdommene får uttrykke seg med egne ord og komme med egne tanker, følelser og meninger. Forskningsintervjuet er en profesjonell samtale der visjonen er å produsere kunnskap. Kunnskapen blir konstruert i samspill eller interaksjon mellom den som intervjuer og de som blir intervjuet (Kvale og Brinkmann 2009). Kvale og Brinkmann får tydelig fram at kunnskapsproduksjonen er en prosess der begge parter er deltakende:

«Et intervju er bokstavelig talt et «inter view» (fra fransk entrevue), en utveksling av synspunkter mellom to personer i en samtale om et tema som opptar dem begge (Kvale og Brinkmann 2009).

Jeg finner dette særlig relevant for meg i arbeidet med denne studien. Temaet beredskapshjem

berører og involverer både meg som intervjuer og de som blir intervjuet. Barna/ungdommene har satt seg villig til å dele sin erfaring som jeg vil hjelpe dem å formidle til andre som er interessert i temaet. Når jeg intervjuer barna/ungdommene agerer vi overfor hverandre og påvirker hverandre (Kvale og Brinkmann 2009). Derfor kan en ikke se intervjudata isolert fra konteksten de har oppstått i. I følge Silverman (1993) har den sosiale konteksten en egenverdi som er nødvendig for å forstå data som kommer fram i møtet (Ryen 2010).

4.2 Barnesamtalen

En samtale mellom en voksen og et barn, skiller seg fra en samtale mellom to voksne. En av grunnene er at det er en skjevhet i maktforholdet mellom barn og voksne, der de voksne har definisjonsmakt overfor barna (jfr. kap 3.2).

FNs barnekonvensjon av 1989, barneloven og barnevernloven gir føringer om at barn skal ha rett til å uttale seg i både rettslige og administrative saker som angår dem. Alder og modenhet er styrende for i hvilken grad barnets synspunkter vektlegges. Her ligger det også at noen har rett til å vurdere barnets modenhet.

Det er nødvendig med kunnskap og kompetanse for å samtale med barn om vanskelige tema. Blant annet er det viktig med generell kunnskap om barn, relasjonell kunnskap, kognitiv utviklingsteori og kunnskap om hvordan vanskelige opplevelser/traumer kan virke inn på barnets muligheter og motivasjon til å fortelle. Barn trenger også støtte til å fortelle hvordan de har det (NOU:2009). De har rett til å uttale seg, men ingen plikt. Det er det opp til barnet selv, og barnet skal ikke føle seg presset til å uttale seg (Barne- og likestillingsdepartementet 2009). Barne- og likestillingsdepartementet (2009) har også utgitt en veileder til samtale med barn som heter «snakk med meg.»

I gjennomføringen av intervjuene har jeg forsøkt å støtte, hjelpe og oppmuntre barna/ungdommene til å fortelle fra deres hverdag og livssituasjon. Å anerkjenne barnet og barnets opplevelser av situasjonen betyr ikke at vi godtar dem som riktig, men at vi sier oss villig til å godta barnets syn (Johansen 2008).

I tråd med NOU:2009 og BLD 2009 er det nødvendig å arbeide for å skape muligheter for å ha hensiktsmessige samtaler med barn. Det er viktig å ta vare på barnets behov for å bli hørt og sett, samtidig som barnet også blir beskyttet. Det kan oppstå et spenningsforhold her som jeg vil beskrive nedenfor.

4.2.1 Balansegangen mellom deltakelse og beskyttelse

De barna jeg intervjuer befinner seg i spenningen mellom deltakelse og beskyttelse. Her opplever jeg å bli utfordret i kontakten med barna. Barna har ikke bare et behov, men mange behov som må ses og avpasses i forhold til hverandre (Angel 2009).

Det er en utfordring å samtale med barna slik at barnas behov for både deltakelse og beskyttelse blir ivaretatt. Og det er en balansegang å se barnet som aktører, samtidig som jeg ikke ilegger barnet et ansvar for utfordringer, konflikter som har oppstått eller vanskelige valg.

Slik jeg ser det, er også denne spenningen særlig relevant for beredskapshjemmet og det oppdraget beredskapsforeldrene utfører. Spørsmål om hvor mye de egenfødte barna skal inkluderes i arbeidet, og hva de skal skjermes fra er sentrale. Man kan stille spørsmål om det er rett at de egenfødte barna for eksempel deltar på kurs, hvor vidt de skal innta en aktiv rolle i arbeidet, hvor mye informasjon de skal få og hvilket ansvar de har.

Det er utfordrende å anvende aktørperspektivet på barna og samtidig skjerme barna. I tillegg er det viktig at man ikke frarøver barna retten til å ikke svare, eller retten til at barna ikke trenger å ordne opp i vanskelige situasjoner selv (Sandbæk 2002). Dersom barnet likevel har lyst til å fortelle eller har noe på hjertet, er det viktig å stille seg lyttende ved behov.

Jeg har stilt meg selv spørsmål om jeg greide å få til en virkelig dialog med barna. Og jeg har spurt meg selv om jeg klarte å balansere ansvaret med deltakelse og beskyttelse, for eksempel ved bevissthet omkring ledende spørsmål. Det er også vanskelig å vite med sikkerhet om informantene virkelig følte seg sett og hørt.

4.3 Intervjuguide og gjennomføringen av intervjuene

Jeg velger å beskrive de intervjuene jeg har utført som halvstrukturerte- /semistrukturerte intervju. Intervjuguiden er basert på livsformintervju, etterfulgt av en del spørsmål knyttet til barnas opplevelser av det å være beredskapshjem.

En viss grad av struktur, i form av intervjuguide, har vært et godt verktøy til samtalen. Denne ga retning og var til hjelp for å belyse viktige områder. Intervjuguiden kan se veldig detaljert og omfattende ut. Jeg har jobbet for å arbeide intervjuguiden inn under huden, slik at jeg nesten ikke hadde behov for å se den, men jeg kunne støtte meg til den når jeg trengte det. Intervjuene var ikke låst i en bestemt rekkefølge. I løpet av samtalen «hoppet» vi litt frem og

tilbake mellom de forskjellige temaene, ettersom det falt naturlig.

Valget om struktur er tatt på bakgrunn av at jeg er helt fersk innenfor forskningsfeltet. Et fullstendig ikke styrende intervju, blir beskrevet å være en utfordrende tilnærming (Kvale og Brinkmann 2009). Derfor tok jeg tidlig beslutningen om å utarbeide en intervjuguide. Å gjøre et godt forskningsintervju er svært utfordrende, og man lærer gjennom øvelse og erfaring. Jeg kjente blant annet at jeg ble tryggere på meg selv og opplegget for hvert intervju.

Det har vært utfordrende å finne en balansegang i forhold til strukturingsgrad.

Hensikten med intervjuguiden er å få samtalen til å flyte og oppnå dybdeinformasjon. Jeg stiller derfor også en del åpne spørsmål. For eksempel spør jeg innimellom om informantene har noe mer de ønsker å dele om det aktuelle temaet, eller om det er noe annet de vil legge til eller mener er viktig. Disse spørsmålene har til hensikt å gi rom for spontanitet og fange det uventede.

Det kan også være en fordel med en viss grad av forhåndsstruktur, for å unngå overflødig data og arbeid (Ryen 2010). Litt styring vil også være nødvendig, slik at vi holder oss til temaet. Likevel må ikke strukturen være så bindende at det ikke er rom for informantenes egen stemme. Man kan ikke bestandig forutse hva det er viktig å ta opp.

Videre ble jeg enig med den enkelte informant, hvor intervjuene skulle foregå. Alle intervjuene fant sted hjemme hos informantene. Sannsynligvis fordi det var lang kjørevei, og fordi kjente og trygge omgivelser var viktig for informantene. Det kunne også bidra til at barna/ungdommene følte seg avslappet.

Håndbøker i intervjuteknikk kan også gi mange gode råd på veien (Ryen 2010). Intervjuren skal blant annet opptre avslappet og vennlig, samtidig som man er direkte og upersonlig. Det er utfordrende å finne fram til en balansert kontakt og forståelse. Likevel har jeg hatt i bakhodet under intervjuene at det ikke finnes «perfekte» spørsmål. Det finnes heller ikke riktige eller gale svar, og det er hvert enkelt individ som er ekspertene i sitt liv.

Det er utfordrende å velge hvordan et forskningsopplegg skal gjennomføres, og det samme gjelder hvilke redskap man skal ta i bruk for å ta vare på samtalen eller lagre data.

4.3.1 Lydopptaker

Når en skal samle data, er det noen som foretrekker å ta notater, andre liker å filme eller å

bruke lydopptaker. For å være sikker på at data ikke går tapt, har jeg valgt å spille inn samtalen på lydopptaker. Det er fordeler og ulemper ved metoden. Som nevnt vil man sikre mye informasjon, men filmopptak kunne sikret enda mer utdypende informasjon som blant annet kroppsspråk, ansiktsuttrykk og så videre. En fordel med begge typer opptak er at forskeren kan lytte eller se samtalene så mange ganger en vil.

Negativ sider ved opptakere, er at det finnes mange som opplever at det er ubehagelig å bli tatt opp på tape. For eksempel fordi man blir redd for å si noe feil. Resultatet kan bli at informasjon holdes tilbake eller at informantene svarer uærlig.

4.4 Forskereffekter, forforståelse og persepsjon

Å prøve seg på forskningsarbeid for første gang, har vært veldig lærerikt og spennende. Rollen som forsker har gått relativt greit, slik jeg ser det. Likevel har jeg noen ganger følt meg litt «liten» og uerfaren i forhold til ansvaret man bærer gjennom hele forskningsprosessen.

Jeg har ikke hatt nærhet til noen av familiene eller barna jeg har vært i kontakt med fra før av. Kontakten med Bufetat har også vært gjennom ledere som jeg (så vidt jeg husker) ikke har kjennskap til fra før, eller har vært i kontakt med tidligere. Det finnes ikke et avhengighetsforhold mellom de som er involvert. Hovedutfordringen slik jeg ser det handler om forforståelse og forskereffekter. Det er ikke et spørsmål hvorvidt forskeren påvirker forskningsprosessen, men hvordan (Ryen 2010). Dette avhenger blant annet av hvilke briller og perspektiv forskeren har. Vi har med oss kunnskap og verdier når vi møter et fenomen som skal utforskes.

Hvordan jeg som forsker møter informantene, og hvordan vi klarer å møte hverandre, er sentralt med tanke på forskereffekter. Hvordan greide jeg som masterstudent i midten av 20-årene å bevege meg i forskningsfeltet? Jeg har undret meg om min relativt unge alder og nærhet til egen barndom kan være en tilkortkommenhet og begrensning. Jeg hevder likevel at nærhet til barndommen gjør meg i stand til å stille relevante forskningsspørsmål som angår barndom.

Min forforståelse er påvirket av egne erfaringer. Fortiden og barndommen gjennomsyrrer interessen og forforståelsen av beredskapshjem. Uten min erfaring, ingen oppgave som denne. Erfaringen fra arbeid i den kommunale barneverntjenesten har likevel bidratt noe med å plassere beredskapshjemmet i et større perspektiv.

De tidligere erfaringene jeg har gjort meg, styrer oppmerksomheten slik at jeg registrerer et

utsnitt av egenskaper i det omliggende miljø (Einarsen og Skogstad 2005). Kunnskap om dette dreier seg om persepsjon, og jeg har hatt kunnskap om persepsjon i bakhodet gjennom hele forskningsprosessen. Jeg kommer ikke bort fra det faktum at mennesker har begrenset mental kapasitet, og det vil ikke være mulig å se og ta inn over oss hele verden vi er omgitt av. Sansene våre gir informasjon om atferd og opplevelse som vi bearbeider (Håkonsen 2009). I møte med andre mennesker pågår det alltid en persepsjonsprosess.

Persepsjonsprosessen involverer mange psykologiske prosesser som forventninger, tidligere kunnskap, ønsker og behov, følelsesmessig tilstand og andre forhold (Einarsen og Skogstad 2005, Håkonsen 2009). I desember 2012 ble jeg selv også mor for første gang. Å være relativt «nybakt mor,» er også en psykologisk «tilstand» ved meg som forsker, som sannsynligvis har vært med å sette farge på masteroppgaven. Interessen for barn har utvilsomt blitt forsterket. Jeg har reflektert mye over egen barndom, både det jeg minnes med glede og det jeg helst ikke vil huske. Persepsjon vil være påvirket av følelser.

Underveis har jeg endret min forforståelse i dialog og samspill med litteratur, forskningsmateriale og i møter med informantene, og slik har jeg definert og omdefinert hele tiden. Flere steder er begrepet «runddans» benyttet for å forklare at det er en kontinuerlig prosess og ikke kronologiske eller påfølgende stadier (Ryen 2010). I løpet av forskningsperioden har jeg blant annet endret teoretiske perspektiv og spørsmålsformuleringer. Lenge hadde jeg for eksempel kun formulert tre forskningsspørsmål, men etter hvert viet jeg også plass til forskningsspørsmål nummer 2: Hvem har barna snakket med om det å være beredskapshjem? Teori og drøfting angående samtale med barn, har fått en større plass etterhvert.

Begrepsbruken jeg anvender (kap. 2) er valg på bakgrunn av hvordan informantene, litteraturen og jeg tilskriver ting og fenomener lik eller tilnærmet lik mening. Ord og begrep har endret seg underveis. Begrepet «egenfødte barn» er blitt til gjennom en lengre prosess, det samme er begrepet «beredskapssøsken.»

De barna jeg intervjuer og jeg, deler bakgrunnen som barn i beredskapshjem. Barna var informert om min bakgrunn fra en beredskapshjemfamilie. Jeg valgte å være åpen om det, fordi jeg personlig mener det er viktig med åpenhet. Dette kan også være en svakhet ved studien, fordi det kan tenkes at informantene hadde foretrukket å bli intervjuet av noen fra en «mer nøytral» posisjon. Likevel kan det også være en styrke at vi umiddelbart har noe til felles. Vi har en felles referanseramme som også er en styrke fordi noen av

«selvfølgelighetene» vi snakker om, umiddelbart blir forstått. Dette gjelder alt fra de spørsmålene jeg stilte som forsker og de svarene og beskrivelsene barna kom med. En svakhet ved disse «selvfølgelighetene,» er at det «uvanlige» fort kan virke «normalt». Både informantene og jeg har erfaring med relativt hyppige inn- og utflyttinger. For noen er dette en del av hverdagslivet, mens mange ikke har erfaring med dette. En utfordring ved disse «selvfølgelighetene» er at det kan oppstå noen stengsler for videre utforskning av fenomenet. Det kan ligge noe der som jeg som forsker ikke klarte å fange. I en hermeneutisk tradisjon handler dette om både forskerens og informantenes forforståelse. Ettersom forskningsprosessen går over et lengre tidsperspektiv vil jeg senere (kap. 6) se fenomenet ut i fra en «etterpåforståelse.» Det vil si slik fenomenet kommer til syne etter hvert som gjennomføringen av intervjuene finner sted og i arbeidet med analyse og teoretiske perspektiver. Først vil jeg si litt om det å være en fra «innsiden.»

4.4.1 Det å være en fra «innsiden»

Jeg hevder at nærhet til feltet gjør meg i stand til å stille relevante forskningsspørsmål, og kaste lys over relevante tema. Min erfaring har betydning for hva jeg ser, men også eventuelt det jeg ikke ser. Enten jeg vil eller ikke, mitt utgangspunkt og min nysgjerrighet, bunner i egne erfaringer og opplevelser. Jeg velger derfor å undre meg over i hvilken grad jeg står i fare for å overse og miste relevant informasjon.

Tilstrekkelig avstand til fenomenet jeg studerer, har vært en utfordring. Her har det vært nyttig med en veileder og drøftingspartnere som har kommet inn med et mer objektivt blikk. Ettersom jeg selv har erfaring med fenomenet jeg studerer, vil det også være en fare for at jeg kan komme til å forsvare «eget rede». Jeg har reflektert i forhold til om det kan være slik at jeg ubevisst vil forsvare foreldrene mine og det faktum at de en gang, tok beslutningen om å bli beredskapshjem. Her ligger en fare for å vurdere, i stedet for å karakterisere.

Jeg tror ikke det er noen som har en fasit for hvordan forholde seg til eventuell «blindhet». Det er viktig å være selvkritisk og reflekterende overfor alt jeg gjør og holder på med i hele forskningsprosessen. Jeg ivaretar noe avstand ved at jeg ikke intervjuer barn eller familier jeg har møtt eller kjenner fra før. Slik jeg nevnte i kapittel 1., er det en stor utfordring å se et fenomen fra innsiden og utsiden og samtidig reflektere over det jeg ser. Likevel kan det også være en styrke at jeg både har innsikt og erfaring. Det er også positivt å studere noe jeg selv er opptatt av nysgjerrig på, fordi det gir meg motivasjon til å arbeide og fullføre studien.

Jeg har også gått gjennom flere runder i forhold til om graden av nærhet vil bli for utfordrende, forstyrrende og by på følelsesmessige vanskeligheter. Kanskje kan den delen av meg som holder igjen, begrunnes ut i fra en slags «ubevisst frykt» jeg har, for å se meg selv i speilet.

Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg hatt muligheten til å reflektere over eget liv, og spørre meg selv hvorfor jeg velger å styre livet mitt i den retningen jeg gjør.

I planleggingsfasen av masteroppgaven har ambivalente følelser meldt seg. Ofte har det dukket opp negative tanker. Også når kolleger, venner eller familie har vist interesse for arbeidet med masteroppgaven, har jeg til tider «kviert meg» for å fortelle. Jeg har tenkt om det muligens kan være fordi jeg er redd for at andre skal tenke at jeg er selvsentrert. Når jeg forteller til noen, hender det at jeg har fått litt dårlig samvittighet, fordi jeg vier tid og ressurser til barn som lever med sine biologiske foreldre. Det er jo tross alt vanligvis barna som er plassert av barnevernet som har opplevd de største sorgene og traumene. Egentlig er jeg enig med meg selv i at det er barna som er plassert bort fra sine biologiske foreldre som har størst behov for å bli sett; og størst behov for oppmerksomhet. Likevel er det jo også slik at alle barn har rett til å bli hørt og sett, på lik linje (Barneombudet.no).

Mange henviser til taushetsplikten eller etiske grunner når de problematiserer det å snakke med barn om deres erfaringer. Barn skal være barn og ikke innlemmes mer enn nødvendig i arbeidet. Men er det likevel etisk riktig å la være å snakke med dem? Dette handler om balansegangen mellom deltakelse og beskyttelse som jeg kommer tilbake til både i kapittel 5 og kapittel 6.

Selv har jeg gjennom barndommens løp, kjent på hvordan det er å sitte inne med mye informasjon som jeg ikke alltid visste hvor jeg skulle gjøre av. Jeg kunne ikke snakke med vennene mine om det. Det var ikke alltid like morsomt å snakke med mine foreldre heller. Jeg har erfart å leve sammen med barn med vidt forskjellige væremåter. Noen var stille og gjorde lite ut av seg, mens andre var høylytte og utagerende. Noen barn gråt mye, noen skadet seg selv, og det var noen som stjal ting fra bekjente av meg på skolen. Opplevelsene er mange og varierte, men jeg hadde bestandig mye informasjon om mine beredskapssøsken.

I løpet av oppveksten min var det (så vidt jeg kan huske) aldri noen fra barnevernet som viste interesse for hvordan det var å være barn i en beredskapshjemfamilie. Jeg hadde aldri samtale med noen fra barnevernet, og jeg kan ikke huske at jeg ble spurt av barnevernet eller mine foreldre om jeg ønsket det. Likevel kan jeg ikke minnes om det var et erkjent behov for meg den gangen.

4.5 Å bruke sitater

Jeg har også valgt å bruke sitater for å «levendegjøre» framstillingen, både for å dokumentere og formidle. Sitatene har den hensikt å løfte fram stemmen til de egenfødte barna i beredskapshjem. Det er deres opplevelser, definisjoner og beskrivelser jeg søker å formidle. Informantene og deres foreldre er informert om at data blir behandlet strengt konfidensielt. Jeg har også valgt å benytte pseudonymer på informantene. Informasjonen vil ikke kunne knyttes tilbake til bestemte barn, familier eller kommuner. Derfor har jeg vært nødt til å utelate en del informasjon eller skrive om, slik at informantene, kommuner eller fylker ikke blir gjenkjent.

Videre har alle informantene fått muligheten til å lese gjennom utskriften av datamaterialet. Dette for å klare opp i spørsmål og eventuelle misforståelser, og redigere der det har vært nødvendig.

Jeg gjengir ikke sitatene på dialekter, fordi informantene er fra ulike fylker med forskjellige dialekter. En tilkortkommenhet her vil være at jeg ikke klarer å favne konteksten på en dekkende måte, slik man kan ved å bruke dialekt og sjargong. Dialekt gjør hensynet til anonymitet vanskelig og blir derfor utelukket.

4.5.1 Transkripsjon

I etterkant av hvert intervju ble opptakene transkribert. Det vil si at talen ble overført til skriftlig form. Dette arbeidet ble utført fortløpende, for å gjøre det lettere å ha intervjuene friskt i minne og få skrevet dem ned mest mulig korrekt.

Intervjuenes varighet var fra 25 minutter til 60 minutter. Samtalen med det yngste barnet tok kortest tid. Til sammen var intervjuene på ca. 44 sider med transkribert materiale, ved bruk av dobbel linjeavstand. Jeg har også valgt å transkribere ord for ord hva både informant og intervjuer sa. Likevel har jeg valgt å kutte intervjuerens kontinuerlig bekreftende «mmm,» for å unngå å ødelegge flyten i teksten. Materialet er skrevet på bokmål og ikke på dialekt.

4.5.2 Utvalg og rekruttering

Det er en omfattende prosess å sirkle inn respondenter, og vil forklare dette mer utdypende.

Utvalgsprosessen

- 1) Utvelgingen handler om hvordan sirkle inn respondenter. Først har jeg valgt ut et miljø som jeg vil utføre prosjektet i, det vil si der jeg har valgt å begynne å lete etter respondenter.

Fordi det er Bufetat som har oversikt over miljøet (beredskapshjemmene) og ansvaret for dem, var det naturlig å kontakte dem tidlig i prosessen. Av hensyn til geografi valgte jeg i første omgang å fokusere på Agder fylkene. Da det viste seg å bli vanskelig å få nok informanter i Vest-Agder og Aust-Agder fant jeg det nødvendig å utvide horisonten i både øst og vest. Det vil si at jeg også tok kontakt med Bufetat i Telemark og Rogaland.

2) Neste ledd har vært å presisere nærmere hvilke respondenter jeg er ute etter. Jeg har foretatt et valg i forhold til at jeg ønsker kontakt med de familiene som tar i mot de yngste barna fra 0-13 år. Deretter har jeg tatt et strategisk valg i forhold til at aldersrammen bør være 7 år eller høyere og barna må være modne for deltakelse. I praksis gjennomføres dette ved å sende ut invitasjon med forespørsel om deltakelse i prosjektet til Bufetat i Agder, Rogaland og Telemark.

3) Deretter leverte Bufetat ut brev/invitasjon til de familiene som har barn innenfor rett aldersgruppe. Utvelgingen er gjort på bakgrunn av en vurdering Bufetat har foretatt i forhold til hvilke barn de mener bør være med, av hensyn til kriteriet om modenhet. Det må være barn som man tenker kan bidra med noe i intervjuene, besvare spørsmål, fortelle, beskrive og liknende. Det må også være barn som selv ønsker å delta. I tillegg bør familiene ha vært beredskapshjem en stund. Dette er også drøftet dette med Bufetat på telefon 22.11.2013.

4) Det var opp til hvert enkelte beredskapshjem å melde seg sin interesse for studien. Respondentene ble kort sagt valgt ut etter en kombinasjon av egne valg, hvem Bufetat inviterte og hvem som meldte sin interesse. Deltakelsen er frivillig. Jeg har vært avhengig av tillatelse og informert samtykke fra alle involverte/berørte parter for å ha mulighet til å gjennomføre prosjektet. De involverte partene er Bufetat, foreldrene i beredskapshjemmene og deres egenfødte barn. Indirekte involvert blir barna som er plassert i beredskapshjemmene i regi av barneverntjenesten og deres foreldre. Jeg vil beskrive dette nærmere i den etiske drøftingen, senere i kapitlet.

Jeg har også vært inne på muligheten om å intervjuer egenfødte barn i familier som tar i mot beredskapsbarn over 15 år.

Når man intervjuer familier som tar i mot ungdom, kan det dukke opp andre problemstillinger, enn i de familiene som tar i mot yngre barn. Dette kan by på flere nye utfordringer. Jeg tok beslutningen om at jeg i denne masteroppgaven vil rette fokus mot beredskapshjem som tar i mot de yngste barna.

4.5.3 Utfordrende å finne informanter

Det har vært svært utfordrende å finne informanter. Jeg har vært avhengig av samtykke fra flere hold. Samtidig har jeg også vært avhengig av at foreldrene og barna er positive og selv ønsker å delta. Noen intervju har ikke latt seg gjennomføre, blant annet på grunn av manglende samtykke fra foreldrene til beredskapsbarna. Jeg erfarte også utfordringer ved at noen barn bor på skjult adresse jamfør lov om barneverntjenester § 4-19. Fylkesnemnda hadde bestemt at foreldrene ikke skulle vite at deres barn var i beredskapshjem, og dermed var ikke gjennomføringen mulig.

Bufetat har gitt meg tilbakemelding om at de fleste beredskapsforeldre har gitt uttrykk for at de er positive til prosjektet. Likevel har ikke responsen vært like god som forventet ut fra tilbakemeldinger fra Bufetat. Sannsynligvis kan det være flere forhold som spiller inn. For det første er det ikke alle familiene som har barn i rett alder eller målgruppe. For det andre er det ikke sikkert at barna selv ønsker å delta, selv om foreldrene er positive. Jeg har tenkt på om en av grunnene kan være at barn ofte opplever at det er litt skummelt å snakke med noen de ikke kjenner fra før. For noen vil det kanskje også kjennes rart å åpne seg og fortelle om hendelser fra privatlivet og familielivet. Jeg har også undret meg om «tidsklemma» kan være noe av grunnen til at en del ikke har meldt seg. Grunnet utfordringer med å skaffe informanter, har jeg funnet det nødvendig å reise gjennom fire fylker.

4.5.4 Beskrivelse av kontakten med utvalget

- 1) Første kontakt skjedde ved at beredskapshjemmene som ønsket å delta i prosjektet tok kontakt med meg. Jeg oppgav mitt telefonnummer på invitasjonene/ brevene. Da de kontaktet meg, ba jeg dem sende samtykkeskjemaet til meg med deres navn og telefonnummer.
- 2) Da samtykkeskjemaet var meg i hende, tok jeg kontakt med beredskapshjemmene igjen, for å be beredskapshjemmene bistå med å innhente samtykke fra barna som er plassert i beredskapshjemmene og deres foreldre. Vanligvis har beredskapshjemmene kontakt med foreldrene (ved møter, besøk, eller samvær). Det kan være noen unntak (dersom barnet/barna er plassert på hemmelig adresse). Dersom dette skulle forekomme, ville jeg spørre beredskapshjemmet/beredskapshjemmene om det var i orden for dem at jeg ba Bufetat om hjelp med å innhente samtykke. Jeg måtte ta hensyn til om beredskapsfamilien ønsket å delta uten Bufetats kjennskap til at akkurat deres barn har meldt seg frivillig som deltaker i dette prosjektet. Dette drøftet jeg med hvert enkelt beredskapshjem, slik at vi var enige om fremgangsmåten.

- 3) Da samtykke forelå fra alle involverte parter, avtalte jeg tid og sted for intervjuene med hver enkelte familie.
- 4) I forkant av intervjuene satte jeg av tid til en introduksjonssamtale med beredskapshjemmene (barna og foreldrene). Da tok jeg opp forhold som angår taushetsplikten og at det er viktig at vi ikke snakker om det konkrete barnet eller deres foreldre/søsken/nettverk.
- 5) I etterkant av intervjuene ble datamaterialet transkribert. Etter transkriberingsarbeidet tok jeg kontakt med informantene igjen, slik at de fikk mulighet til å lese gjennom og kommentere hvis de ønsket.

Intervjuene fant sted i omgivelser barna er kjent med og trygge i. Jeg avtalte dette nærmere med hver enkelte familie. Det endte med at alle intervjuene fant sted i beredskapshjemmene.

Det oppleves ofte tryggest for barn å være i sitt eget nærmiljø, hvor de også har foreldrene tilgjengelig (før/under og etter intervjuene) om de ønsker det.

Utvalgene i kvalitative intervju er oftest små. Det er ofte vanskelig å gi et eksakt antall tidlig i prosjektfasen, men det er viktigere med utdypende informasjon om få enheter, enn lite informasjon om mange. Jeg satte i forkant opp et veiledende antall på 5-7 barn. Underveis vurderte jeg at antallet respondenter var grunnlag nok til å gjennomføre prosjektet.

4.6 Om studiens kvalitet: Gyldighet og pålitelighet

Validitet handler om studien undersøker det den er ment å skulle undersøke. Innenfor kvalitativ metode er validitet et komplekst begrep som brukes om troverdighet og gyldighet. Det handler blant annet om å overbevise den kritiske leseren ved å beskrive forskningsstrategi og analysemetode, og dette berører alle ledd i forskningsprosessen. Problemstillingen og forskningsspørsmålene som jeg presenterte i kapittel 1, må henge sammen med resten av oppgaven. Det vil si at funnene jeg presenterer og drøfter, må være en besvarelse på forskningsspørsmålene. På den måten holder jeg med til oppgavens formål og hensikt. Etter min vurdering har resultatene god relevans i forhold til oppgavens formål.

Videre bør jeg også si noe om hvordan relasjonen til informantene har vært, og hvordan vi møtte hverandre. Var intervjuene preget av åpenhet eller var relasjonene preget av begrenset og overfladisk informasjon? Min opplevelse er at informantene velvillig fortalte fra deres hverdagsliv og deres erfaringer og opplevelser.

Likevel er det vanskelig å vite om informantene holdt informasjon tilbake, eller om de virkelig følte seg møtt og sett som subjekter.

Barna og ungdommene i denne studien tilhører en gruppe vi i utgangspunktet ikke ser på som sårbare. Det er en gruppe barn vi kan anta er fra ressurssterke familier, og at de besitter unike ressurser og kunnskap.

Reliabilitet dreier seg om pålitelighet. En måte å måle dette på kan være å sammenligne med tidligere studier. En svakhet ved denne masteroppgaven er at sammenligningsgrunnlaget er lite, fordi det er gjort lite forskning om beredskapshjem.

Dersom man i en annen studie finner samme tendenser som her, vil tiltroen til disse funnene bli styrket. I samfunnsvitenskapelig sammenheng er det svært motstridende syn i hva som ligger i kravene om at forskningen blir fremstilt som sann. Fra et sosialkonstruksjonistisk kunnskapssyn vil det likevel være vanskelig å sammenlikne studier, fordi mennesker konstruerer ulike versjoner (Ryen 2010), og disse er heller ikke statiske.

4.6.1 Overførbarhet

Overførbarhet er et begrep som forbindes med statistiske analyser over store utvalg. Og som jeg har vært innom tidligere er ikke min intensjon å generalisere på en slik måte. I denne studien er det satset på informasjonsrikdom framfor representativitet. Det er problemstillingen som har vært styrende, og jeg har funnet fem informanter tilstrekkelig for å belyse temaet. Bufetat har bidratt med å plukke ut informanter som kan beskrive temaet på en dekkende måte. Det kan være en styrke at jeg ikke har vært alene om å velge ut informanter etter for eksempel egen forhåndsoppfatning. På samme tid kan det være en svakhet at Bufetat kan ha plukket ut informanter, i tråd med hvordan de ønsker at temaet skal bli belyst. Å gjennomføre en kvalitativ studie er en utfordrende og tidkrevende prosess. Jeg har også derfor valgt ut et begrenset antall informanter, og resultatene kan derfor vanskelig generalisere fra det spesielle til det generelle. Dette var heller ikke hensikten med studien.

Informantene i denne studien er likevel fra to forskjellige regioner og tre forskjellige fylker, som også kan bidra med et større mangfold. Slik mener jeg at denne masteroppgaven gir rikelig informasjon om de egenfødte barna i beredskapshjemmet.

4.6.2 Analyse; tolkning og avgrensning

Enhver analyse av sosialt liv starter med aktørens perspektiv. Det vil si den forståelsen aktøren selv har i en sosial situasjon, hvilken plass aktøren har i situasjonen. Dette blir ofte

kalt «the action frame of reference» (Ryen 2010). Her er det sentralt å gripe fatt i den meningen aktøren selv tillegger en hendelse, ikke alternative utenforliggende definisjoner. Det er definisjonen av situasjonen og ikke situasjonen i seg selv som er interessant. Her vil det være et mangfold av synspunkt, og ingen er mer «korrekte» enn andre (Ryen 2010).

Det interessante her ligger i å finne ut hvordan og hvorfor aktørene ser ting slik de gjør. Selv om en bestemt atferd kan se underlig ut fra utsiden, kan det virke rimelig om man ser situasjonen fra individets ståsted. Ved å analysere tekstene vil jeg bevege meg fra forforståelse til forståelse. Hva barna forteller fra hverdagslivet og erfaringene de har gjort seg, kan også forstås som «narrativer». Ved å fortelle om hendelser kan vi forstå hva som skjer.

Selv om jeg søker etter å forstå hvordan de egenfødte barna opplever hverdagslivet sitt, altså ut i fra «et her og nå perspektiv», er det naturlig at barna også ser tilbake på «det levde» liv. Dette kan også forstås som barnas fortid og livshistorie, der livshistoriene er tilbakeskuende av natur. Her i denne oppgaven søker jeg å vektlegge innholdet (temaene) i informantenes fortelling.

Det har blant annet vært vanskelig å danne seg et bilde eller få en oversikt over informantenes historie og «levde» liv. En av grunnene kan være at det har vært vanskelig for informantene å beskrive tidsrom og rekkefølge på beredskapsbarn som har vært plassert. Alle informantene refererte gjerne til de første eller siste beredskapsbarna de hadde.

Trude sa for eksempel: *Det har vært så mange her, så når jeg tenker nå, tenker jeg på de siste.*

Samtlige svarte at de godt kan huske det første beredskapsbarnet de hadde. Da jeg spurte Trude om dette, svarte hun: *Jeg husker den første, hun aller første, men jeg kan ikke sette år på det, når de var her og rekkefølge og sånn...*

Likevel ser jeg at barnas livshistorie gjerne kan deles inn i to deler. Det vil si hverdagslivet før de ble beredskapshjem (da de var en «vanlig kjernefamilie») og etter at de ble beredskapshjem. Tre av informantene hadde vært beredskapshjem mellom 7 og 10 år, noe som tilsvarer store deler av oppveksten deres. Det var utfordrende å danne seg et bilde av hvordan hverdagslivet var før disse tre ble beredskapshjem, og dette har heller ikke vært min intensjon.

De to informantene med kortest erfaring har likevel gitt meg et innblikk i hvordan overgangen fra en «vanlig» familie til en beredskapshjemfamilie har vært. På samme tid uttalte også de to «ferskeste» informantene at de per i dag er vant med hverdagen som beredskapshjem, og vant til at beredskapsbarn flytter inn og ut. Det er skjedd endringer i familielivet som barna har tilpasset seg svært raskt.

For å analysere har jeg funnet det nødvendig å ta utgangspunkt i ulike temaer som er interessante. For å finne fram til en meningsfull tolkning pendler jeg mellom del og helhet i teksten. Ved å se på delene i teksten vil jeg også oppnå større forståelse om helheten, og motsatt (jfr. kap. 3).

Alle intervjuene ble transkribert, slik at jeg sitter med fem ulike tekster. Det er tekstene som danner grunnlaget for analysen, og de er produsert i interaksjon mellom meg som forsker og barna/ungdommene. Det er en fordel at jeg selv har stått for både transkribering og analyse, fordi jeg kan ta med meg alle opplevelsene fra intervjukonteksten. Dette er en styrke fordi jeg gjør noe utover en ren tekstanalyse, ettersom min intensjon er; subjektive opplevelser.

Utgangspunktet for analysen er temaene i intervjuguiden. Analysen er også blitt til i interaksjon med data og gjennom stadig bearbeiding. Jeg har beveget meg mellom de ulike fasene i forskningsarbeidet. Feltarbeid, analyse og tolkning er ikke en rekke påfølgende stadier, men mer som en «runddans» som jeg har vært inne på tidligere (Ryen 2010). Kunnskap om persepsjonsprosessen har også vært med meg hele veien, for å hjelpe meg å stille kritiske spørsmål ved alle ord og definisjoner, og samtidig begrense tapet av viktig informasjon.

4.6.3 Analysetemaer

Etter transkriberingsarbeidet med intervjuene, leste jeg gjennom hvert enkelt intervju flere ganger. I alle intervjuene er det problemstillingen som har vært ledestjernen og de fire forskningsspørsmålene har vært med meg som et kompass. Jeg vil plukke ut relevant informasjon ut i fra disse. Jeg repeterer mine forskningsspørsmål:

- 1) Hvordan opplever barna å være beredskapshjem?
- 2) Hvem har barna snakket med om det å være beredskapshjem?
- 3) Hvordan er det når et beredskapssøsken flytter inn og/eller ut?
- 4) Hvordan forklarer/definerer barna hva et beredskapshjem er?

Deretter delte jeg forskningsspørsmålene inn i relevante temaer/delspørsmål. Til sammen ble dette 16 temaer/delspørsmål som også har sitt utspring fra intervjuguiden, jfr. Vedlegg nr. 2

Jeg har valgt å belyse temaene ved hjelp av sitater, fordi intensjonen er å synliggjøre barna og ungdommenes egen stemme. Hvert enkelt barn hadde forskjellige ting på hjertet, og ikke alle hadde meninger eller oppfatninger om alt. Selv om intensjonen er å la barna få komme til ordet, lot jeg dem også beholde retten til å velge og ikke si noe. Jeg har også hatt i minne at det kan være mange grunner til at barnet velger å tie. Det kan handle om at de er redde for å si noe feil, at de ikke er helt sikre på hva de selv mener og tror, at de ikke har tilstrekkelig tillitt til meg som forsker, eller de kan oppleve å bli utfordret med tanke på lojalitet overfor foreldrene.

4.7 Ethiske refleksjoner

I all samfunnsvitenskapelig forskning stilles det etiske krav. Derfor vil jeg gjøre rede for særlige etiske utfordringer og dilemmaer som reises i undersøkelser som denne. Forskning som involverer barn og unge stiller særskilte krav til den som forsker. Kravet om frivillighet er også viktig. Man bør være bevisst på at det kan ligge motiver i foreldrenes samtykke (Angel 2009), de kan ha en egen agenda for å la sine barn bli intervjuet. Det kan også være at barna opplever det problematisk å si til foreldrene at de ikke ønsker å delta i undersøkelsen. I neste avsnitt vil jeg beskrive nærmere hvilke etiske forskningsregler og problemstillinger som reises her.

4.7.1 Ethiske forskningsregler

Etikk i forskningssammenheng handler om relasjonen og møtet mellom forsker og informant og om representasjonsproblemer når rapporten skal skrives (Ryen 2002). Likevel vil forskeren i praksis møte på utfordringer underveis, for eksempel nærhet som kan åpne for større utfordringer enn det som beskrives i metodebøker eller er skissert opp i standardsjekklistene til forskningsråd og sosiologiske foreninger (NSD). I Norsk Forskningsråd heter det at forskeren ikke skal manipulere individer. Videre har forskeren et ansvar for å gi tilstrekkelig informasjon om forskningsprosjektet, et ansvar for å beskytte informantenes privatliv og identitet og forskningen skal ikke skade deltakerne, volde skade eller vekke harme (Ryen 2002). Her inngår også mulige mén eller ubehag. I tillegg skal den som forskes på også ha muligheten til å ha en viss innflytelse på analysen og tolkningen som

gjøres (Ryen 2002).

4.7.2 Å involvere barn og unge i forskning

Det stilles særlige krav til forskning som inkluderer barn og ungdom. Barn og unges deltakelse kan ta ulike retninger. I denne studien har jeg invitert barn og ungdom til å fortelle om deres hverdagsliv, og betrakter dem som kompetente aktører i eget liv. Det er også noen særlige utfordringer ved å invitere barn til å delta som kan ha en sårbarhet, selv om jeg antar at informantene kommer fra ressurssterke familier. Familiene er godkjent som beredskapshjem, og i Bufetats vurdering ligger at foreldrene har særlig tid, evne og overskudd til å gi barn et godt hjem.

4.7.3 Etikk i relasjon og interaksjon

Vi har aldri med andre mennesker å gjøre, uten at vi preger hverandres liv (Botnen Eide 2011) Dette er ofte kalt relasjonsetikk eller nærhetsetikk og er sentralt i samspill og interaksjon med andre mennesker. Det handler om at jeg kan svare for at det jeg yter og leverer i hele forskningsprosessen, blir utført på den måten at andres ve og vel ivaretas. Blant annet er det viktig å reflektere over hvorvidt jeg klarer å møte og se barna som subjekter, og om begge parter er deltakende. Hvordan jeg klarer å møte informantene vil få betydning for opplevelsen de sitter igjen med etter å ha blitt intervjuet.

4.7.4 Respekt, tillit og åpenhet

Jeg har forsøkt å formidle respekt for informantenes opplevelser og tanker. Videre er det viktig med åpenhet om alle deler av forskningsprosjektet. Om barna opplever at de har tillit til meg som forsker eller ikke, vil ha betydning for om de våger å åpne opp og fortelle. Jeg har vært åpen om forskningens intensjon og egen bakgrunn. Derfor har jeg utarbeidet informasjonsskriv til alle involverte parter, med samtykkeerklæringer jfr. Vedlegg nr. 1. Videre satte jeg av tid til en introduksjonssamtale med de egenfødte barna i beredskapshjemmet og deres foreldre.

Kort om innholdet i introduksjonssamtalen:

I forkant av intervjuene fant jeg det nødvendig med en samtale med barna og deres foreldre, der jeg tok opp forhold som gjelder taushetsplikten. Jeg informerte om at det er viktig at vi ikke snakker om det konkrete barnet eller deres foreldre/søsken/nettverk. Videre minnet jeg om at beredskapshjemmet har underskrevet taushetserklæring i forhold til oppdraget som

beredskapshjem (likevel er det noen etiske utfordringer her, i forhold til de som er under 18 år). Barna har ikke taushetsplikt, og det er vanskelig å styre det som kommer ut av barnets munn. Dette kan være en utfordring, med tanke på ivaretagelse av personer som er indirekte involvert.

4.7.5 Utfordringer knyttet til personer som er indirekte involvert

Det knyttes ekstra utfordringer til forskning som berører mennesker som kan bli indirekte involvert. Jeg har vært i dialog med personvernombudet i forhold til hvordan sikre denne gruppen som gjerne omtales som; den tredje berørte part. Den tredje berørte part er i denne sammenhengen beredskapsbarna og deres foreldre. I intervjuguiden har jeg sikret at spørsmålene ikke direkte berører en tredje part.

Slik jeg ser det, har det ikke vært et problem å sikre de som blir indirekte involvert.

Informantene meddelte at de er vant med at de har en slags «taushetsplikt.» Vanligvis får beredskapshjemets egenfødte barn en del informasjon om beredskapsbarna som skal holdes hemmelig. Dette er informasjon som de ikke har lov til skal gi videre til for eksempel venner eller familie. De egenfødte barna forholdt seg veldig bra med tanke på å sikre taushetsbelagte opplysninger. Det ble tydelig for meg at de er vant med at ikke alt kan snakkes om til alle. Jeg velger likevel å stille spørsmålsteget i forhold til hvor dette står i forhold til barnekonvensjonens artikkel 13 som understreker at barn har rett til ytringsfrihet, til å søke og spre informasjon og ideer av alle slag på alle måter.

Barna og ungdommen ga meg uansett ingen sensitiv informasjon om tredje berørte part (beredskapsbarna eller deres familie), og ingen informasjon om dem fremkommer i masteroppgaven.

4.7.6 Mulige mén og ubehag

Å samtale med barn og unge om vanskelige tema kan påføre barna et ubehag ved at det rippes opp i såre områder (Angel 2009). Noen temaer kan ha fått informantene til å bli bevisst på utfordringer de møter i hverdagen. Det kan ha vekket tanker om at de er en gruppe barn med særlige erfaringer i livet sitt. Dette kan også tolkes som en slags «intervjueffekt» der de egenfødte barna kan bli mer bevisst på sin posisjon og rolle i familien.

I forskningsintervjuene berørte vi temaer som kanskje vekket minner om tidligere ubehagelige og vonde tema som på ny kan ha vekket følelser hos informantene. Da barna/ungdommene fortalte om utfordrende og vanskelige hendelser, forsøkte jeg å vise at de hadde lov til å sette

ord på det og at de fikk lov til fritt å gi uttrykk for sine følelser.

Det har ikke vært mulig for meg som forsker å beskytte barna i forhold til dette, ettersom jeg ønsker å få tak i både gode og dårlige erfaringer, følelser og opplevelser. Likevel har jeg støttet dem til å fortelle. Slik jeg ser det, viste barna ingen tegn til at det vi snakket om ble for mye for dem. De delte mange av følelsene sine, men det kom ingen reaksjoner som for eksempel at noen ble sinte eller begynte å gråte. Dette kan også tyde på at barna ikke hadde noen spesielle vanskeligheter med å snakke om det å være beredskapshjem.

Etter at intervjuene formelt sett var avsluttet, spurte jeg informantene om hvordan de opplevde å bli intervjuet. Samtlige svarte at de opplevde at det var greit. De hadde tenkt og lurt litt i forkant på hvordan det ville bli.

Alle informantene hadde også minst en av foreldrene tilgjengelige i hjemmet, både under og etter intervjuene. Dette har vært en trygghet for meg som forsker, med tanke på ivaretagelsen av barna og ungdommene.

4.7.7 Ansvar for å gi et «kvalifisert svar»

Det stilles store krav til meg til den som forsker. Å belyse problemstillingen utfordrer meg på mange måter. Jeg har et ansvar overfor de menneskene jeg møter og jeg har et ansvar for å gi et «kvalifisert svar» (Eide 2011).» Det vil si at jeg personlig kjenner på et ansvar overfor barna/ungdommene og for at problemstillingen blir tilfredsstillende belyst. Metodekunnskap kan blant annet bidra med å styrke kvalitet og pålitelighet, slik at jeg svarer på det som var intensjonen.

4.8 Litteratursøk

Jeg har brukt flere metoder for å finne relevant informasjon til denne studie. Problemstillingen aktualiserer følgende begreper: Beredskapshjem og beredskapshjemmets biologiske/egne/egenfødte barn. Jeg fant fram til noe litteratur om beredskapshjem, men ingenting som direkte omhandler beredskapshjemmets egenfødte barn. Derfor har jeg også funnet det nødvendig å søke på fosterhjem og fosterhjemmets biologiske/egne barn, og her har jeg hentet god hjelp. Jeg har også søkt etter engelsk litteratur. Da har jeg brukt søkeordene: Emergency shelter homes, short- term foster care, biological child, foster, og siblings.

Jeg har foretatt mange nettbaserte søk. Jeg har blant annet søkt i Bibsys, Universitetets

søkemotorer, Academic search elite, Statistisk Sentralbyrå, Regjeringen.no, Bufetat.no. På den måten har jeg funnet frem til en rekke artikler, bøker og masteroppgaver.

Videre har jeg benyttet «snøballmetoden.» Det betyr at jeg har lest fagbøker og artikler og merket meg referansene. På den måten har jeg funnet fram til ny relevant litteratur.

Fortrinnsvis har jeg benyttet primærlitteratur, men jeg har også brukt noe sekundærlitteratur som for eksempel litteratur om symbolsk interaksjonisme. For å forstå teorien, har jeg funnet god hjelp i å lese ulike forfattere som har skrevet om teorien. De litteraturvalgene jeg har tatt er først og fremst tatt på bakgrunn av oppgavens tema og problemstilling. I tillegg er litteraturen skrevet av anerkjente forfattere innenfor barnevernfeltet og sosialfag.

4.9 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg beskrevet de metodene jeg har funnet best egnet for å kaste lys over problemstillingen. Jeg har beskrevet hvordan vi kan få tak i relevant kunnskap ved å gjennomføre kvalitativt intervju. Slik kan jeg bli med informantene inn i deres verden, og se verden slik de ser den med egne briller (Angel 1997). Jeg har også vist både styrker og svakheter ved de metodene jeg har benyttet.

Videre har jeg beskrevet hvordan materialet er blitt til i en interaksjonsprosess. Jeg har også beskrevet både styrker og svakheter ved egen forforståelse, og belyst både fordeler og ulemper ved å være en fra innsiden. I tillegg har jeg drøftet noen etiske dilemmaer.

I neste kapittel skal vi møte hovedpersonene i denne masteroppgaven, nemlig 5 egenfødte barn og ungdom i familier som er beredskapshjem.

Kapittel 5. PRESENTASJON AV DATA OG ANALYSE

5.1. DEL 1: Om informantene og typologisering av utsagn

5.1.1 Innledning

Første del av analysen presenterer jeg sentrale kjennetegn ved informantene og det å være i en beredskapshjemfamilie. Først tas opp det å tilhøre et vanlig og litt uvanlig familieliv.

Hoveddelen av analysen er en temaanalyse der følgende hovedtemaer tas opp:

- Det beste med å være beredskapshjem
- Utfordringer barna møter i hverdagen
- Å snakke om det å være beredskapshjem
- Hvordan det er når et beredskapsbarn flytter inn eller ut

5.1.2 Barna og ungdommen. Hvem er de?

Jeg har bearbeidet datamaterialet slik at det ikke er mulig å føre opplysninger tilbake til enkeltpersoner eller kommuner. I tillegg har jeg valgt å benytte pseudonymer på informantene for å forenkle fremstillingen. Nedenfor er en oversikt over barna/ungdommene som viser alder ved intervju tidspunkt, oppdragsvarighet som beredskapshjem og antall beredskapssøsken:

Navn:	Alder ved intervju tidspunkt:	Antall år som beredskapshjem:	Antall beredskapssøsken:
Trude	15	8	30
Stine	16	7,5	22-23
Tina	17	10	Ca. 30
Nils	7	1,5	7
Sofie	18	1,5	6-7

Nå vil jeg beskrive informantene langs noen sentrale hovedtrekk. Informantene i denne studien er fem barn og ungdom i alderen 7-18 år. Informantene er fra to regioner og tre ulike fylker, blant dem fire jenter og en gutt.

Informantene har erfaring med å være beredskapshjem og med å ha beredskapssøsken. Beredskapshjemmenes oppdragsvarighet strekker seg fra 1,5 til 10 år.

Felles for alle barna/ungdommene er at mødrene deres er engasjert som oppdragstakere for Bufetat. Mødrene deres har hovedsakelig sin arbeidsplass i hjemmet, og slik inngår også de egenfødte barna i «arbeidsbasen.»

Alle de egenfødte barna ble beredskapshjem etter at de hadde passert skolealderen. Det vil si at alle var 6 år eller eldre.

Alle informantene har biologiske søsken. To av informantene har søsken som fremdeles bor hjemme, mens tre av informantene har voksne søsken. En av informantene har i tillegg erfaring med fostersøsken. Fire av informantene bodde hjemme, mens en av informantene hadde flyttet hjemmefra på grunn av skole og utdanning.

Antallet «beredskapssøsken» varierte fra 6-7 barn til over 30 barn. Det var stor variasjon i varighet på hver enkelt plassering. Noen beredskapsbarn var plassert i få dager, mens andre var i beredskapshjem i 1-2 år.

Ingen av beredskapsbarna hadde deltatt på kurs av noe slag. Likevel hadde et av barna deltatt på sammentreff med andre egenfødte barn fra fosterhjem eller beredskapshjem, mens et av barna skulle på et treff i nærmeste framtid.

Ved intervjuetidspunkt var status at tre av barna/ungdommene ikke hadde beredskapsbarn plassert, mens to av dem hadde. Det at beredskapshjemmet ikke har barn plassert i intervjuøyeblikket, kan ha betydning for hva barnet/ungdommen kommer på å fortelle. En svakhet er at avstanden til konkrete hendelser kan medføre at viktig informasjon blir «glemt.» Samtidig kan det være en styrke da barnet/ungdommen gis anledning til å uttale seg om beredskapshjem med en viss avstand.

Samtlige informanter har som sagt erfaring fra å være en del av en beredskapshjemfamilie som tar imot barn som trenger et midlertidig hjem. Likevel har hver enkelt sine subjektive erfaringer, opplevelser, tanker og følelser rundt dette.

5.1.3 På mange måter et helt vanlig hverdagsliv...

Intervjuguiden baserte seg på en del spørsmål fra livsformintervju. Da stilte jeg informantene en del spørsmål om hverdagslivet, blant annet hvordan en typisk dag ser ut i familien. Felles for alle informantene var at de på mange måter har en helt «alminnelig» hverdag. De stod opp, spiste frokost, kom seg på skolen, spiste middag og dro på forskjellige fritidsaktiviteter. Det kom tydelig fram at alle informantene har en struktur i hverdagen med faste rutiner.

Trude fortalte for eksempel at hun pleier å stå opp klokka syv. Jeg spurte henne: *Frokost, hvordan pleier dere å gjøre det?* Trude svarte: *Det kommer litt an på. Hvis det er noen unger her som går i barnehagen eller på skolen så pleier vi å spise ca. samtidig. Pappa er på kjøkkenet litt tidlig, så stiller jeg meg, men jeg reker nesten alltid å sitte litt med bordet med dem. Det er ikke så veldig stor frokost, vi bare tar en brødkive eller noe sånn.*

Alle informantene fortalte også hva de pleide å gjøre hvis de skulle finne på noe hyggelig sammen i familien som blant annet å spille kort, dra på turer, lage god mat og se på tv.

Stine uttalte blant annet: *På fredager og sånn så ser vi på tv og lager god mat og sånn som alle familier gjør.*

Videre fortalte informantene også om reiser eller ferier de hadde vært på.

I tillegg opplyste alle informantene at de hadde venner som de var sammen med både på skolen og i fritiden.

Når det ble kveld pleide den yngste å legge seg klokka 20, og de fire andre svarte at de vanligvis legger seg mellom klokken 22 og 24. De fire eldste svarte at de selv bestemmer når de legger seg om kvelden. Stine sa: *Jeg bestemmer det ganske mye selv. Fordi det er litt forskjell når jeg legger meg. Det har litt å si hvilke Tv programmer jeg skal se på og hvor trøtt jeg er. Jeg bestemmer ganske mye selv egentlig.*

Alle informantene informerte om at de stort sett sover godt om natten, og at det stort sett er greit å komme seg opp om morgenen.

5.1.4 Men ikke helt som en «vanlig» familie...

Familiens hverdag kunne også endre seg noe, alt etter hvilke behov beredskapsbarna har. Tina fortalte for eksempel at middagsrutinene kunne variere:

Her hjemme pleier mamma å lage middag til alle egentlig, men det er alltid noen som ikke liker det, så av og til pleier vi å ha to for de som ikke liker det. Og av og til har vi hatt, det er jo noen som har vært muslimer, som må ha «halal» mat. Så da har hun måtte lage ekstra mat.

Den største forskjellen på familien til informantene og den typiske kjernefamilien, er at de kan få et nytt beredskapssøsken på kort varsel. Noen ganger flytter også barnet ut igjen relativt fort, slik at de får liten tid til forberedelse, men en utflytting er vanligvis mer planlagt. En innflytting derimot, lar seg vanligvis ikke planlegge. Informantene fortalte at beredskapsbarnet kan være der etter en time eller to, eller barnet kan ha flyttet inn mens de selv har vært på skolen. Vanligvis pleier de ikke å få beskjed god tid i forkant.

Alle informantene opplyste at de vanligvis ikke har kontakt med beredskapsbarna etter at de har flyttet. Likevel opplyste noen av informantene at det likevel er noen de har utviklet et spesielt forhold til, og som de har opprettholdt kontakten med.

Den vanlige kjernefamilien har vanligvis ikke tilsvarende erfaring, med å møte barn i krise, slik beredskapshjemmet har.

Barna som blir plassert i beredskapshjem, er barn med krisereaksjoner som fortoner seg ulikt. Felles for dem er at de har et særskilt behov for omsorg og trygghet fra stabile voksne. Jeg velger å presentere noen sitater fra informantene, for å beskrive noen utfordringer ved å møte barn i krise.

Kriseteorien (jfr. kap. 2.4.3) sier noe om hvordan mennesker reagerer på en truende situasjon. Noen vil benekte, noen kan vise tegn til affektflathet, noen viser paradoksal atferd, mens andre kan reagere med voldsom gråt og raseri.

Jeg spurte Trude om hun kunne fortelle hvordan det første døgnet pleide å være, og om det er mye gråting. Da svarte hun:

Det har jo vært det. Som oftest hvis det er en liten jente eller noe, så er det gråting og det er jo veldig trist..., men det er ikke alltid bare den første natta. Det er jo veldig ofte de blir veldig glade og vant til oss og alt er normalt. Så er det dager etter at de har vært med foreldrene hvor de gråter en del

Mange av beredskapsbarna har også opplevd omsorgssvikt, og de har traumer (jfr. kap. 2.1.4 og 2.4.4). Informantene i denne studien fortalte at de fikk vite noe om bakgrunnen til barnet, men de trodde ikke de fikk vite hundre prosent alt.

Likevel ga alle (særlig de tre informantene som har lengst erfaring) uttrykk for at de kunne merke på et barn hvis de hadde opplevd noe vondt og vanskelig. Utfordrende/utagerende atferd eller sky og tilbaketrukkethet er to ytterligheter. Om dette fortalte Tina:

Noen hvis de har opplevd vold, så er de ofte veldig voldelige og roper og skriker veldig. Og så er de veldig oppmerksomhetssyke. De skal alltid ha oppmerksomheten, de skal alltid snakke. Så når det er noen som snakker og de ikke får sagt noe, så skriker de for de vil ha oppmerksomheten selv.

Mens andre hvis de har blitt oversett, sånn for eksempel hvis foreldrene ikke tar seg godt nok av dem, så er de veldig sjenerte og tørr ikke si så veldig mye. Så det er veldig stor forskjell. Noen er veldig sure og grinete og sytete og vil at vi alltid skal synes synd på dem og sånn, mens andre er veldig sjenerte og tørr ikke si så veldig mye.»

5.1.5 Oppsummering

Ovenfor har jeg beskrevet informantene langs noen hovedlinjer. Jeg har også sagt litt om hvordan hverdagen til informantene er, hva som skiller beredskapshjemmet fra den «vanlige» kjernefamilien.

På sett og vis har jeg allerede startet på analysen som er tema for kapitelets del 2.

5. 2 DEL 2: TEMAANALYSE

5.2 1. Forskningsspørsmål 1: Hvordan opplever barna å være beredskapshjem?

Det beste med å være beredskapshjem?

Felles for alle informantene er at alle har gitt uttrykk for at de liker å være beredskapshjem. Videre fortalte flere av informantene at de opplever at det er stille i huset når de ikke har noen barn. Her er noe av hva informantene svarte:

1. Trude: *Det beste er at jeg synes det er litt kjedelig med bare mamma, pappa og meg. Nå som ikke alle søsknene mine bor her og alle er voksne. Det beste synes jeg er å være med noen andre da. Det blir jo ofte som søsken hvis de er her veldig lenge, og hvis jeg trives med dem, så liker jeg det veldig godt. Så synes jeg det er koselig og gøy, men det kommer an på hvem vi har, men det er veldig koselig.*

2. Stine: *Det beste er at det er at jeg blir kjent med veldig mange nye, men jeg får ikke kontakt med dem etterpå. Det er veldig gøy å se hvordan andre barn har det på en måte, det er interessant.*

Når det ikke er noen her er det kjedelig. Det er ingen av brødrene mine som bor hjemme og når det ikke er fosterbarn eller beredskapsbarn så er det veldig kjedelig, det er det.

3. Tina: *Du treffer veldig mange forskjellige folk og nye, både barn og foreldre. Det er lett å se at hvis en unge ikke har hatt det så godt, da er det lett å se det på ungen. Jeg synes det er veldig gøy å få muligheten til å bli kjent med så mange nye unger.*

4. Nils: *At jeg har noen å leke med.*

5. Sofie: *Det beste er at det er spennende da. Vi vet ikke hva vi får og hvordan barna er liksom. Og det å bli kjent med dem og sånn.*

Kort oppsummert viste barna/ungdommene at de synes det er bra å være beredskapshjem. De sier det er spennende å treffe og bli kjent med mange nye folk.

5.2.2 utfordringer barna møter i hverdagen

Jeg ba informantene si noe om hva som kan være litt kjedelig eller negativt ved å være beredskapshjem. Videre ba jeg dem fortelle hvis de hadde opplevd vanskelige situasjoner. Om dette ble det sagt mye forskjellig, men alle informantene var enige om at de møter utfordringer som beredskapshjem.

Oppsummert dreier utfordringene seg om at noen av beredskapsbarna har en utfordrende atferd som det kan være vanskelig å forstå eller håndtere. Stine fortalte for eksempel at hun opplever at det noen ganger kan være vanskelig å konsentrere seg om lekser, fordi beredskapsbarna kunne være forstyrrende. Andre utfordringer var at noen av beredskapsbarna kunne være klengete og det kunne være en del krangling. Noen ropte eller skrek veldig mye, noen gråt mye, noen var irriterende og oppmerksomhetssyke. Videre kom det fram at det kan være trist når barnet flytter.

Tina fortalte at hun pleide å sitte en del barnevakt, og at hun derfor ikke alltid fikk gå ut på det hun ville. Det kunne være utfordrende å sitte barnevakt, men det pleide å gå lettere når barna lærte seg reglene i huset.

Adjektivene klengete, forstyrrende, irriterende og oppmerksomhetssyke kan tolkes som at de egenfødte barna noen ganger opplever at beredskapsbarna kan være krevende og ta mye plass. Det kan tolkes som at de noen ganger ser på beredskapsbarna som konkurrenter.

Her er hva informantene fortalte:

Trude: Det er noen som er litt sånn klengete og skal gå etter meg hele tida, mens noen som gjør litt mer, leker litt alene og sånn.. Sånn sett så tenker jeg det er deilig at det er beredskapshjem, for hvis det var sånn fosterhjem så hadde de vært her hele tida. For hvis det er noen som man blir gal av noen ganger som gjør masse sånne ting....

Vi hadde ei jente som bodde her i ett år, som var ett år eldre enn meg. Det var ikke alltid så gøy. Det var litt sånn krangling. Hun skulle alltid være med meg og vennene mine. Jeg likte ikke det.

Stine: Det er utfordringer noen ganger. Det er forskjellig fra hvilke barn vi får. Noen er utfordrende, og noen er helt greie eller vanlige liksom, ikke noen sånn vanskeligheter.

Noen ganger kan det være veldig irriterende da. De som alltid skal gå med meg og kommer og klenger og sånn. Det er ikke alltid like gøy, men ikke noe mer enn vanlige søskenproblemer eller sånn... sånn som søsken er irritert over.

Det er jo også noen unger som er litt mer krevende enn andre og da er det litt mer sånn bråk og det er litt mer vanskelig å konsentrere meg hvis jeg skal gjøre lekser og sånne ting. Det kommer nok litt an på alderen på barna og litt hva de har opplevd. Det kommer jo noen situasjoner der det er veldig mye bråk og sånne ting. Mamma må bli sur av og til og da blir det sånn...

Tina: Det er ikke alltid jeg får gå ut på det jeg vil. Ofte må jeg sitte barnevakt eller så har ikke mamma og pappa tid for de er opptatt, enten kjøre noen rundt eller de skal ut på andre ting. Ja, jeg merker jo at det er litt kjipt av og til.

Sånn som i fjor satt jeg veldig mye barnevakt. Når mamma og pappa er vekke om kveldene er det alltid jeg som sitter barnevakt og jeg som passer på unger.

Tina fortalte også at det er en del barn som er høyt og lavt. Jeg spurte henne hvordan det er hvis det er hun som sitter barnevakt. Hun svarte:

Hvis jeg sitter barnevakt så synes jeg det er lettere å bli irritert. Det blir liksom irriterende etter hvert at de liksom skal mase sånn. Men det går jo fint, det er jo bare å snakke til de på en måte; Nå må du roe deg ned for det er ikke sånn vi holder på her i dette huset. Og etter hvert som de lærer seg reglene vi har her, så følger de dem bedre etter hvert...

Noen hvis de har opplevd vold, så er de ofte veldig voldelige og skriker og roper veldig. Og så er de veldig oppmerksomhetssyke. De skal alltid ha oppmerksomhet, de skal alltid snakke. Så det er noen som snakker og de ikke får sagt noe, så skriker de for de vil ha oppmerksomheten selv. Mens andre hvis de har blitt oversett sånn typisk hvis foreldrene ikke tar seg godt nok av dem, så er de veldig sjenerte og tørr ikke si så mye. Så det er veldig stor forskjell. Noen er veldig sure og grinete og sytete og at vi alltid skal synes synd på dem og sånn, mens andre er veldig sjenerte og sier ikke så mye.

Nils: Jeg var litt irritert en gang over han ene og sa at jeg skulle ønske han skulle dra. Han var så «søsterdalt». Han skulle følge etter søsteren sin som jeg lekte med. Han var så liten og så ville han også bli med hele tiden. Han var så irriterende.

Sofie: *Det er jo litt trist når de drar mange ganger. Vertfall de som har vært her lenge og sånn.*

Noe jeg syntes var utfordrende var når det bodde fire barn her på en gang, to på 9 måneder, en på 2 år og ei på 6 år. Det var veldig mye ståk, og de to minste gråt en del.

Kort oppsummering: Alle barna har gitt uttrykk for at de møter utfordringer i hverdagen. Det er noen utfordringer som går igjen, blant annet at noen beredskapsbarn kan være krevende og ta mye plass.

5.3 Forsknings spørsmål 2: Å snakke om det å være beredskapshjem

Felles for alle informantene var at de hadde snakket med foreldrene sine, men ingen av dem hadde gjennomført samtale alene med noen fra barnevernet. Tre av informantene hadde aldri snakket med barneverntjenesten i det hele tatt om det å være beredskapshjem. Her inngår informantene som har vært beredskapshjem lengst, fra 7-10 år. Felles for de tre er at de alle har snakket med lærere om emnet.

To av informantene hadde snakket med beredskapskoordinator i forbindelse med oppstart som beredskapshjem. Dette er informantene som har kortest erfaring som beredskapshjem.

Et av disse barna, også det yngste barnet, hadde snakket med beredskapskoordinatoren i forbindelse med en utfordrende episode.

Her er hva informantene svarte:

1. Trude: *Lærere har spurt. Vi har elevsamtaler, så da har de spurt hvordan det er, om det er noen hjemme hos oss nå, om det skjer noe spesielt, om det er kommet noen nye og om jeg trives.*

Jeg spurte henne: *Har du snakket med noen fra barnevernet. Hun sa: Ikke sånn som dette her, eller ikke sånn mange spørsmål eller noe sånn. Bare sånn hei og litt hvem jeg er. Det kommer an på om de har møtt meg før eller ikke.*

2. Stine: *Vet ikke om jeg har snakket med noen andre om det..., sånn utenom mamma egentlig. Ikke som jeg kommer på.*

Det er noen lærere som er litt nysgjerrige, men det er liksom ikke sånn hvordan jeg føler det er å være beredskapshjem, mer sånn hvordan det er å være beredskapshjem og hva det går ut

på. De bare lurer på hvordan det har vært og om det påvirker meg på noen måter, om det plager meg liksom, men det har det ikke gjort.

3. Tina: Jeg har ikke snakket med så mange om det egentlig. Jeg har jo blitt spurt av typisk lærere jeg har hatt og folk som bare lurer av nysgjerrighet hvordan det er og om jeg føler meg mye oversett av mine foreldre på grunn av det. Men det har ikke vært noe sånn som dette.

Jeg spurte: Har du snakket med noen fra barnevernet om det? Da svarte hun: *Nei, jeg har ikke snakket med noen fra barnevernet om hvordan det er å være beredskapshjem.*

4. Nils: Jeg har snakket med mamma om det og ei barnevernsdame (beredskapshjemkonsulenten fra Bufetat) om «mammadalten.» Jeg syntes det var irriterende når hun bare ropte og mamma måtte gjøre alt og sånn. Og hun ville ikke at dere andre skulle hjelpe henne. Det snakket jeg med henne om (beredskapskoordinator fra Bufetat), for ikke lenge siden.

5. Sofie: Jeg har jo fått informasjon og sånn før vi ble det, av ei barnevernsdame. Jeg husker ikke helt hva vi snakket om, det er lenge siden. Men jeg husker at de liksom skulle forklare hva det var og sånne ting. Jeg tror ikke de snakket helt alene med meg. Jeg tror de andre søsknene mine var der og. Jeg husker ikke helt...

Kort oppsummering: Det kommer fram at barna med kortest erfaring som beredskapshjem, har erfart at barnevernet har vært til stede, blant annet i forbindelse med oppstarten som beredskapshjem. Likevel har ingen av informantene gjennomført samtale alene med saksbehandler/konsulent.

5.4 Forskningsspørsmål 3. Hvordan er det når et beredskapssøsknen flytter inn og/ eller ut?

5.4.1 Fortell hva som skjer når et barn flytter inn. Hvilke tanker og følelser har du?

Informantene ga mye forskjellig informasjon om dette, et vidt spekter av tanker og følelser. Det går igjen hos flere informantene at de blir spent og nysgjerrige. De lurer på hvordan barnet er og hvordan det vil bli å få et nytt beredskapsbarn i hus. En av informantene uttalte også at det ikke er et sjokk når det kommer noen, men at det er helt normalt.

Her er informantenes svar:

1. Trude: *Jeg pleier liksom å spørre: Er de fra Norge eller er de fra et annet land. Det er jo ofte fra et annet land egentlig.*

I begynnelsen er det veldig mange som er sånn stille og høflige. I det siste har jeg blitt vant med at de ikke kommer til å bli hos oss så veldig lenge. De blir jo veldig fort vant til oss. Men jeg er jo veldig nysgjerrig på hvordan det kommer til å være. Noen er vanskeligere å bli kjent med enn andre, men det kommer veldig an på personen da, men nesten uansett hvem det er så blir det ganske annerledes enn an egentlig hadde tenkt når de først kommer, synes jeg... De forandrer seg sånn da. Fra å være så sjenert og stille til plutselig å være helt over alt...

Jeg blir veldig spent når det skal komme noen. Ofte blir jeg glad. Jeg gleder meg liksom til at mamma skal begynne å jobbe igjen, så jeg er veldig glad for at mamma jobber sånn. Jeg synes det er veldig gøy.

2. Stine: *Det er veldig forskjellig når de kommer da. Noen kommer midt på natta og noen kommer midt på dagen. Når de kommer så er det jo først og fremst sånn at vi sitter sammen og prøver å bli kjent med hverandre og ser og prøver å finne ut hva barnet liker å gjøre og sånne ting. Sånne ting så vi kan gjøre hjemmet bedre for barnet da. Sånn at vi blir mer tilpasset barnet.*

Jeg tenker veldig sånn; hvordan kommer dette til å bli? Hvordan er dette barnet? Kommer det til å bli veldig annerledes enn de andre vi har hatt, eller er det likt som noen av de andre vi har hatt?

3. Tina: *I starten så trekker vi oss veldig vekk. Vi prøver ikke å presse ungen til å like oss på en måte. Så vi gir han et eget rom, så hvis de har lyst til å være på rommet, så får de lov til det, så får det heller gå litt gradvis etter hvert som vi blir kjent, sånn at ikke de blir redde og sånn. Og vi finner jo ut og spør litt rundt hva de liker å spise, og hva de liker og sånne ting. Sånn at vi kan gjøre det best mulig for dem, vertfall i starten, sånn at de blir vant.*

Det har blitt en vane for meg. Det blir ikke sånn «woow,» vi får en ny unge lenger. Det blir ikke noe sjokk liksom. Det er bare helt normalt. Jeg er vant med det at det kommer nye folk hele veien.

4. Nils: *Nils svarte vet ikke på spørsmål om hva han tenker og føler. Han sa videre: Mamma blir kanskje litt opptatt med en gang. Jeg må vente litt. Først så kommer barnet, og så venter*

vi barna lite grann, kanskje på rommet. Så kommer barnet og får lov til å hilse på mamma og sånn først og så snakker mamma med barnevernet og de forteller om barnet. For det hører ikke vi på. Og så får jeg komme og hilse på.

Da jeg spurte hvordan det var for ham å måtte vente, svarte han at det gikk fint. Nils sa at han pleier å leke i mellomtiden.

5. Sofie: Jeg blir spent da på hvordan de er de vi får liksom. Hvis det kommer noen, så pleier de å komme i løpet av kort tid da.

Når de flytter inn føler jeg at jeg må prøve å bli kjent med dem da.

Kort oppsummering: Informantene ga uttrykk for at de blir spent når et barn skal flytte inn. De sier blant annet at det er gøy og skummelt. De som har lengst erfaring påpeker at dette er noe de er blitt veldig vant med. Det er blitt en slags livsstil.

5.4.2 Hva får en vite du om barnet når det flytter inn?

Det kom fram at det er forskjeller på hvor mye informasjon informantene får om beredskapsbarna. Alle informantene svarte at de får vite noe, men ikke alt.

Noen ga uttrykk for at de gjerne vil vite mer, mens et par av informantene ga uttrykk for at de er fornøyde med den informasjonen de får.

Her er informantenes svar:

1. Trude: Jeg får ikke vite noen ting nesten om hvorfor barna er her og sånne ting. Det pleier ikke mamma og pappa og si til meg. Jeg blir jo nysgjerrig noen ganger. Noen ganger vil jeg vite litt mer, men det er jo ofte at de heller ikke får vite så mye. For når de er i beredskapshjem, så blir de ikke alltid så lenge. Nei men jeg blir veldig nysgjerrig. Men hvis ikke ungene sier så mye om det selv, eller viser noe til det, så er det ikke alltid jeg tenker så mye over det.

De forteller meg jo kanskje hvor gammelt barnet er og kanskje hvor det kommer fra eller noe, men jeg får ikke vite så mye.

Jeg spurt Trude om det hender at hun tenker noe på bakgrunnen til barna. Hun svarte: *Ja, spesielt hvis de sier noe sånn... hvis... Jeg kan gå rundt å tenke på det, det kan jeg...*

2. Sine: Jeg får vite noe, men ikke alt. Jeg får vite litt, men ikke hvor de er fra og sånn. Jeg synes det er helt greit med informasjon. Mamma har ikke lov å si noe. Hvis jeg vil vite noe, så er det barna selv som må si det.

Vi har jo hatt noen som var gamle nok til å fortelle selv hva som hadde skjedd. Og da var det masse slåing og kjefting.

Jeg spurte om hun noen ganger tenker på det barna har opplevd før. Da svarte hun:
Jeg tenker noen ganger på hva de har opplevd før. Det er jo veldig forskjellig. Fordi noen ganger, kan ikke mamma og pappa....., eller de pleier å ta en øl eller et glass vin av og til, men noen ganger kan de ikke det en gang. Da skjønner jeg at det har noe med alkohol å gjøre vertfall.

3. Tina: *Hvis jeg spør hvorfor ungen er her, så får jeg jo svar. For mamma forteller meg. Jeg vet ikke hvor mye hun forteller. Hun forteller meg kanskje ikke akkurat hundre prosent alt hun vet, men har det vært vold i hjemmet, så får jeg vite at det har vært vold i hjemmet. Jeg får liksom vite hva som har skjedd, det er ikke noen hemmelighet.*

4. Nils: *Jeg vet alltid hvorfor barnet kommer her. Fordi mammaen og pappaen kan kanskje ikke passe på dem og de er kanskje slemme mot barnet.*

5. Sofie: *Jeg får noe informasjon, men jeg får ikke vite alt, det vet ikke jeg... Jeg vet jo noe om hvor de er fra og sånn og litt om hvorfor de er her og sånn, stort sett.*

Kort oppsummering: Det fremkommer at informasjonen de egenfødte barna skal få, både hva og hvor mye, er et svært komplekst og utfordrende tema. Det er ingen fasit på hva og hvor mye de egenfødte barna får vite om beredskapsbarna.

5.4.3 Når et barn flytter inn

Informantene var samstemte om at det er vanskelig å forberede seg, fordi alt skjer så fort, når det kommer et barn. Det varierer også veldig hva barna har med seg når de kommer, noen har med seg mye, mens andre har svært lite.

Her er informantenes svar:

1. Trude: *Jeg pleier å få vite det, samme dag egentlig, eller en eller to dager før, men jeg tror aldri jeg har fått en sånn skikkelig advarsel om at det kommer en om en uke liksom. Ellers forbereder vi rommet og gjør klart for den ungen som kommer. Finner fram sengetøy som passer for den alderen. Det er egentlig mest rommet, og kanskje rydde litt, men ellers ikke så mye mer.*

2. Nils: *Det skjer så brått. Da får mamma bare en telefon om at det kommer noen om en time eller to. Så da gjør vi jo noe, eller vi må bare... rommene står egentlig klare hver dag. Når de flytter ut så har vi rommene klare. Da har vi redd opp og det er klart.*

Jeg spurte også om hva barna har med seg. Da sa Nils: *Bittelite klær.*

Kort oppsummering: En plassering i beredskapshjem skjer gjerne akutt, og de egenfødte barna får lite tid til forberedelse. Jeg fikk inntrykk av at det stort sett er foreldrene som rydder og gjør huset klart for beredskapsbarna.

5.4.4 Å møte et barn når det flytter inn.

Noen av informantene ga uttrykk for at de opplever at kan være både skummelt, spennende, rart og gøy å treffe beredskapsbarna når de kommer. De fortalte at de får lov å være tilstede å treffe barnet når det kommer. Etter at de har fått hilst på barnet, pleier de å trekke seg bort; enten til rommet sitt eller en annen stue, mens de voksne snakker. Etter hvert får de komme å bli bedre kjent med barnet.

Her er informantenes svar:

1. Trude: *Vi pleier ikke å snakke så mye i begynnelsen alltid. Det kommer litt an på, men vi hilser og så pleier vi alltid å gå inn i stua med de voksne og de som kommer fra barnevernet.*

Jeg er med litt først i begynnelsen, og så pleier jeg å gå etter hvert. Jeg er blitt vant med det egentlig at de snakker om ting som jeg ikke alltid skal høre egentlig.

Etter hvert kan det ofte være at jeg går og viser den personen rommet sitt og litt hvor badet er og sånn da. Det kommer veldig an på alderen og forskjellige ting. Hvis personen er veldig lei seg er det annerledes, men nei det kommer an på.

2. Stine: *Det er litt skummelt egentlig for jeg vet ikke helt hva som vil sære eller hva som kan gå inn på barnet. Jeg vet jo ikke hva som gjør at barnet ikke kan bo hjemme lenger og da blir det litt sånn... Kan jeg si det? Eller blir det litt feil? Går det inn på barnet? Jeg er veldig forsiktig når jeg snakker med dem, for jeg er litt redd for å si noe som sårer da...*

Jeg får være med å se hvem barna er og sånn når de kommer noen ganger. Jeg er jo med og blir kjent med barna, det er jeg. Men så er det mange ganger møter etter, sånn med barnevernet. De er jeg ikke med på. Da er det bare mamma og saksbehandlerne som er med. Hvis jeg er hjemme så sitter jeg vel på rommet og så sitter de her oppe. Jeg er veldig nysgjerrig.

Kort oppsummering: De egenfødte barna pendler her mellom deltakelse og tilskuer posisjon. Når beredskapsbarnet kommer får de som oftest (hvis de er hjemme) være deltakende ved å hilse på barnet når det kommer. Deretter skal de voksne snakke sammen, og da inntar barna en tilskuer posisjon. Etter at barnevernet har gått igjen, får de ta del i å lære barnet å kjenne.

5.4.5 Å møte foreldre og de som kommer fra barneverntjenesten.

Om dette svarte informantene blant annet at de ikke alltid får møte foreldrene. Tina sa at hun egentlig ikke liker å møte foreldrene, fordi det ofte deres feil at barnet ble flyttet i beredskapshjem. Informantene hadde også ulike opplevelser med å møte barneverntjenesten, men ingen hadde noe spesielt negativt å si. Det kunne være noen de hadde møtt før.

Her er informantenes svar:

1. Trude: *Det er ikke så ofte jeg møter foreldrene, føler jeg. Ofte når de har sånn møter med foreldrene, så føler jeg egentlig at de er i byen, for det er ikke alltid det er barn som bor i nærheten da. Det er jo noen som kommer hit. Det er forskjellig. Men jeg har aldri møtt begge foreldrene på en måte, bare sånn mammaen kanskje.*

2. Stine: *Noen ganger får jeg ikke møtt foreldrene i det hele tatt. Men det pleier som oftest å være ganske koselig egentlig. Jeg hilser på foreldrene og sånn, men ikke noe mer enn det egentlig. Jeg føler ikke at jeg skal blande meg sånn veldig inn i det.*

Egentlig er det ikke noe spesielt i å møte de fra barneverntjenesten. Det kan jo være noen som jeg har møtt før. Noen ganger er det de samme saksbehandlerne.

3. Tina: *Jeg liker egentlig ikke så godt å være med på møte med foreldrene. Jeg vet ikke helt hvorfor, men jeg liker ikke å se foreldrene til ungene som er her. For ofte er det jo deres feil at de er her. Og da vil jeg bare ha avstand til de egentlig, men barneverntjenesten de har jeg ikke noe problem med. De setter jeg meg ofte ned med når de er på besøk også. Når de treffer ungen, så er jeg ofte med liksom. Det har jeg ikke noe imot. Men ofte så liker ikke foreldrene heller at det er så mange rundt, hvis de er her hjemme da. Jeg blir ikke med ut til byen eller noe sånn.*

Kort oppsummering: De egenfødte barna får treffe foreldrene noen ganger, og noen ganger ikke. Det er blandede følelser i forhold til å møte foreldrene. Barna gir uttrykk for at de synes det er greit å treffe de fra barneverntjenesten.

5.4.6 Når et barn flytter

Samtlige informanter opplyste at det kommer veldig an på hvor lenge beredskapsbarna har vært plassert. Følelsene de har kjent på varierer også i forhold til hva slags relasjon de har utviklet til beredskapsbarna. Alle informantene meddelte at de har erfart at det kan være både trist og kjedelig at et barn flytter.

Adjektivet «Trist» kan være et symbol på sorg. Teorien om symbolsk interaksjonisme leder meg til å tenke at sorg også kan tolkes som et tap av noe og en slags trussel mot det eksisterende system. Forhold har endret seg etter at et barn har «forsvunnet» ut av familien, og noen kjente at det ble veldig stille (Stine). Stille eller stillhet kan være et symbol på et beredskapsbarn som tidligere har vært i aktivitet i beredskapshjemmet, men som plutselig blir borte. Stillhet kan vekke følelser av savn, men det kan også oppleves godt. Informantene ga innrykk av at de i dag er blitt vant med at beredskapsbarna skal flytte igjen. Tre av barna uttalte også dette direkte. Det ble sagt at det kan være deilig at barna flytter igjen (Sofie). Adjektivet «deilig» kan tolkes som at en «trussel» er ute av familiebildet.

Her er hva informantene svarte:

1. Trude: *Ja, det kommer veldig an på. Det er ikke alle det er like gøy å ha her alltid. Det kan være veldig slitsomt også. Så nei det er forskjellig. Men ofte selv om det har vært slitsomt og sånn, er det sånn at jeg savner de litt egentlig når de drar.*

2. Stine: *Det er jo veldig forskjellig. Det er jo litt i forhold til hvor lenge de har vært her og hvor knytta jeg blir til barnet. Det blir litt trist, men nå er jeg så vant til det, så da er det ikke like ille lenger.*

3. Nils: *Greit, men når den første vi hadde reiste, så gråt mamma litegrann. Da sa jeg til mamma at jeg også syntes det var litt trist. Hun hadde bare vært her en måned, men hun var den første vi hadde. Hun var så søt.*

4. Sofie: *Det er jo noen du savner veldig mye som du blir glad i og sånn. Og så er det jo noen det er deilig når reiser også. Det kommer veldig an på. Og hvor lenge de har vært her og alt sånt.*

Kort oppsummering: Informantene er samstemte om at de blir berørt følelsesmessig når et barn flytter. Følelsene kan likevel variere fra gode/positive følelser med tanke på flytting eller følelser av sorg og savn.

5.4.7 Hva får du vite når et barn skal flytte?

Samtlige barn fortalte at de fikk informasjon om hvor barnet skulle flytte. Noen ganger fikk de også være med å treffe den nye fosterfamilien. Barna meddelte at de opplevde at det var fint å være med å treffe fosterfamilien.

Tina sa at hun syntes det var greit fordi: *Du får et innblikk i hvordan de kommer til å ha det videre, og det er ganske greit å ha den tryggheten at de kommer til å ha det bra.*

Videre uttalte barna dette om informasjonen de får i forbindelse med flytting:

1. Tina: *Jeg får informasjon om hvor barnet skal, om det skal i fosterhjem, eller på barnehjem, eller om de skal hjem igjen, til besteforeldrene, tante, onkel eller... Jeg har vært med og truffet de nye fosterforeldrene, men det kommer veldig an på situasjonen, men jeg har vært med på det, mange ganger tidligere.*

2. Nils: *Det kommer noen på besøk hos oss når de skal flytte. Mammaen og pappaen eller den nye mammaen og pappaen de skal få. Og så reiser de dit og så kommer de på «etterbesøk». Jeg får lov til å være med å se hvor de skal bo. Det synes jeg er greit.*

3. Sofie: *Jeg får vite hvor de skal bo og alt sånn. Jeg får være med å besøke de nye foreldrene og sånn da. Det har vært bra. De har vært hyggelige og sånn.*

Kort oppsummering: Samtlige får vite hvor barnet skal flytte, det vil si om det skal hjem eller videre i plasseringstiltak. De er positive til å være med å treffe den nye fosterfamilien.

5.5 Forskningsspørsmål 4: Hvordan forklarer/definerer barna hva et beredskapshjem er? Hva er et beredskapshjem?

Jeg stilte barna spørsmål om hvordan de vanligvis definerer beredskapshjem overfor vennene sine, og hvordan de ville legge temaet fram for klassen. Informantene hadde ulike svar og definisjoner:

1. Trude: *Hvis noen spør hva mamma jobber med så sier jeg at vi er beredskapshjem og at det kan komme barn hit som kan trenge det en liten periode. Og at det kan være forskjellige problemer. Det er ikke alltid det er like alvorlig, men at de bare trenger et sted å være en liten periode og at de ikke skal være her så veldig lenge da. At vi ikke er fosterhjem, bare sånn beredskapshjem som er en sånn mellomting da.*

2. Stine: *Jeg sier at det er et akutt fosterhjem da. For vi får barn som kommer med en gang, kommer akutt, og så er de her til de finner ut om de skal flytte videre eller om de skal til fosterhjem eller om de skal flytte hjem igjen. Det er det jeg pleier å si. Jeg kommer ikke på noe annet jeg kan forklare det med.*

3. Tina: *Jeg pleier å si at det er et midlertidig hjem, fram til de får et fosterhjem eller skal hjem igjen. Helt til saken er slutt på en måte. Vi er «bare et midlertid hjem,» det pleier jeg å si, jeg gjør det ikke så avansert.*

4. Nils: *Da sier jeg at vi passer på noen. Og at mamma jobber hjemme.*

Kort oppsummering: Alle informantene ga forskjellige svar. Svarene deres viser at de egenfødte barna vet mye om beredskapshjem. Beskrivelsene deres varierer noe etter alder, der to av de eldste bruker «voksne begrep» som også anvendes av Bufetat og Johansson (2011). Dette er ord som; akutt eller midlertidig hjem.

5. 6 NOEN ANDRE TEMAER

5. 6. 1 Å omtale beredskapsbarna

Alle informantene snakket om beredskapsbarna som «de som bor hos oss.»

Jeg spurte dem også hva de vanligvis kaller de barna som er plassert i beredskapshjem hos dem, det vil si hvilke betegnelser de bruker om dem. For eksempel «en som bor hos oss», søster, bror, venn, beredskapssøsken, fostersøsken og så videre. Jeg fikk litt ulike svar. Her er tre av svarene som viser at det ikke finnes et konkret navn, betegnelsene varierer blant annet etter hvem de snakker med.

1. Trude: *Jeg pleier å spørre mamma hva jeg skal si, men det er ofte sånn at de sier jeg er søsteren deres. Det blir litt sånn. Hvis det er nære venner av meg, så sier jeg bare at de bor hos oss nå, men jeg sier ikke det til alle. Jeg sier ikke liksom bare at dette er fosterbarn. Jeg pleier noen ganger å si at det er venner. Det kommer veldig an på. Hvis det er noen jeg ikke kjenner så godt, sier jeg bare venner eller noen jeg kjenner, for det høres litt rart ut å si at de bor hos oss nå, men de fleste på skolen vet jo at vi jobber som det og sånn. Da sier jeg bare at de bor hos oss.*

2. Stine: *Jeg sier at de er fostersøsknene mine, for jeg vet ikke hva annet jeg kan si. Jeg kan ikke si at de er søsknene mine..., så er de ikke helt fostersøsken heller, det er jo ikke noe navn*

på de..., eller beredskapssøsken, men det er jo ingen som så å si vet hva beredskapssøsken er, så da sier jeg bare fostersøsken, for det vet de fleste hva er.

3. Tina: *Jeg kaller de som regel bare et navn. Eller at det er en som bor hos oss. Jeg sier ikke at de er søsknene mine. Jeg omtaler de ikke som søsknene mine, men det føles jo litt sånn når de bor her.*

Kort oppsummering: De egenfødte har ikke et bestemt navn eller konkret betegnelse som de bruker om de barna som er plassert.

5. 6.2 Alderen til beredskapsbarna

Jeg stilte alle informantene spørsmål om hvilken alder de liker best på barna som bor i beredskapshjem hos dem. Alle fire jentene svarte at de liker best små barn i alderen 0-5. Nils skilte seg litt fra jentene. Han sa at de små barna kunne være «furtete,» og det er bedre å leke med de som ikke er helt små.

1. Tina: *Jeg liker best de aller minste, når de er rundt 2-3 år gamle, da synes jeg det er gøyest. Vi har hatt barn på min egen alder, men dette er også en del år siden. Når disse har bodd hos oss får jeg mer et bror/søster forhold til dem. På en måte så får du jo en ny venn, en du kan gjøre ting sammen med og være med. På den andre siden så blir det jo krangling på samme måte som med en bror/søster.*

2. Og Sofie svarte: *Jeg liker veldig godt små barn da. Små babyer og sånn ett- åringer og sånn. Det er gøy. Vi må passe på dem og så er de søte og små. Nei, jeg liker det veldig godt. De som er litt større er mer slitsomme på en måte, synes jeg vertfall da. De løper rundt, huler og bråker og sånne ting.*

Kort oppsummering: Det fremkommer at de egenfødte barna ofte foretrekker yngre beredskapssøsken framfor eldre. Eldre barn kan ha opplevd mye som påvirker atferden. Beredskapssøsken på samme alder kan fort oppleves som «konkurrenter» og det kan oppstå konflikter.

5. 6. 3 Om framtidsdrømmer, utdanning og jobb.

Tre av jentene svarte at de ønsker å jobbe med noe innenfor helse- og omsorgssektoren. En av jentene ønsket å bli veterinær. Tanken på å bli beredskapshjem selv en gang, var ikke helt fremmed for jentene. Nils tok ikke stilling til dette spørsmålet.

1. Trude: *Ja, men jeg tror ikke, ja jeg vil jo studere til å få en annen jobb også da, men jeg kunne jo sett på det. Jeg har jo tenkt på det, og jeg liker det veldig godt, så jeg kunne nok jobbet med det.*

Det er jo det jeg har ikke peiling på hva jeg vil bli eller jobbe med eller studere til. Men jeg kunne jo sett for meg for eksempel noe sånn med barn eller ungdom da, som trenger litt hjelp. Men utenom det så vet jeg ikke.

2. Sofie: *Nei, å bli beredskapshjem det har jeg ikke planlagt, men det hadde sikkert vært morsomt. Jeg kunne tenke meg å bli sykepleier, tror jeg.*

Kort oppsummering: Det kan se ut som at informantenes valg av utdanning og yrke kan bli påvirket av foreldrenes (mødrenes) yrkesvalg.

5. 6. 4 Tre av informantene hadde noe på hjertet som de ville dele med barnevernet og andre som jobber med barn og ungdom:

1. Trude: *Nei, jeg vil jo ofte vite litt mer om de ungene som er her da, men jeg skjønner jo hvis ikke jeg kan det på en måte. Det kommer jo an på hva det er også da. Men ja, jeg skulle ønske jeg fikk vite litt mer. Noen ganger få sitte å høre litt på hva de voksne snakker om, i stedet for å gå etter hvert... være der når de først kommer, være der når de forteller litt om ungen eller barnet.*

Noen ganger føler jeg ikke det er nødvendig å sette de i beredskapshjem. Kanskje bare fordi foreldrene er litt unge eller noe. Og ofte kanskje litt på grunn av kultur også. Det pleier å være litt brutalt å bare ta ungen hjemmefra liksom og sette den for eksempel her...

2. Tina: *Det er mange som tenker om barnevernet at hvis du er innblandet i barnevernet så har de gjort noe galt eller så har foreldrene gjort noe galt. Men det er ganske feil da. Det er ofte foreldrene som blir syke eller bare ikke er i mental stand til å ta seg av ungen. Det er ikke nødvendigvis at de har vært utsatt for vold eller at foreldrene ikke bryr seg. Det er ofte andre grunner til at de er innblandet.*

Så nei det er ikke noe jeg føler for å endre på. Ikke annet enn at jeg synes de gjør en veldig bra jobb.

Stine: *Jeg har jo hørt mange som klager, men har ikke noe sånn spesielt. Eller noen ganger tar de barn som ikke trenger det... og noen ganger tar de barn for sent også.*

Oppsummering av informantenes budskap:

Her fremkommer et ønske om mer og tydeligere informasjon og et ønske om å få lov til å være tilstede når beredskapsbarnet kommer og få høre litt på hva de voksne snakker om. Videre ble det reist spørsmål om det egentlig alltid er nødvendig eller riktig at barnet blir plassert i beredskapshjem, og om det nødvendigvis trenger å ta så lang tid å bestemme veien videre for barnet, og noen barn flyttes unødvendig sent. Det ble også sagt at barnevernet gjør en god jobb.

5. 6. 5 Er det noe du ønsker å si til andre som ønsker å bli beredskapshjem?

Informantene ønsker å dele både positive erfaringer og utfordringer:

Trude: Det kan være veldig trist når de drar for eksempel. Jeg har opplevd mange ganger at jeg blir så glad i de som kommer at jeg ser på de nesten som....., og de kaller meg søsteren deres og alt mulig. Og når de drar etter å ha vært her lenge, så er det veldig trist.

Stine: Jeg vet ikke, det er jo veldig lærerikt på en måte da. Du lærer og blir kjent med andre folk og barn og sånn.

Tina: Du må være forberedt på litt av hvert. Sånn som jeg merker mamma sliter med at ei jente på 8-9 år som ikke kan norsk. Det er mye vanskeligere å ha de i hus, enn de som er 2-3 år og er norske. Det er veldig vanskelig når de er fra andre kulturer. Hvis de er fra islam, så har de andre synspunkt. Sånn som at mamma ikke kan styre huset for det er pappa som er mannen i huset. Det blir veldig mye og de vil alltid lage en krangel om det og at det er ikke du som bestemmer, for da vil de være mannen i huset... hvis det er muslimske gutter da. Så det er veldig vanskelig, men hvis du er forberedt på det så går det...

Nils: Jeg vet ikke. Jeg ville si at det er gøy.

Sofie: Det er jo morsomt. Jeg ser liksom ikke noe negativt. Det er jo en bra ting.

Kort oppsummering: Informantene har mange positive erfaringer med å være beredskapshjem. Som beredskapshjem må man likevel være forberedt på en rekke utfordringer i hverdagslivet.

5. 7 Kort oppsummering av mine funn:

I dette kapitlet har jeg jeg beskrevet mine hovedfunn. Jeg velger å trekke sammen funnene å presentere dem som noen punkter.

- Beredskapshjemmets egenfødte barn har både et vanlig og litt uvanlig hverdagsliv.
- Informantene synes det er bra å være beredskapshjem. De sier det er spennende å treffe og bli kjent med mange nye mennesker.
- De møter utfordringer i hverdagen. Det er noen utfordringer som går igjen, blant annet at noen beredskapsbarn kan være krevende og ta mye plass.
- Ingen av informantene har gjennomført samtale alene med noen fra barnevernet, men det kan se ut som at det har vært en positiv utvikling med tanke på å se denne gruppen barn.
- Informantene ga uttrykk for at de blir spent når et barn skal flytte inn. Videre kommer det fram at de blir vant med det, det blir en slags livsstil.
- Det fremkommer at informasjonen de egenfødte barna skal få, både hva og hvor mye, er et svært komplekst og utfordrende tema. Det er ingen fasit på hva og hvor mye de egenfødte barna får vite om beredskapsbarna.
- De egenfødte barna pendler mellom deltaker- og tilskuerposisjon i hjemmet.
- Informantene er samstemte om at de blir berørt følelsesmessig når et barn flytter. Følelsene kan likevel variere fra gode/positive følelser med tanke på flytting eller følelser av sorg og savn når barna flytter.
- Samtlige får vite hvor barnet skal flytte, det vil si om det skal hjem eller videre i plasseringstiltak. De er positive til å være med å treffe den nye fosterfamilien.
- Alle informantene ga forskjellige svar på hva et beredskapshjem er, men innholdsmessig berørte de det samme. Tina: *Jeg pleier å si at det er et midlertidig hjem, fram til de får et fosterhjem eller skal hjem igjen.*
- De egenfødte har ikke et bestemt navn eller konkret betegnelse som de bruker om de barna som er plassert.
- De egenfødte barna foretrekker ofte yngre beredskapssøsken framfor eldre.
- Det kan se ut som at informantenes valg av utdanning og yrke kan bli påvirket av foreldrenes (mødrenes) yrkesvalg.

KAPITTEL 6. DRØFTING AV FUNN

6.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg drøfte de sentrale funnene jeg har gjort i denne undersøkelsen. Drøfting krever refleksjon og tankevirksomhet. Det betyr at også jeg er i interaksjon med meg selv (Levin og Trost 1996). Mine forforståelser og konstruksjoner blir satt på prøve i møte med informantene og litteratur, og likeså når jeg interagerer med meg selv.

De funnene jeg tar sikte på å drøfte i dette kapittelet er de jeg beskrev i forrige kapittel. I dette kapittelet tar jeg et steg videre, og vil forsøke å anvende teorien fra kapittel 2 og 3 for å belyse funnene.

Målet er å få til en «treleddet» relasjon som jeg beskrev i kapittel 3 (Skjervheim 1996). Det vil si at jeg forsøker å forholde meg til barnet, datamaterialet og meg selv. Slik vil jeg bringe informantenes ord og stemme opp for drøfting og ettertanke. Å løfte fram det barna sier for drøfting, er en måte å ta dem på alvor.

6.1.2 Hva viser undersøkelsen?

Undersøkelsen bringer fram kunnskap om hvordan 5 egenfødte barn i beredskapshjemfamilier opplever det å være beredskapshjem. Det dreier seg om hvordan 5 barn/ungdom selv opplever sitt hverdagsliv. De har både et vanlig og litt uvanlig hverdagsliv.

Informantene i denne studien har delt både positive og negative sider ved å være beredskapshjem. De har vist en kunnskapsrikdom som har minnet meg om at voksne har mye å lære av barn og ungdom, bare vi lar dem få slippe til.

Hvert enkelt barn har en forståelse av hva beredskapshjem er, og egne opplevelser med å ha beredskapssøsken. Dette kan også forstås som barnas konstruksjoner og disse er hele tiden i endring og utvikling (Askeland 2011). Barna er i en dynamisk prosess. Hver gang de egenfødte barna får et nytt beredskapssøsken blir konstruksjonene og forventningene testet på ny. Et sitat av Trude viser at hun har lært gjennom en prosess:

...men nesten uansett hvem det er så blir det ganske annerledes enn man egentlig hadde tenkt når de først kommer, synes jeg... De forandrer seg sånn da. Fra å være så sjenert og stille til plutselig å være helt over alt.

Sitatet viser at Trude sitter inne med forventninger om hvordan det vil bli å få et nytt beredskapssøsken, men hun har erfart at forventningene sjelden stemmer med virkeligheten. Slik har Trude konstruert sin nye forståelse som går ut på at det egentlig er ganske vanskelig å

forvente seg noe som helst. Trude har erfart at alle beredskapsbarna er forskjellige, og alle oppholdene har vært svært ulike.

6.1.3 Hvem er informantene? Hvorfor er 4 av 5 jenter?

I løpet av arbeidet med å skaffe informanter, erfarte jeg at responsen var best hos jentene. Det var flest jenter som ønsket å delta. Totalt sett er fire av informantene jenter, og kun en av dem er gutt. Jeg har undret meg hvorfor det ble slik at ikke det var flere gutter som meldte sin interesse. På den ene siden kan det tenkes at dette funnet er helt tilfeldig. På en annen side finnes det en rekke studier som peker på at jenter og kvinner vanligvis tar en større del i omsorgsoppgaver. Sagatun (2008) har påpekt betydningen av kjønn i sosialt arbeid, noe jeg også har blitt oppmerksom på i denne studien.

Kanskje var det slik at temaet rett og slett fenget flest jenter. Dette kan også gjenspeile jenter og kvinners valg av utdanning og arbeid senere i livet. Det er for eksempel flest kvinner i omsorgsyrker (NOU 2008:6).

Det kan også knyttes andre ulikheter til kjønn, for eksempel at jenter noen ganger kan være mer verbale enn gutter. Jeg har også undret meg om dette også kan være noe av grunnen til at flest jenter ville delta.

6. 2 Forskningsspørsmål 1; Hvordan opplever barna å være beredskapshjem?

Dette forskningsspørsmålet omhandler positive sider, negative sider og utfordringer med å være beredskapshjem. Jeg reiser en drøfting omkring hvordan beskytte de egenfødte barna mot risiko og hvordan sikre dem stabilitet og kontinuitet.

6.2.1 På hvilke måter kan det være bra å være beredskapshjem?

Beredskapshjemets egenfødte barn får muligheten til å bli kjent med mange nye barn og voksne. De møter mennesker som er i alle slags situasjoner, en del av dem vanskeligstilte barn og ungdom. På den måten kan de få muligheten til å utvikle god menneskekunnskap, og lære å takle mennesker (Bergum Hansen 2003 og Bunkholdt 2010).

Alle informantene i denne undersøkelsen ga informasjon om at de opplever det å være beredskapshjem som noe overveiende positivt. Da jeg spurte Sofie hva hun ønsker å si til andre som ønsker å bli beredskapshjem svarte hun: *Det er jo morsomt. Jeg ser liksom ikke noe negativt. Det er jo en bra ting.*

Videre meddelte barna at de synes det er interessant og spennende, man blir kjent med mange

nye mennesker. Å møte mennesker i noen av livets kanskje vanskeligste situasjoner er likevel ikke bare positivt. Det kan også vekke vonde følelser og ubehag, og det kan by på mange utfordringer.

6.2.2 På hvilke måter blir de egenfødte barna utfordret?

I kapittel 5 presenterte jeg noen av de utfordringene de egenfødte barna i beredskapshjemmet møter. Nå vil jeg drøfte noen av disse utfordringene.

Det går igjen at beredskapsbarn kan være krevende og ta mye plass. De egenfødte barna kan noen ganger se på dem som konkurrenter. En del av beredskapsbarna har også en atferd som det kan være vanskelig å forstå eller håndtere. Barn som blir flyttet fra foreldrene viser ofte krisesyntomer (Johansson 2007), som kan oppleves overveldende både på voksne og barn. Videre kom det også fram at det har vært episoder med mye «bråk,» der foreldrene har reagert med å bli sinte. Som jeg beskrev i kapittel 2, kan konflikter, støy og bråk oppleves uforutsigbart for barn (Øyre 2012). Man kan stille spørsmål om de beskrivelsene jeg har fått tak i er dekkende for temaet, eller om jeg bare har fått innsyn i toppen av isfjellet.

Noen av utfordringene de egenfødte barna møter kan ha fellestrekk med vold (kap.2.4.5). Vold kan som sagt ha mange ulike former (Meld. St. 15 (2012–2013), Isdal 2000, Øyra 2012). I vid forstand kan vold forklares som all atferd som smerter eller skremmer noen. Hvordan de voksne reagerer og handler overfor beredskapsbarn som for eksempel har en utfordrende atferd eller gråter mye, er også viktig for at alle barna opplever at de har et trygt hjem og trygge omgivelser. Når beredskapsbarna eller foreldrene blir veldig sinte, kan det også få de egenfødte barna til å kjenne utrygghet. Følelser av utrygghet kan skape stress i barnet som også kan ha uheldige konsekvenser (Øyre 2012, Kvello 2012). Jeg viser til et sitat av Stine:

Det kommer jo noen situasjoner der det er veldig mye bråk og sånne ting. Mamma må bli sur av og til og da blir det sånn...

Når foreldre møter utfordringer ved å bli sinte, kan det hende at de mangler verktøy eller overskudd, for å håndtere situasjoner på en god måte overfor barna (RVTS 2014). Det kreves særlig overskudd å stå i hyppige og langvarige utfordringer eller konflikter. Beredskapsbarn som over tid har en svært utfordrende atferd, kan stille beredskapshjemfamilien i en svært utfordrende situasjon.

Det har også kommet fram at det kan være utfordrende å møte barn som har en annen kulturell bakgrunn. Dietrichs (2011) sier at antallet barn med etnisk minoritetsbakgrunn som

plasseres i fosterhjem er økende. Det betyr sannsynligvis også at det er en økende andel av disse barna i beredskapshjem, ettersom det er mange av de samme barna som kommer i fosterhjem. Skytte (2006) har utarbeidet en huskeliste til bruk før plassering av et etnisk minoritetsbarn. Hovedpunktene er språk, familierelasjoner og religiøse forhold. I kapittel 2.4.5 beskrev jeg at dette kan by på særlige utfordringer (Bunkholdt 2010). Det vil være vanskelig for de egenfødte barna å forstå hvilke følelser som ligger bak beredskapsbarnets handlinger og atferd, særlig når beredskapsbarnet ikke kan sette ord på det selv. Dette kan være frustrerende for alle parter. I forhold til utfordringer med språk sa Tina:

Vi har hatt unger her som ikke kan snakke norsk, og det synes jeg er veldig vanskelig. Og de blir veldig fort aggressive på en måte, får de får ikke sagt..., de får ikke fram det de vil si. Om utfordringer knyttet til kultur eller religiøse forhold fortalte hun:

Det er veldig vanskelig når de er fra andre kulturer. Hvis de er fra islam, så har de andre synspunkt. Sånn som at mamma ikke kan styre huset for det er pappa som er mannen i huset.

Jeg tenker at det kan være en særlig utfordring å møte hverandre som subjekter, når man har vanskelig for å forstå hverandre. Likevel viser teorien om symbolsk interaksjonisme at det alltid finner sted en interaksjon (Levin og Trost 1996), selv når mennesker ikke deler et felles språk. Kommunikasjon foregår på mange måter, blant annet ved hjelp av kroppsspråk (Ryen 2010). Selv om vi ikke forstår hverandres muntlige symboler, kan vi lese mye gjennom nettopp kroppsspråket, ansiktsuttrykk og stemmeleie.

Kort oppsummering: Ovenfor har jeg gjort rede for noen utfordringer som beredskapshjemets egenfødte barn møter. I neste delkapittel vil jeg drøfte hvordan beredskapshjemets egenfødte barn kan beskyttes i forhold til utfordringene de møter.

6.2.3 Hvordan beskytte beredskapshjemets egenfødte barn mot risiko?

Beredskapshjemets egenfødte utsettes for flere forhold regnes for risikofaktorer (jfr. kap 2.4.1 og 5.2.2). Familien har en livsstil som kan utfordre forutsigbarheten (Johansson 2007). Det kan for eksempel være vanskelig for beredskapshjemmet å planlegge hvordan morgendagen skal bli. Plutselig flytter det et beredskapsbarn inn, og andre planer må settes til side. Nils sa for eksempel: *Det skjer så brått. Da får mamma bare en telefon og så er de her om en time eller to.*

De egenfødte barna erfarer også mange brudd som følge av at de er beredskapshjem. Atskillelse fra personer en står nær kan være en belastning (Bunkholdt og Sandbæk 2008,

Kvello 2012). Det kan føre til sorg, noe informantene i denne studien har kjent på i forbindelse med flytting. Videre har de erfaring med å vokse opp med barn med utfordrende atferd. Dersom de har opplevd eller vært vitne til vold, krangling og konflikter kan også dette være risikofaktorer (Kvello 2012).

Selv om forskning viser at en stor andel av de som får alvorlige og langvarige psykiske problemer er mennesker som har vært utsatt for vold tidligere (Raundalen 2009), er det mange som vil klare seg bra.

Det er flere forhold som kan beskytte dem mot ovennevnte risikofaktorer. Foreldre med god omsorgsutøvelse og en trygg tilknytning, vil være viktige i denne sammenheng og dempe effekten av risikofaktorene (Kvello 2009, Kvello 2011). For beredskapshjemmets egenfødte barn vil det være en viktig beskyttelsesfaktor at de har fått en god start på livet. En trygg og stabil tilknytning til foreldrene vil være viktig for en grunnleggende tillit og utviklingen av et positivt selvbylde (Kvello 2009). Dette vil få konsekvenser for utviklingen av egen identitet, troen på mestring og hvordan vi takler utfordringer senere i livet. Det kan ses som en beskyttelsesfaktor at informantene var 6 år eller eldre da de startet som beredskapshjem.

Felles for alle informantenes hverdagsliv er også at alle inngår i flere sfærer eller nivå, i tråd med Broefenbrenners økologiske modell (Bø og Schiefloe 2009, jfr. kap. 3.9). Det vil si at informantene i tillegg til å være en del av en beredskapshjemfamilie, er en del av et øvrig oppvekst- og fritidsmiljø. Alle informantene hadde interesser de var opptatt av og venner som de var sammen med, både på skolen og i fritiden. Barnets (sosial) kompetanse og foreldre med god omsorgsutøvelse, regnes for å være de viktigste beskyttelsesfaktorene (Kvello 2012). Dette er særlig viktig for barn som lever under forhold som stadig endrer seg. Forhold som endrer seg kan vekke utrygghet hos barn, og når et barn opplever episoder eller hendelser som kan få omgivelsene til å virke utrygge er det blant annet viktig at barnet har noen å snakke med. En god samtale kan få vanskelige hendelser til å kjennes lettere (BLD 2009).

Resiliens kan også være et viktig begrep for å forstå hvorfor informantene «her og nå» ser ut til å klare seg bra (Kvello 2012, Bufdir 2012, Øyre 2012). De egenskapene og ressursene som det enkelte barn utvikler, har betydning for hvordan barnet reagerer på stress og risiko. Her vil også barnets omgivelser ha en viktig rolle for å hjelpe barnet med å takle motgang (Kvello 2012, Øyre 2012). Slik jeg ser det framstod informantene som oppegående og reflekterte personer i forhold til alder, og jeg opplevde foreldrene deres som gode omsorgsutøvere. Det er også viktig å ha i minne at ingen av informantene i denne studien fortalte at de hadde

erfart vold, seksuelt misbruk eller fysisk utagering direkte rettet mot dem. Dersom de hadde opplevd dette kan det tenkes at de hadde gitt en annen opplevelse av det. En kan også undres om informantene i denne studien er barn eller ungdom som klarer seg bra og som klarer å håndtere utfordringer på en god måte. Jeg stiller spørsmål om jeg ikke har kommet i kontakt med de informantene som ikke har like gode opplevelser som informantene i denne studien. Mine funn kan bære preg av dette.

6.2.4 Hvordan sikre stabilitet og kontinuitet?

Ettersom det kan knyttes flere risikofaktorer til de egenfødte barnas omsorgsbasis, er det særlig viktig at de sikres stabilitet og kontinuitet i omsorgen (Lov om barneverntjenester § 4-1). Dette gir trygghet og gode betingelser for kognitiv vekst og kreativitet (Bufdir 2012). Det er også viktig for en følelse av sammenheng. Jeg undres hvordan dette kan sikres overfor barn som lever under forhold som stadig endrer seg. Hvordan sikre at denne gruppen barn tar vare på sin historie og integrerer hendelsene i seg selv? Dette vil være svært viktig for selvfølelse og identitet.

De egenfødte barna blir mer eller mindre vant med at et barn som kommer i beredskapshjem, også skal flytte igjen (jfr. kap.5.4.6). Dette er et kjent mønster for dem, og kan på sett og vis ses som en slags kontinuitet i seg selv. Likevel kan dette sannsynligvis være svært utfordrende for nye beredskapshjem, men etter hvert vil det trolig gå lettere, fordi deres resiliens stimuleres (Kvvello 2012, Øyre 2012).

For barna i denne undersøkelsen vil også noen forhold være stabile, selv om noe stadig endres. Foreldrene, familie og øvrige nettverk er det samme, selv om et beredskapsbarn flytter. Hvilken betydning har dette for om en sammenheng bevares?

Videre er informantene kjent med bakgrunnen til barnet som flytter inn, ikke alltid den nøyaktige årsaken, men de får noe informasjon. Sofie sa for eksempel: *Jeg får noe informasjon, men jeg får ikke vite hundre prosent alt*. Informasjon kan være med å gi meningsfulle sammenhenger (BLD 2009).

Det at de egenfødte barna er forberedt på at plasseringene er midlertidige, kan også gjøre dem i stand til å takle flyttinger bedre. Jeg hevder at dette også gir en form for kontinuitet som gir barna større kapasitet, gjør dem mindre sårbare og bedre rustet (Kvvello 2011, BLD 2012, Øyre 2012). Deres resiliens stimuleres for å takle at et beredskapssøsken flytter. Jeg har undret meg om dette kan sammenliknes med en slags «profesjonalisering», det vil si at barna utvikler en «profesjonell» måte å møte forandring på. Man kan diskutere om dette er heldig

eller uheldig for barn. Jeg har også undret meg hvilke konsekvenser dette kan få for omsorgen beredskapshjemmet gir beredskapsbarna. Kan det få konsekvenser for deres engasjement i beredskapsbarna? Får det konsekvenser for om de egenfødte barna deltar i omsorgsarbeidet, og om de våger å møte beredskapsbarna som subjekter?

6.3 Forskningsspørsmål 2. Hvem har barna snakket med om det å være beredskapshjem?

Dette forskningsspørsmålet reiser en diskusjon omkring hvem som skal vurdere om de egenfødte barna har behov for noen å snakke med. Videre vil jeg drøfte om barnevernet den siste tiden er blitt flinkere til å se og snakke med barn og unge.

6.3.1 Hvem har ansvar for å ta initiativ til samtale?

Jeg har reflektert i forhold til hvem som skal definere om barnet har behov for å samtale med voksne. Er det foreldrenes ansvar å melde inn et behov, er det skolens ansvar å fange det opp, eller er det opp til barnet selv? Hvilken rolle har barneverntjenesten her?

I denne studien har jeg funnet at tre av barna aldri har snakket med barnevernet om det å være beredskapshjem. De samme tre hadde snakket med lærere om emnet (jfr. kap 5.3).

I dagens kontrakter for beredskapshjem (Oppdragsavtalen 2009) står det at det er foreldrene som er ansvarlige for at forholdene i hjemmet er tilfredsstillende og utgjør en trygg omsorgsbasis, også for de som er fastboende i hjemmet, det vil si oppdragstakers egne barn. Her påpekes det at det er foreldrene som er ansvarlige. Er det riktig at foreldrene bærer dette ansvaret alene? Har ikke barneverntjenesten også et etisk ansvar overfor de som blir berørt av barnevernstiltaket?

Jeg stiller også spørsmål ved retningslinjene for fosterhjem, og hvilken innflytelse retningslinjene har i praksis. I retningslinjene står det (jfr. kap 2.6) at barneverntjenesten bør vurdere om det er behov for at egne barn får oppfølging. Videre står det at fosterforeldrene og eventuelle fostersøsken skal tilbys samtale med saksbehandler i barneverntjenesten når de avslutter oppdraget. Slike samtaler kan avdekke om barna har vansker som for eksempel sorg, brudd eller i forhold til nære relasjoner (Sundt 2011, Øyre 2012). Her ser jeg en tilkortkommenhet i forhold til informantenes beskrivelser av hvordan dette er blitt praktisert overfor dem.

6.3.2 Er barnevernet blitt flinkere til å snakke med barna?

I kapittel 5.3 gjorde jeg rede for hvem barna hadde snakket med om temaet beredskapshjem,

og hvordan de opplever å være beredskapshjem.

Jeg undres om dette er et tilfeldig funn eller om det er et resultat av et økt fokus på å se og snakke med barn og unge. Et eksempel på et bidrag for å fremme viktigheten med barnesamtalen, er publisert av BLD (2009). Dette er en veileder til samtale med barn som heter «Snakk med meg.» Der formidles at barn og unge har rett til deltakelse. Det innebærer at barn har rett til å uttale seg i saker som angår dem selv. Det påpekes at det er de voksne som har ansvar for å forstå barnets budskap og behov for informasjon, og at en god samtale kan gjøre en vanskelig situasjon lettere. Slik kan barn og unge oppleve bedre sammenheng livet gjennom, bedre oversikt, forutsigbarhet og kontroll. Gjennom samtale og dialog kan også forholdet til egne følelser, reaksjoner og opplevelser og behov bli tydeligere (BLD 2009).

To av informantene hadde snakket med barnevernet i forbindelse med at familien ble beredskapshjem. Likevel var det ingen som hadde snakket med de tre informantene med lengst erfaring.

I kapittel 2.3.4 nevnte jeg at det kan være ekstra utfordrende for beredskapsforeldre å ha egne barn under 12 år, og dette vil kreve særlige hensyn (Johansson 2007). I denne studien fant jeg at barnet på 7 år hadde fått ekstra oppfølgingssamtale med koordinator i Bufetat. Kan det tenkes at dette funnet er tilfeldig, eller skyldes det geografisk/regional variasjon, eller variasjon med den enkelte saksbehandler? Eller er dette et synlig resultat av et generelt økt fokus på egne barn i fosterhjemsomsorgen?

6.4 Forskningsspørsmål 3. Hvordan er det når et beredskapssøsken flytter inn eller ut?

Dette forskningsspørsmålet handler om ulike følelser når et beredskapsbarn flytter inn og ut. De egenfødte barna har forklart at de er vant til at beredskapsbarna flytter inn, og de er vant med at de skal flytte igjen. I den forbindelse vil jeg drøfte hva slags følger dette får med tanke på mestringsstrategier, tilknytning og sorg. Videre vil jeg drøfte hvilken informasjon og hvor mye informasjon de egenfødte barna bør få. Jeg vil også se på forholdet mellom deltakelse og tilskuerposisjon.

6.4.1 Når et beredskapssøsken flytter inn

Informantene ga uttrykk for at de blir spent når et barn skal flytte inn (jfr. kap. 5.4.1). Videre kommer det fram at de blir vant med det, det blir en slags livsstil (Johansson 2007). Dette aktualiserer balansegangen mellom nærhet og distanse, fordi beredskapshjemmet vet at utgangspunktet er midlertidighet.

De egenfødte barna vil utvikle mestringsstrategier for å ta imot et nytt beredskapsbarn. Fra den første gangen et beredskapsbarn flyttet inn i familien, har deres resiliens blitt stimulert (jfr. kap. 2.4.2). I interaksjon med blant annet foreldrene, beredskapsbarna og seg selv konstruerer de forståelser for hvordan det er bra å ta i mot et nytt beredskapsbarn. Dette kan avhenge av hvilke erfaringer de har gjort tidligere. Dersom de har opplevd sorg, vil det være naturlig at de forsøker å beskytte seg mot sorg på ny. Slik jeg ser det, kan dette kan få konsekvenser for utviklingen av tilknytning mellom partene (jfr. kap. 2.4.6). Jeg undres om dette kan føre til at de egenfødte barna noen ganger distanserer seg i forhold til barna. På den måten kan de stå i fare for å betrakte beredskapsbarna som objekt framfor subjekt (jfr. kap. 3.5). Dette reiser en del spørsmål:

Hva om de egenfødte barna kjenner på dårlig samvittighet overfor beredskapsbarna, for at de ikke alltid makter å møte dem som subjekter? Hva om de får dårlig samvittighet dersom de ikke bidrar med omsorgsoppgavene hjemme? Bør de egenfødte barna få velge hvor mye de vil involvere seg? Er det greit at de trekker seg unna om de har behov for det? Hvordan sikre dem retten til deltakelse og samtidig retten til «pusterom» og retten til å være barn?

6.4.2 Om informasjonen til beredskapshjemmets egenfødte barn

Det fremkommer her at informasjon er et svært komplekst og utfordrende tema (jfr. kap. 5.4.2). Det er ingen fasit på hva og hvor mye de egenfødte barna får vite om beredskapsbarna. Det hevdes at det barnet ikke vet, har det vondt av (BLD 2009). Det argumenteres med at saklig informasjon vil rydde, skape oversikt og forståelse og kan gi rom for reell sorg, fortvilelse, protest og håp.

Trude 15 år etterlyser mer informasjon om de barna som kommer. Hun sa: *Jeg vil jo vite litt mer om de ungene som er her da, men jeg skjønner jo hvis ikke jeg kan det på en måte. De vil vel ikke at alle skal vite det heller. Det er jo hemmelig på en måte. Det kommer jo an på hva det er også da... Jeg blir jo nysgjerrig noen ganger. Da vil jeg jo vite litt mer.*

Det er viktig å vite noe om de barna som flytter inn i beredskapshjemmet, fordi det vil få betydning for hvordan møtet mellom beredskapshjemmet og beredskapsbarna blir. Derfor er det viktig at beredskapshjemmets egenfødte barn også får noe informasjon om beredskapsbarna. Ofte er det mange i familie og nettverk som blir veldig nysgjerrige og gjerne vil vite alt. I fosterhjemshåndboka står det at fosterforeldrene og barneverntjenesten bør sette av tid til å snakke om hvilken informasjon egne barn og nettverk skal få (Sundt 2011). Jeg tenker at dette også er relevant i beredskapshjemsammenheng. De som bor i samme hus som

beredskapsbarnet, og de som står beredskapsfamilien nær, vil ha behov for noe mer informasjon enn andre som familien ikke er like mye sammen med. Særlig dersom barnet har en spesiell atferd er det viktig med informasjon (Sundt 2011). Beredskapshjemmets egenfødte barn må få informasjon slik at de kan forstå barnets atferd og hvorfor barnet er hos dem, i noen tilfeller er det nødvendig at de får greie på hvordan de kan håndtere situasjoner som kan oppstå. Det kan også oppstå utfordringer dersom beredskapsbarna selv betror seg til de egenfødte barna.

De egenfødte barna i fosterhjem og beredskapshjem må også kjenne til taushetsplikten (jfr. kap. 2.5.6, Sundt 2011) og at de ikke kan snakke om alt utenfor hjemmet. Men er det egentlig bra for dem å bære på slik informasjon? Balansegangen mellom deltakelse og beskyttelse er særlig synlig her.

Det at barnet må kjenne til taushetsplikten kan komme i konflikt med barnekonvensjonens artikkel 13, hvor det står at barn har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag på alle måter. Hvordan balansere dette slik at det blir til barnets beste? Dette er særlig utfordrende når det er flere involverte parter. Hvordan ivareta begge grupper barn samtidig?

Som fosterhjem eller beredskapshjem vil det alltid være noen spørsmål en ikke vil få svar på. Spørsmålene kan være knyttet til barnet som er plassert i beredskapshjemmet, barnets foreldre eller spørsmål om saksbehandling som for eksempel hvor lenge barnet skal være plassert og så videre. Her er det viktig å snakke om hva man kan si og ikke minst hva man ikke vil få vite av hensyn til barnet, foreldrene og taushetsplikten (Sundt 2011).

6.4.3 De egenfødte barna pendler mellom deltakelse og tilskuerposisjon i hjemmet

Som nevnt i kapittel 2.5.1, er retten til medbestemmelse, omsorg og beskyttelse sentral i barnekonvensjonen. Slik jeg ser det befinner informantene seg, på svært mange områder, i et «spenningsforhold» mellom deltakelse og beskyttelse. Hvordan deltar de egenfødte barna og hvilke forhold har de behov for beskyttelse fra? Hvordan balansere de ulike behovene?

Deltakelse kan virke fremmende for barn og unges vekst og utvikling. Blant annet med å bidra til at barn og unge får positiv identitet og tilhørighet, basert på erfaringer om at det nytter å delta. Det er viktig at barna får ta del i en kultur med fokus på aktiv deltakelse. Det er viktig å oppleve at man er medborgere med ansvar og innflytelse i saker. Videre må voksne erfare at barn og unge er dyktige aktører på eget liv og at de er en ressurs (BLD 2009). Og de

voksne bør formidle og vise overfor barna at de ser på dem som ressurser.

Beredskapsforeldrene og barnevernet bør se de egenfødte barna som subjekter og deltakere i eget liv (Skjervheim 1996). Som jeg skrev i kapitel tre har vi mennesker alltid en posisjon, selv når vi tror vi har en uviktig en (Skjervheim 1996, Johansen 2008). Selv om de egenfødte barna ikke tror selv at de er en svært viktig del av omsorgsbasen, har de en sentral plass. I denne sammenhengen har speilingsteorien av Mead (Bø og Schiefloe 2009), fått meg til å tenke at hvordan andre ser på oss, vil få betydning for hvordan vi ser på oss selv. Hvordan foreldrene og barnevernet ser og møter de egenfødte barna, vil ha betydning for om de egenfødte barna selv føler at de har en viktig posisjon. Og hvordan de ser på seg selv, får konsekvenser for egen deltakelse. Dersom vi ser på oss selv som tilskuere vil vi gi oss selv noen begrensninger (Johansen 2008). Deltakelse er blant annet viktig for utvikling og for å utnytte sitt potensiale.

Slik jeg tolker barnas fortellinger definerer de seg selv noen ganger som deltakere, mens de andre ganger betrakter seg selv som tilskuere. Noen ganger ser på seg selv som en ressurs i familien, mens de andre ganger har kjent seg satt ut på sidelinjen.

Jeg velger å presentere noen sitater som understreker at de egenfødte barna ser på seg selv som deltakere i familien. Samtlige informanter anvender flere ganger betegnelsen «jeg» eller «vi» om den rollen både barnet og familien har som beredskapshjem. Dette illustrer at informantene også ser på seg selv som deltakere og at de er en del av «arbeidsbasen». Her er et par eksempler fra intervjuene:

Tina fortalte også at hun sitter en del barnevakt: *Når mamma og pappa er vekke om kveldene er det alltid jeg som sitter barnevakt og jeg som passer på unger.*

Stine: *Når de kommer så er det jo først og fremst sånn at vi sitter sammen og prøver å bli kjent med hverandre og ser og prøver å finne ut hva barnet liker å gjøre og sånne ting. Sånne ting så vi kan gjøre hjemmet bedre for barnet da. Sånn at vi blir mer tilpasset barnet.*

Tilskuerposisjon...

Nedenfor viser jeg et par eksempler fra intervjuene som peker på at barna noen ganger opplever seg selv som tilskuere.

Trude 15: *Nei, jeg vil jo ofte vite litt mer om de ungene som er her da, men jeg skjønner jo hvis ikke jeg kan det på en måte. Det kommer jo an på hva det er også da. Men ja, jeg skulle*

ønske jeg fikk vite litt mer. Noen ganger få sitte å høre litt på hva de voksne snakker om, i stedet for å gå etter hvert... være der når de først kommer, være der når de forteller litt om ungen eller barnet.

Stine: Jeg får være med å se hvem barna er og sånn når de kommer noen ganger. Jeg er jo med og blir kjent med barna, det er jeg. Men så er det mange ganger møter etter, sånn med barnevernet. De er jeg ikke med på. Da er det bare mamma og saksbehandlerne som er med. Hvis jeg er hjemme så sitter jeg vel på rommet og så sitter de her oppe. Jeg er veldig nysgjerrig.

6.4.4 Når et barn flytter

Informantene er samstemte om at de blir berørt følelsesmessig når et barn flytter. Følelsene kan likevel variere fra gode/positive følelser med tanke på flytting eller følelser av sorg og savn (se kap. 5.4.6). Et beredskapssøsken som flytter kan være et tap av noe. Et tap er en endring som kan påvirke identitetsfølelse og selvfølelse (Bø og Schiefloe 2009, Håkonsen 2009). Det kan være en belastning for vårt selvbilde, eller vi kan lære noe nytt for å mestre nye uvante og utfordrende situasjoner (Kvello 2012, Øyre 2012, Håkonsen 2009). Barn er delaktige i en prosess hvor de også selv aktivt forsøker å mestre situasjonen (Angel 2009). Hvordan de egenfødte barna opplever å bli ivaretatt av foreldre og barnevernet kan gjenspeiles i deres selvfølelse (Levin og Trost 1996). Når barnet opplever omsorg, støtte og kjærlighet vil de i følge Bunkholdt og Sandbæk (1999) oppleve seg selv som at de er verdt denne behandlingen. Hvordan de egenfødte barna blir ivaretatt, kan videre få betydning for identitetsutviklingen (Bø og Shieflo 2009).

Den forståelsen informantene har om seg selv, før et barn flytter, kan bli satt på prøve. Dersom barna er blitt knyttet til hverandre (jfr. kap. 2.4.6), kan det oppstå sorg (Sundt 2011). Sorg kan bære med seg ambivalente følelser og forvirring. Likevel er barn aktører både når de handler og får til, men også når de er passive, strever eller har vanskeligheter (Sandbæk 2002).

Alle informantene ga uttrykk for at de har kjent på følelser som kan knyttes til sorg og sorgreaksjoner. Sorg og sorgreaksjoner er de vanligste følelsene ved atskillelser (Bunkholdt 2010). Barn og voksnes opplevelse av sorg er lik på mange måter, men også ulik. Det handler om savn og lengsler og følelsen av å være forlatt. Sorgen og sorgreaksjonene kan komme og gå hos barn, mens den ofte er mer «stabil» hos voksne. Hvert enkelt menneske har sine individuelle reaksjoner på sorg, der noen er åpne om sorgen mens andre skjuler den. Det å

vise følelser, kanskje særlig vonde følelser er en tillitserklæring til de som får del i dem (Bunkholdt 2010). Å skape et «sorgklima» det vil si en atmosfære i hjemmet som signaliserer at det er trygt å slippe til følelser (Backe-Hansen 1987), vil være bra. Dette handler blant annet om å snakke og sette ord på hvordan det føles å miste noen, og at barna skal kjenne seg trygge på å vise følelsene. Når mennesker opplever sorg, er det fordi de har tapt noen eller noe som de har knyttet seg til (jfr. kap 2.4.6). Et tap kan også føre med seg krisereaksjoner (jfr. kap. 2.4.3, Håkonsen 2009) og påføre traumer (jfr. kap.2.4.4). Følelser som sorg og savn kan gjøre flyttingen vanskelig, og derfor er det viktig at barna får hjelp og støtte i sorgarbeidet (Bunkholdt og Sandbæk 2008).

I fosterhjems litteraturen nevnes det også at når et fosterbarn flytter utilsiktet fra et fosterhjem, uten planlegging og var konfliktfylt for alle i fosterfamilien, skal hele familien få tilbud om samtale med saksbehandler i barneverntjenesten (Sundt 2011). Jeg velger å stille spørsmål i hvilken grad beredskapshjemmet kan ha behov for dette?

Selv om noen endringer kan gi sorg, trenger ikke endring nødvendigvis være negativt (jfr. kap. 5.4.6). Det trenger ikke alltid oppleves som et tap, eller bare som et tap. Det kan også ligge «vinning» i et tap. Noen endringer kan oppleves positive. Sofie sa for eksempel: *Det er jo noen du savner veldig mye som du blir glad i og sånn. Og så er det jo noen det er deilig når reiser også...*

Et beredskapssøsken som flytter kan også bety at et beredskapsbarn med utfordrende atferd (kap. 2.4.5), flytter ut av hus. Det kan gi en selv en bedre omsorgssituasjon, for eksempel større mulighet for alenetid med foreldrene. Det kan tolkes som at en trussel er ute av familiebildet (jfr. kap. 5.4.6) For en stund er hverdagslivet mer forutsigbart.

Det blir anbefalt at fosterhjemmets egne barn er med i planleggingen og prosessen i forbindelse med flytting, så lang som mulig. Barna må få hjelp til å bearbeide følelsene som kan dukke opp i forbindelse med flytting, for eksempel sorg, savn, glede og eventuelt skyldfølelse (Sundt 2011). Dersom flyttingen var dramatisk bør det også finne sted samtaler med barna omkring hva de kan fortelle til venner og nærmiljøet.

6.5 Forskningsspørsmål 4. Hvordan forklarer/definerer barna hva et beredskapshjem er?

Dette forskningsspørsmålet aktualiserer barnas definisjoner og deres bruk av symboler og språk

6.5.1 Hva er et beredskapshjem?

Alle informantene ga forskjellige svar på hva et beredskapshjem er, men innholdet er mye av det samme (jfr. kap. 5.5). Svarene deres viser at de egenfødte barna vet mye om beredskapshjem. Beskrivelsene deres varierer noe etter alder, der to av de eldste bruker «voksne begrep» som også anvendes av Bufetat og Johansson (2011). Dette er ord som; akutt eller midlertidig hjem.

Barna er deltakere i en prosess der det også er naturlig at meningsinnholdet gradvis utvikles. Som masterstudent deltar også jeg i denne prosessen der forståelsen av beredskapshjem stadig er i endring og utvikling (Levin og Trost 1996). Slik har også mine definisjoner blitt satt på prøve i møte med barna og ungdommene og litteratur.

6.5.2 Om informantenes bruk av symboler og språk

Jeg har lært mye av å studere informantenes beskrivelser og språkbruk. Språket er menneskets budskap til omgivelsene (Håkonsen 2009). Gjennom språket uttrykkes både et saklig innhold og følelsene våre. På den måten inneholder språket informasjon på to nivåer. Det første handler om hvordan ordene ser ut og er skrevet på overflaten. Det andre er meningen i budskapet som formidles, det som barnet eller ungdommen forsøker å uttrykke gjennom språket (Håkonsen 2009).

For eksempel endret språkbruken og forklaringene seg, fra person til person. Språkbruken varierte også i henhold til barnas alder. Det ble også synlig at informantene fikk informasjon om beredskapsbarna etter modenhet og alder.

Etter å ha hørt alle samtalene på lydopptakeren, kom det også tydelig frem at barna underveis i intervjuene har en indre dialog eller interaksjonsprosess med seg selv (Levin og Trost 1996).

Her er et par eksempler fra intervjuet med Stine, der hun fortalte litt om tanker og følelser ved innflytting: *Jeg tenker veldig sånn; hvordan kommer dette til å bli? Hvordan er dette barnet? Kommer det til å bli veldig annerledes enn de andre vi har hatt, eller er det likt som noen av de andre vi har hatt?*

Videre undret Stine seg om hvordan hun best kunne møte et barn som flytter inn: *Kan jeg si det? Eller blir det litt feil? Går det inn på barnet? Jeg er veldig forsiktig når jeg snakker med dem, for jeg er litt redd for å si noe som sårer da...*

6.5.3 Å omtale beredskapsbarna

De egenfødte barna har ikke et bestemt navn eller konkret betegnelse som de bruker om barna som er plassert (kap.5.6.1). Alle informantene omtalte beredskapsbarna som «noen om bor

eller har bodd hos oss». Betegnelsene varierer blant annet etter hvem de snakker med (Levin og Trost 1996). Flere av informantene ga også uttrykk for at det var vanskelig å gi en dekkende beskrivelse av denne typen søskenforhold.

I denne masteroppgaven har jeg valgt å omtale denne typen søskenforhold som beredskapssøsken. En av informantene (Stine) var også innom denne betegnelsen. Jeg tenker at selve ordet beredskapssøsken, kan være et symbol på gjensidighet i relasjonen, der begge parter er deltakende.

6.6 Noen andre temaer

6.6.1 Alderen til beredskapsbarna

De egenfødte barna foretrekker ofte yngre beredskapssøsken framfor eldre (kap. 5.6.2). Jeg undres over det. Er det på grunn av aldersavstanden, eller at det er flere utfordringer knyttet til eldre barn?

Det er for øvrig bred faglig enighet om at det er viktig å investere i barndommen. For eksempel påpeker økonomiprofessor og Nobelprisvinneren James Heckman (2010) at det er effektivt og lønnsomt å iverksette tiltak så tidlig som mulig overfor et vanskeligstilt barn. Og i følge Backe-Hansen (2010) er forekomsten av helseproblemer høyere jo senere et barn plasseres, og jo flere og mer alvorlig vil problemene være. I den forbindelse stilte jeg alle informantene spørsmål om hvilken alder de liker best på beredskapsbarna. Fire av fem informanter svarte at de liker best de yngste barna, i alderen 0-5.

Beredskapsbarn på samme alder kan stille de egenfødte barna overfor en del utfordringer slik Trude har beskrevet: *Vi hadde en jente som bodde her i ett år, som var ett år eldre enn meg. Det var ikke alltid så gøy. Det var litt sånn krangling, hun skulle alltid være med meg og vennene mine. Jeg likte ikke det.*

Trude har erfart at det kan være utfordrende med beredskapsbarn på samme alder som henne selv. Dette kommer også fram i flere andre undersøkelser som ser på aldersavstanden mellom fostersøsken og egne barn (Sundt 2011). Det påpekes at det er en fordel med god aldersavstand, med egne barn som de eldste (Havik 2007). Når barna er på samme alder vil det være økt risiko for utilsiktet flytting.

6.6.2 Om framtidsdrømmer, utdanning og jobb.

Det kan se ut som at informantenes valg av utdanning og yrke kan bli påvirket av foreldrenes

(mødrenes) yrkesvalg (kap. 5.6.3).

Alle fire jentene opplyste at de ønsker å arbeide innen helse- og omsorgssektoren, tre av dem med mennesker og en av dem med dyr. I Norge er det et svært tydelig kjønnskille i arbeidslivet, med flest kvinner i omsorgsykker (NOU 2008:6).

Alle fire jentene svarte også at de kanskje kunne tenke seg å bli beredskapshjem når de selv blir voksne. Symbolsk interaksjonisme har fått meg til å tenke over at de egenskapene mennesker utvikler er situasjonsbundne, og avhengig av hvordan andre mennesker i omgivelsene speiler dem (Levin og Trost 1996).

6.6.3 «Alltid beredt?»

Det stilles et tilgjengelighetskrav til beredskapshjemmet som beskrevet i kapittel 2.5.7. Dette setter noen begrensninger med tanke på blant annet spontane reiser eller turer. Det er også vanskelig å legge planer for morgendagen, fordi man ikke vet om man vil få et nytt beredskapssøsken eller ikke. Og når et barn blir plassert, skjer med liten tid til forberedelse (jfr. kap. 5.4.3).

Familien har rett på ferier og friperioder, men det hender at ferier eller friperioder lar vente på seg. Grunner til dette kan være at det kommer et nytt beredskapsbarn, eller fordi plasseringen drar ut i tid (Oppdragsavtalen 2009). Jeg lurer på hvilket behov vil de egenfødte barna har for alenetid med foreldrene og friperioder. Hva betyr det å ha mer fri eller mindre fri?

6.7 Oppsummerende drøfting

Sentralt i dette kapittelet er barnas behov for både deltakelse og beskyttelse. Hvordan balansere dette for å sikre barnets beste?

Deltakelse

Jeg vil starte med å utdype barnas behov for deltakelse, fordi temaet er en «gjenganger» i masteroppgaven. Det handler om hvordan de egenfødte barna deltar i omsorgsbasen og hvordan de engasjerer seg i omsorgsarbeidet. Det dreier seg om hvordan voksne ser og betrakter barna, og hvordan de voksne formidler at de ser på barna. Meads speilingsteori (kap 3) minner om at hvordan voksne handler overfor barna, får konsekvenser for hvordan barna betrakter seg selv, og som igjen vil påvirke selvbilde og identitetsutviklingen. Voksne kan blant annet vise at de tar barnet på alvor gjennom samtale med barnet. Gjennom samtale kan barnet oppleve seg møtt, sett og verdsatt som fullverdige mennesker. Ved å få slippe til, kan barnet utvikle troen på seg selv og erfare at det nytter å delta (Barneombudet.no). Jeg undres i

hvilken grad de egenfødte barna i beredskapshjemmet blir sett og møtt som subjekter. Blir de møtt som eksperter? I hvilken grad blir de ansett som en viktig del av beredskapshjemsomsorgen?

Beskyttelse

Barnets behov for beskyttelse går også igjen i denne oppgaven. Det er mange forhold de egenfødte barna har behov for beskyttelse fra. De trenger beskyttelse mot risikofaktorer (Kvello 2012) som jeg har utdypet i kapittel 6.2.3. Her nevnes blant annet at risikofaktorer kan være; at familien har en livsstil som kan utfordre forutsigbarheten, beredskapsbarn med utfordrende atferd, relasjonsbrudd, krangling og konflikter. Foreldre med god omsorgsutøvelse og barnets (sosial) kompetanse regnes for å være de viktigste beskyttelsesfaktorene (Kvello 2012). Videre er det viktig å sikre de egenfødte barna mest mulig stabilitet og kontinuitet (jfr. kap. 2.5.2 og 6.2.4).

Fordi skadeomfanget til beredskapsbarna ofte er ukjent, er det utfordrende å forberede seg på hvordan de egenfødte barna kan beskyttes overfor det enkelte barn og den enkelte situasjon. Det foregår ikke en matching (jfr. kap. 2.3.7) som i dag er en viktig del av fosterhjemsomsorgen. Verken beredskapsforeldrene eller deres egenfødte barn får anledning til å bli kjent med beredskapsbarnet, barnets behov og utfordringer de vil møte (Johansson 2007). Er det forsvarlig å plassere barn med vansker av ukjent skadeomfang i beredskapshjem med egenfødte barn? Hvordan sikre beskyttelse mot det «ukjente»?

BLD (2009) påpeker at en god samtale kan gjøre en vanskelig situasjon lettere. En god samtale fordrer deltakelse, og kan samtidig virke beskyttende. I barnekonvensjonen heter det også at alle barn skal få den støtten, hjelpen og beskyttelsen de trenger for å utvikle seg best mulig (jfr. kap. 2.5.1, Youmans 2006).

Samtale kan bidra til at barn opplever bedre sammenheng gjennom livet, bedre oversikt, forutsigbarhet og kontroll. Samtale kan være med å beskytte eller forebygge vansker, fordi man blir mer bevisst på egne følelser og behov (BLD 2009).

Informasjon kan også være viktig med tanke på beskyttelse. Saklig informasjon vil rydde, skape oversikt og forståelse. Dette kan også gi rom for egne følelser og behov.

6.8 Studiens svakheter og styrker

Denne studien er en kvalitativ undersøkelse hvor fokus er å gi bedre forståelse. En kvantitativ studie ville ikke gitt like god dybdeinnsikt.

Gjennom studien har jeg forsøkt å være bevisst på min egen subjektivitet og forforståelse om temaet. Min forforståelse kan gjøre meg i stand til å stille relevante spørsmål, men gir meg noen begrensinger og kan snevre inn synsfeltet mitt. Derfor har jeg forsøkt å gjøre noen grep som blant annet å stille kritiske spørsmål ved alt jeg foretar meg og drøfte temaet med andre som har ulik bakgrunn fra meg selv.

Det er informantenes erfaringer og opplevelser som er verdifulle her. Empirien uttrykkes på deres måte, med deres egne ord. Slik får vi en dybdebeskrivelse av hvordan informantene ser på hverdagslivet «her og nå.»

I tillegg konstruerer barn og unge kontinuerlig, slik vil også deres virkelighetsbilde og forståelse være i utvikling (Levin og Trost 1996). Forståelsen vil dermed ikke nødvendigvis være den samme når de i framtiden ser tilbake på barndommen fra et «retrospektiv.»

6.9 «Etterpåforståelse»

I løpet av arbeidet med masteroppgaven har forforståelsen både blitt avkreftet og bekreftet underveis. Ettersom min erfaring er at barnevernet vier lite tid og interesse for hvordan det er å være barn av foreldre som er beredskapshjem, kunne det være nærliggende å tenke at dette er likt med informantenes oppfatninger. Forforståelsen ble delvis avkreftet da informantene som hadde kortest erfaring med å være beredskapshjem, har erfart at barnevernet har vært tilstede, blant annet i forbindelse med oppstart som beredskapshjem.

Det dukket også opp fenomener jeg ikke hadde tenkt på. For eksempel var jeg ikke klar over at de egenfødte barna befinner seg i dette «spenningsforholdet» mellom deltakelse og beskyttelse. Slik har data som jeg har samlet inn vært styrende for litteratur og teorier som jeg har brukt i drøftingen. Data og teori har stadig påvirket hverandre gjensidig. Da jeg startet arbeidet med masteroppgaven, var det heller ikke teori om symbolsk interaksjonisme jeg hadde for øyet. Denne måten å forstå materialet på, kom til syne etter hvert som jeg begynte å reflektere over at materialet er produsert i interaksjon mellom intervjuer og informant.

Det er også med blandede følelser jeg har oppdaget at min egen deltakelse har variert i

oppveksten. Dette kommer særlig til syne ved at noen av mine beredskapssøsken har satt dype spor i meg, mens det er andre jeg nesten ikke husker. Arbeidet med masteroppgaven har endret meg på den måten at jeg har lettere for å forstå at jeg noen ganger involverte meg mye og andre ganger lite. Derfor har jeg besluttet å forkaste dårlig samvittighet og skyldfølelse, fordi jeg har akseptert at det er de voksne som har ansvar for å ta barnas behov på alvor. I tillegg er det lettere å akseptere at jeg ikke vil forstå fullt ut hvem jeg er, bare stykkevis... Sist, men ikke minst har jeg lært at barn ikke må holdes tilbake, men få lov til å tro på seg selv og bli hørt (Barneombudet.no).

KAPITTEL 7. AVSLUTNING

Det er med blandede følelser at jeg griper fatt på avslutningskapittelet. På en måte er jeg lettet over å ha kommet så langt, med det er også litt vemodig. Masteroppgaven har preget hverdagen og tankevirksomheten den siste tiden. Det vil bli rart å skulle si seg ferdig, ettersom jeg kjenner at dette er en oppgave jeg aldri noensinne, kommer til å bli ferdig med.

Veien hit har definitivt ikke vært enkel. Jeg har møtt på mange utfordringer. I startfasen var blant annet kontakten med personvernombudet en del fram og tilbake. Det tok tid før jeg fikk grønt lys til å starte med datainnsamlingen. Videre erfarte jeg at det kan være svært vanskelig å finne informanter til en studie som denne. Ofte har jeg tenkt at dette er et vågalt prosjekt, og at jeg har tatt på meg et stort ansvar ved å snakke med barn. Det krever også at jeg balanserer deltakelse og beskyttelse overfor barna. I tillegg kreves mye tid og innsats for å fordype seg i et tema som fra før er viet lite oppmerksomhet. Alle disse utfordringene har ført til stor glede og lettelse når praktiske ting har gått i boks. Videre har det trigget meg veldig og gitt meg motivasjon til å gi denne gruppen barn en stemme.

I løpet av forskningsprosessen har jeg ofte kjent på min egen frykt for ikke å komme i mål. I tillegg har jeg vært redd for hvordan det ville bli å se seg selv i «speilet». Å møte barna og ungdommene ansikt til ansikt har utfordret meg emosjonelt, men mest av alt har det vært noen utrolig positive opplevelser.

Her i denne studien kommer det fram at de egenfødte barna er viktige aktører i beredskapshjemarbeidet. De har mange erfaringer og sitter inne med mye kunnskap og informasjon. Derfor er det viktig at de ikke holdes tilbake, men at de får delta og blir møtt som subjekter.

Det kunne være interessant å intervju de samme informantene en gang til, for eksempel om 10-15 år, for å se hvor de er i livet da. Det ville vært spennende å se om de har realisert sine framtidsdrømmer. I tillegg ville det være spennende å høre hvordan de ser tilbake på barndommen. Vil de fremdeles være overveiende positive til det å være beredskapshjem?

Det kan også være interessant å undersøke hvilke omkostninger «langvarige opphold» i beredskapshjem kan ha for de egenfødte barna.

Videre vil det være interessant å intervju voksne som har vært barn i beredskapshjemfamilier. Hvilke erfaringer sitter de igjen med, og hvilke betydning har det for identitetsutviklingen, selvilde og tilknytning senere i livet? I tillegg tenker jeg det kan være

spennende å belyse temaet ut i fra et kjønnsperspektiv. Jeg kaster gjerne ballen videre til andre som synes dette er et spennende tema.

Litteraturliste:

- Angel, B (2009) *Å flytte hjem etter å ha bodd i fosterhjem- en analyse om barns selvoppfatninger og livshistorier* Trondheim: NTNU
- Angel, B (1997) *Barnet mitt bor hos meg igjen. En studie av foreldrene som har fått tilbakeført omsorgen for sitt barn.* Hovedoppgave i sosialt arbeid ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Askeland, G. A. (2011) *Kritisk refleksjon* Oslo: Universitetsforlaget
- Backe-Hansen, E.(1987) *Håndbok for fosterforeldre.* Oslo: Universitetsforlaget
- Backe-Hansen, E. og Havik, T. (1998); *Kunnskapsstatus for fosterhjemsarbeidet.* Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.
- Backe-Hansen (2001) *etiske dilemmaer i barnevernsforskning.* IP. Repstad & A. Ryen (red.), Verneverdig: barnevern, forskning og etikk. Bergen: Fagbokforlaget
- Backe-Hansen, E., Egelund, T. og Havik, T. (2010) *Barn og unge i fosterhjem- en kunnskapsstatus. Fosterhjem for barns behov,* nettdokument (http://www.nova.no/asset/4330/3/4330_3.pdf)
- Bergum-Hansen, M. (2003): *Beredskapshjem har barna i fokus.* Fosterhjemskontakt, 6.
- Brannen (1999) *Reconsidering children and childhood. Sociological and policy perspectives.* IC. Smart & E.B. Silvia (red.), The new family? London: SAGE
- Bunkholdt (2011) red. *Sundt. Fosterhjemshåndboka* Oslo: kommuneforlaget 6.utg. 1 opplag
- Bunkholdt, V. (2010) *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. 3 utg. 3 opplag
- Bunkholdt, V. og Sandæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid,* 5.utave. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Bunkholdt, V. og Sandbæk, M. (1998) *Praktisk barnevernsarbeid,* 4 rev.utg. Oslo:Universitetsforlaget
- Bunkholdt, V. og Sandbæk, M. (2008) *Praktisk barnevernsarbeid.* 5utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Bø og Schiefloe (2009) *Sosiale landskap og sosial kapital.* 2 opplag. Innføring i nettverkstenkning. Oslo: Universitetsforlaget 2007

- Christiansen, Ø., & Havnen, K. S. (2003). *Plassering utenfor hjemmet - sammenbrudd eller gjennombrudd?* In Backe-Hansen (Ed.), *Barn utenfor hjemmet. Flytting i barnevernets regi.* (s. 44-68). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Cullberg, J. (2003). *Kris og utveckling.* Stocckholm: Natur og Kultur
- Dietrichs K. (2011) *Fosterbarn med etnisk minoritetsbakgrunn.* Red.Sundt. Fosterhjemshåndboka Oslo: Kommuneforlaget
- Eide, S.B., Grelland, H.H., Kristiansen, A., Sævareid, H.I., og Aasland D.G.,(2011) *Fordi vi er mennesker En bok om samarbeidets etikk* Fagbokforlaget Bergen: 2011
- Einarsen og Skogstad (2005) *Den dyktige medarbeider* Bergen: Fagbokforlaget
- Goldstein, H (2001): *Experiential Learning. A Foundation for Social Work.* Aldershot: Ashgate
- Grelland Hans m. fl. (2011) *Fordi vi er mennesker 2.utg* Fagbokforlaget Bergen
- Heggedalsvik I. K. (2007) *En studie av hvordan fosterforeldrenes egne barn opplever det å vokse opp sammen med fosterbarn*
- Havik, T. (2007) *Slik fosterforeldre ser det-2.* Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005. Skriftserien 07:1. Bergen: Unifob helse, Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.
- Havik, T., Jakobsen, R., Hjelmås, M., & Johannson, M. (2012). *Plasseringer i beredskapshjem. Hvor lenge varer de og hvorfor?* Norges barnevern, 89(4), 250-266.
- Heckmann, J. (2010) *Lønnsomt å investere i tidlig barndom.*
<http://www.norad.no/no/tema/utdanning/aktuelt-om-utdanning/l%C3%B8nnsomt-%C3%A5-investere-i-tidlig-barndom>
- Herbst, M. J. (2012). *The emotional experience of short-term foster carers when foster children leave their care.* Masteroppgave, North-West University, Potchefstroom Campus. Hentet fra <http://dspace.nwu.ac.za/handle/10394/8186>
- Håkonsen, K. M. (2009) *Innføring i psykologi* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 4.utg,1 opplag
- Isdal P. (2000) *Meningen med volden* Kommuneforlaget 1.utg.
- Järvinen M. og Mortensen N. (2005) *Det magtfulde møde mellom system og klient.* Aarhus Universitetsforlag
- Johansen, S. A. (2008) *Beredskapshjem- hva med barna?* Masteroppgave i sosialt arbeid med fordypning barnevern. NTNU Trondheim
- Johansson, M. (2007) *Beredskapshjem- et velprøvd tiltak med lite oppmerksomhet.* Norges barnevern nr. 3 årgang 2007.

- Johansson, M. (2012). *Beredskapshjem*. In H. Sundt (red.), *Fosterhjemshåndboka* (s. 67-69). Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2013) *Barndommen varer i generasjoner*. Kommuneforlaget. 3.utg
- Kvale og Brinkmann (2009) *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag 2.utg 1 opplag»
- Kvello, Ø. (2009) *Oppvekst. Om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 1 utg. 2 opplag
- Kvello, Ø. (2009) *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget 3.opplag
- Kvello, Ø. (2012) *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 1 utg. 3 opplag
- Levin, I. og Trost, J (1996) *Å forstå hverdagen* Otta: Engers boktrykkeri A/S
- Lund, K og Fernholt, M. (2005) «*Mor og far og de 69 ungene- erfaringer fra ett beredskapshjem*» Diakonhjemmet Høgskole
- Oppedal, Mons (2008) *Akutthjemlene i barnevernloven* Oslo: Gyldendal Norsk forlag, 1.utgave, 1. opplag
- Part (1993) *Fostering as seen by the carer`s children*. Adaption and fostering, vol 17. nr.1
- Paulsen, M (2001) «*Fostersøsken savner oppfølging: Barnevernet overser oss.*» «*Snakker for lite med barna.*» Embla. Nr 7 side 10-12 FO
- Rafaelsen. R. C.(2013) *Sosialarbeiderens etiske blikk*. Masteroppgave Universitetet i Agder
- Raundalen, M. (2009) *VOLD MOT BARN – STUDIER AV SKADEVIRKNINGENE*. Prosjektet om barn som lever med vold i familien. Senter for krisepsykologi
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget
- Ryen, A. (2010) *Det kvalitative forskningsintervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget. 3 opplag
- Sagatun, S. (2005) *Vanlig og uvanlig. Miljøarbeid hjemme med 14-18 åringer*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim
- Sandbæk, M. (2001) *Fra mottaker til aktør. Brukerenes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Sandbæk (2002) *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Trondheim: Fak. for smannfunnsvitenskap og teknologiledelse

Silverman D. (1993) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk*, London:Sage

Sinclair, I., Baker, C., Lee, J., & Gibbs, I. (2007). *The Pursuit of permanence. A study of the English Child Care System*. London: Jessica Kingsley.

Skjervheim, H.(1996): *Deltaker og tilskodar. I Skjervheim , H.:Deltaker og tilskodar og andre essays*. Oslo. Aschehoug & Co

Skytte, M. (2008) *etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk

Storeheier H. I. (2013). *Om langvarige opphold i beredskapshjem*
<https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/6765/108416310.pdf?sequence=1>

Sundt, H. (2011) *Fosterhjemshåndboka* Oslo: Kommuneforlaget 6. utg..1 opplag 2011

Thompson, H. & McPherson, S. (2011); *The experience of living with a fostersibling, as described by the birth children of foster carers*, A thematic analysis of the literature. *Adopting & Fostering* volume 35, number 2 2011.

Wathne, G. (2001); *Fosterforeldrenes egne barn*, i Gulliksen, Ø; *Fosterhjemshåndboka*, Kommuneforlaget Oslo.

Youmans (2006) *Rett og slett. Rettighetsboka for deg under 18 år* Gyldendal Norsk Forlag

Øyre I. (2012) *Hvordan opplever «biologiske barn» det å vokse opp med fostersøsken med utfordrende atferd?* Master i sosialt arbeid ved Universitetet i Stavanger
<http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/185076/Oyre.pdf?sequence=1>

Lovgivning, forskrifter:

Lov om behandling av personvernopplysninger <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31>

Lov om barneverntjenester. <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Forskrifter om fosterhjem

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/lover_regler/forskrifter/2003/forskrift-om-fosterhjem.html?id=92232

FNs barnekonvensjon

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2000/barnekonvensjonen-kortversjon-norsk.html?id=87582

Arbeidsmiljøloven <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62>

Offentlige publikasjoner og nettsider:

Barne- og likestillingsdepartementet (2009)

http://www.regjeringen.no/pages/2217527/Snakk%20med%20meg_web.pdf

Barneombudet.no <http://barneombudet.no/om-barneombudet/>

Bufetat.no(2013) <http://www.bufetat.no/barnevern/agder-bfs/Beredskapshjem/>

Bufetat.no. Standardkontrakt for beredskapshjem.

http://www.bufetat.no/PageFiles/4983/Standardkontrakt_Beredskapshjem.pdf

Barne- ungdoms og familiedirektoratet (2012). red, Morvik

http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Aa_Vokse_Opp/Aa_Vokse_Opp.pdf

Barne- ungdoms og familiedirektoratet (2012). Å vokse opp, Red. Morvik

http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Barnevern/Aa_Vokse_Opp/Aa_Vokse_Opp.pdf

Dagbladet (2011) Får abstinensbarn levert på døra

<http://www.dagbladet.no/2011/04/26/tema/foreldre/klikk/helse/barnervernet/16309735/>

Fn's konvensjon om barns rettigheter

<http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen>

FNs konvensjon om barnets rettigheter

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2000/barnekonvensjonen-kortversjon-norsk.html?id=87582

Lovdata.no Lov om barneverntjenester. <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Meld. St. 15 (2012–2013)Justis og beredskapsdepartementet.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-15-20122013/3/1.html?id=716474>

NOU:2008:6 Lønnsgapet følger det kjønnsdelte arbeidsmarkedet

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2008/nou-2008-6/14/4.html?id=501208>

NOU:2009 kompetanseutvikling i barnevernet

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2009/nou-2009-08/5.html?id=558039>

NOU:2012 Bedre beskyttelse av barns utvikling

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2012/nou-2012-5/19/1.html?id=671717>

Regjeringen.no Standardkontrakt for beredskapshjem.

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/Standardkontrakt%20-%20Beredskapshjem.pdf>

Retningslinjene for fosterhjem. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern/retningslinjer-for-fosterhjem/5.html?id=415704>

Retningslinjer for statlige familiehjem og beredskapshjem

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv/2010/Retningslinjer-for-statlige-familiehjem-og-beredskapshjem.html?regj_oss=1&id=601955

Statistisk Sentralbyrå (2010) Tabell 2. *Antall barnevernstiltak blant barn og unge 0-22 år, etter tiltakstyper*. Per 31. desember 2010

<http://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/201105/09/tab-2011-12-05-02.html>

Statistisk sentralbyrå(2013) <http://ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>

RVTS (2014) http://sor.rvts.no/no/forside/forside_-_slideshow/steiner.9UFRjKYq.ips

Bufetat Region Sør og RegionVest

Postboks 2233

3103 Tønsberg v/involverte

Vedrørende forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Beredskapshjemets egenfødte barn”

Bakgrunn og formål

Bakgrunn for valg av tema er en interesse for barnevernfeltet. Fra jeg var utdannet sosionom i 2011, har jeg arbeidet i den kommunale barneverntjenesten.

Jeg har også erfaring fra beredskapshjemarbeid på hjemmebane, da jeg har vokst opp i en familie som gjennom mange år har vært beredskapshjem. Erfaringer fra barndommen har på mange måter vært styrende for valg av utdanning og yrke.

Problemstillingen: *Hvordan er det å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem?*

I denne problemstillingen inngår både det vanlige og det særegne i familielivet. Jeg søker informasjon om familiens hverdagsliv ved hjelp av livsformintervju. Jeg har utarbeidet en intervju-/samtaleguide der jeg blant annet lurar jeg på hvordan det oppleves å være beredskapshjem, hvordan barna definerer/forklarer hva et beredskapshjem er, hvordan det er når et beredskapssøsken flytter inn eller ut og hvilke framtidsdrømmer barna har.

Denne studien er en masteroppgave i velferdsstudier ved Universitet i Agder; Institutt for sosiologi og sosialt arbeid. Veileder ved instituttet er Bjørn Øystein Angel. Masterstudien er et selvstendig student- og forskningsarbeid.

Formålet med studien er få et innblikk i hvordan det kan oppleves å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem. Det er barnas subjektive beskrivelser jeg er ute etter. Jeg ønsker å formidle de egenfødte barnas stemme og hvordan hverdagsliglivet utspiller seg slik de ser det.

Utvalgsprosessen

- 1) Utvelgingen handler om hvordan sirkle inn respondenter. Først har jeg valgt ut et miljø som jeg vil utføre prosjektet i, det vil si der jeg har valgt å begynne å lete etter respondenter. Etter samtale med veileder Bjørn Ø. Angel tidligere i høst kom vi fram til at det er Bufetat som har oversikt over miljøet (beredskapshjemmene) og ansvaret for dem. Derfor var det naturlig å kontakte Bufetat Agder Barne- og familiesenter tidlig i prosessen. Av hensyn til geografi vil jeg fokusere fylker i Sør-Norge.
- 2) Neste ledd har vært å presisere nærmere hvilke respondenter jeg er ute etter. Jeg har foretatt et valg i forhold til at jeg ønsker kontakt med de familiene som tar i mot de yngste barna fra 0-13 år. Deretter har jeg tatt et strategisk valg i forhold til at aldersrammen bør være 7 år eller høyere og barna må være modne for deltakelse. I praksis gjennomføres dette ved å sende ut invitasjon med forespørsel om deltakelse i prosjektet til Bufetat i Region Sør, Region Vest og Region Øst. Dette er fylkene: Vest Agder, Aust Agder, Telemark, Buskerud, Vestfold, Rogaland, Sogn og Fjordane, Hordaland, Østfold, Akershus, Hedmark, Oppland og Oslo.

- 3) Deretter vil Bufetat levere ut brev/invitasjon til de familiene som har barn innenfor rett aldersgruppe. Utvelgingen gjøres også på bakgrunn av en vurdering Bufetat foretar i forhold til hvilke barn de mener bør være med, av hensyn til kriteriet om modenhet. Det må være **barn som man tenker kan bidra med noe i intervjuene, besvare spørsmål, fortelle, beskrive ol. Det må også være barn som selv ønsker å delta.** I tillegg bør familiene ha vært beredskapshjem en stund. Dette er også drøftet dette med Bufetat på telefon 22.11.2013.
- 4) Det er opp til hvert enkelte beredskapshjem å melde seg sin interesse for studien.

Respondentene blir kort sagt valgt ut etter en kombinasjon av egne valg, hvem Bufetat inviterer og hvem som melder sin interesse. Deltakelsen er frivillig.

Jeg er avhengig av tillatelse og informert samtykke fra alle involverte/berørte parter for å ha mulighet til å gjennomføre prosjektet. De involverte partene er Bufetat, foreldrene i beredskapshjemmene og deres egenfødte barn. Indirekte involvert blir barna som er plassert i beredskapshjemmene i regi av barneverntjenesten og deres foreldre.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer en kontakt mellom forsker og beredskapshjemmets egenfødte barn i form av intervju. Intervju er en metode som egner seg når man søker etter subjektive opplevelser og beskrivelser. Jeg ønsker å gjennomføre intervjuene i barnas omgivelser, og prøve å tolke og forstå fenomenet beredskapshjem ut fra deres premisser og øyne. Jeg har utarbeidet en intervjuguide til samtalene som er basert på livsformintervju. Hensikten med intervjuguiden er å få samtalen til å flyte og oppnå dybdeinformasjon. Spørsmålene handler i korte trekk om hvordan barna opplever å være beredskapshjem, hvordan de forklarer/definerer hva et beredskapshjem er og hvordan det er når et beredskapssøsken flytter inn eller ut.

Deltakelsen i studien krever at barna er villig til åpent og aktivt å dele informasjonen de sitter inne med. Det forutsetter at barna selv ønsker å delta og at foreldrene er med som støttespillere. Jeg er åpen for foreldrenes tilstedeværelse under intervjuene dersom barna ønsker dette. Som forsker har jeg et overordnet ansvar for at deltakerne befinner seg vel gjennom hele forskningsprosessen. Under intervjuene vil jeg ta i bruk lydopptaker. Dette for å unngå at viktig data går tapt.

Min første kontakt med utvalget

- 1) Første kontakt skjer ved at beredskapshjemmene som ønsker å delta i prosjektet tar kontakt med meg. Jeg har oppgitt mitt telefonnummer på invitasjonene/ brevene. Når de kontakter meg, vil jeg be dem sende samtykkeskjemaet til meg med deres navn og telefonnummer.
- 2) Når samtykkeskjemaet er meg i hende, vil jeg kontakte beredskapshjemmene igjen, for å be beredskapshjemmene bistå med å innhente samtykke fra barna som er plassert i beredskapshjemmene og deres foreldre. Vanligvis har beredskapshjemmene kontakt med foreldrene (ved møter, besøk, eller samvær). Det kan være noen unntak (dersom barnet/barna er plassert på hemmelig adresse). Dersom dette skulle forekomme, må jeg spørre beredskapshjemmet/beredskapshjemmene om det er i orden for dem at jeg ber Bufetat om hjelp med å innhente samtykke. Jeg må ta hensyn til om beredskapsfamilien ønsker å delta uten Bufetats kjennskap til at akkurat deres barn har meldt seg frivillig som deltaker i dette prosjektet. Dette vil jeg drøfte med hvert enkelt beredskapshjem, slik at vi er enige om fremgangsmåten.
- 3) Når samtykke foreligger fra alle involverte parter, vil jeg avtale tid og sted for intervjuene med hver enkelte familie.

- 4) I forkant av intervjuene vil jeg sette av tid til en introduksjonssamtale med beredskapshjemmene (barna og foreldrene). Da vil jeg ta opp forhold som angår taushetsplikten og at det er viktig at vi ikke snakker om det konkrete barnet eller deres foreldre/søsken/nettverk.
- 5) I etterkant av intervjuene vil datamaterialet bli transkribert. Etter transkriberingsarbeidet vil jeg ta kontakt med beredskapshjemmene igjen, slik at de får mulighet til å lese gjennom og kommentere.

Intervjuene vil finne sted i omgivelser barna er kjent med og trygge i. Jeg vil avtale dette nærmere med hver enkelte familie, men ser for meg at jeg sannsynligvis kommer til å reise hjem til familiene. Det oppleves ofte tryggest for barn å være i sitt eget nærmiljø, hvor de også har foreldrene tilgjengelig (før/under og etter intervjuene) om de ønsker det.

Min veileder og jeg må vurdere underveis om antallet respondenter danner stort nok grunnlag for å gjennomføre prosjektet.

Dersom det er mange som ønsker å være med er det mulig at jeg må velge ut noen av respondentene, for eksempel etter alder eller geografi, for å få en viss spredning (for eksempel forskjellige kommuner, noen ungdom og noen yngre barn.)

Utvalgene i kvalitative intervju er oftest små. Det er ofte vanskelig å gi et eksakt antall tidlig i prosjektfasen, men det er viktigere med utdypende informasjon om få enheter, enn lite informasjon om mange. Jeg har satt opp et veiledende antall på 5-7 barn.

Intensjonen er ikke å sammenlikne enheter (barna eller beredskapshjemmene) men oppnå tilgang på informasjon som beskriver og er relevant for problemstillingen.

Hva skjer med informasjonen om deltakerne i studien?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil si at all informasjon som innhentes oppbevares med stor sikkerhet. Jeg vil bearbeide datamaterialet slik at det ikke er mulig å føre opplysninger tilbake til enkeltpersoner eller kommuner. I tillegg vil jeg benytte referansenummer/pseudonym i løpet av arbeidsprosessen, slik at «kodingsnøkkel» låses inn. Det vil si at jeg ikke vil oppbevare identifiserende informasjon sammen med det øvrige materialet på datamaskinen.

Datamaskinen har også et personlig passord, samtidig som jeg vil oppbevare datamaskinen på lukket arbeidsrom i hele arbeidsprosessen. All informasjon som kan spores tilbake til informantene vil bli låst inn, og bli makulert når forskningsprosjektet avsluttes.

Videre vil jeg gjennomgå datamaterialet med informantene i etterkant av intervjuene, før bearbeiding av datamaterialet og kodingsarbeidet starter. Dette for å klare opp i spørsmål og eventuelle misforståelser. Dette vil gjøres på den måten at jeg lar barna og deres foreldre lese gjennom det transkriberte materialet. Dersom de ser at et utsagn er uttalt eller transkribert feil, kan misforståes eller feiltolkes, vil dette redigeres i samarbeid mellom barna, foreldrene og meg. Alle opplysninger blir makulert senest innen innlevering av masteroppgaven.

Informasjon som omhandler personlige forhold ved partene som indirekte blir berørt («tredje part») vil ikke fremkomme noe sted i masteroppgaven. Den «tredje part» vil si de menneskene forskningen berører, utover de som inngår direkte i prosjektet. Her siktes det til de barna som er plassert i beredskapshjem i regi av barneverntjeneste og deres foreldre/øvrige familie/nettverk.

Jeg vil understreke at det **ikke er informasjon om** barna som er plassert i beredskapshjem i regi av barneverntjenesten eller deres foreldre jeg er ute etter. Derfor vil jeg **ikke stille spørsmål** som direkte

angår barna som er plassert eller deres familie, og jeg vil **ikke bruke noen informasjon** om dem i masteroppgaven.

Det er viktig med åpenhet om forskningsprosjektet overfor alle involverte/berørte parter. Derfor utleverer jeg informasjonsskriv til alle involverte, slik at alle får tilstrekkelig informasjon for å gi et informert samtykke.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 1.juni 2014. ***Senest 1.juni 2014 vil alle personidentifiserende opplysninger være makulert. Lydopptak vil også være slettet.***

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og deltakerne kan når som helst trekke sitt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom vedkommende trekker deg, vil alle opplysninger om vedkommende bli anonymisert og alle personidentifiserende opplysninger blir makulert.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vedlegg

Vedlagt følger brev til foreldrene i beredskapshjemmene og brev til barna. Det ligger også med informasjonsskriv/samtykkeskjema til foreldre som har barn som er plassert i beredskapshjem og intervjuguide/samtaleguide til intervjuene.

Dersom dere har spørsmål angående studien, ta kontakt med student Henriette Knaben Velle 99242606 og/eller veileder ved Universitetet i Agder; Bjørn Øystein Angel

Med vennlig hilsen

Henriette Knaben Velle

Kjære foreldre

VIL DU LA DIN DATTER/SØNN BLI INTERVJUET OM DET Å VÆRE BEREDSKAPSHJEM?

Dette er en forespørsel som jeg har bedt Bufetat om å formidle til deg/dere. Dere er valgt ut fordi dere er beredskapshjem og har egenfødte barn som er syv år eller eldre. Bufetat har også basert valget av hensyn til barnas modenhet, og vektlagt at dere har vært beredskapshjem over en lengre periode.

Bakgrunn og formål med studien

Bakgrunn for valg av tema er en interesse for barnevernfeltet. Fra jeg var utdannet sosionom i 2011, har jeg arbeidet i den kommunale barneverntjenesten.

Jeg har også erfaring fra beredskapshjemarkarbeid på hjemmebane, da jeg har vokst opp i en familie som gjennom mange år har vært beredskapshjem. Erfaringer fra barndommen har på mange måter vært styrende for valg av utdanning og yrke.

Denne studien er en masteroppgave i velferdsstudier ved Universitet i Agder; Institutt for sosiologi og sosialt arbeid. Veileder ved instituttet er Bjørn Øystein Angel. Masterstudien er et selvstendig student- og forskningsarbeid.

Formålet med studien er få et innblikk i hvordan det kan oppleves å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem. Det er subjektive beskrivelser jeg er ute etter. Jeg ønsker å formidle de egenfødte barnas stemme og hvordan hverdagslivet utspiller seg ifra deres øyne.

Intensjonen er å vinne kunnskap og forståelse om beredskapshjem. Jeg håper også det kommer fram noe som kan brukes for å styrke arbeidet med barn og beredskapshjem.

Problemstillingen: Hvordan er det å være foreldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem?

I denne problemstillingen inngår både det vanlige og det særegne i familielivet. Jeg søker informasjon om familiens hverdagsliv slik deres barn ser det. Jeg har utarbeidet en intervju-/samtaleguide.

I samtalen med ditt/dine barn vil vi også snakke om hvordan det oppleves å være beredskapshjem, hvordan barna definerer/forklarer hva et beredskapshjem er, hvordan det er når et beredskapssøken flytter inn eller ut og hvilke framtidsdrømmer barna har. Intervjuene vil ta omkring 1 time. For ordens skyld legger jeg ved samtaleguiden jeg skal bruke.

Dersom du kunne tenke deg å være med på studien kan de henvende deg til meg på telefon 99242606. Hvis jeg hører fra dere kan vi avtale nærmere tid og sted for intervju. Jeg ønsker først og fremst å samtale med barna, men jeg er åpen for at dere foreldre er med som støttespillere dersom det er behov for det.

Det er viktig å understreke at deltakelsen er frivillig, og at du/dere når som helst kan trekke dere fra undersøkelsen uten at det trenger noen begrunnelse.

Sluttdato for studien er satt til 01.juni 2014. Det vil bli gjort lydopptak som slettes etter utskrivning. Kun jeg vil ha tilgang på personopplysninger, og alt materialet anonymiseres ved prosjektslutt. Jeg skal skrive en oppgave (rapport) og de opplysningene som publiseres vil ikke kunne spores tilbake til deg/dere.

Jeg har taushetsplikt og ingen andre vil få tilgang til hva den enkelte har svart.

Undersøkelsen er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelige

Datatjeneste i Bergen.

Hvis dere har spørsmål kan jeg kontaktes på tlf. 99242606 eller e-post
Henriette_knaben_8@hotmail.com

Med vennlig hilsen

Henriette Knaben Velle

Jeg samtykker til at min sønn/datter blir intervjuet om det å være et «egenfødt» barn i en familie som er beredskapshjem.

Underskrift/Navn på foreldre

Underskrift/Navn på datter/sønn

Adresse/tlf:

Samtykket sendes til Henriette Knaben Velle, adresse Victorias vei 54, 4515 Mandal eller ring meg på telefonnr. 99 24 26 06 for å melde deres interesse for å delta. Samtykkeerklæringen kan skrives under nå jeg treffer dere.

Hei du som bor i en familie som er beredskapshjem

Jeg heter Henriette. Jeg er student ved Universitetet i Agder og skriver en oppgave om beredskapshjem. Jeg vet at du har snakket med foreldrene dine om at jeg vil snakke med deg.

Nå om dagen reiser jeg rundt og treffer barn/ungdom i beredskapshjemfamilier. Da snakker vi om hvordan det er å være beredskapshjem.

Fordi du er barn/ungdom i en slik familie, ønsker hjelp fra deg med å si noe om hvordan det er å være beredskapshjem. Jeg ønsker å gjøre dette ved at vi snakker sammen om hverdagslivet ditt. Kanskje du kan hjelpe meg å forklare hva et beredskapshjem er, og si noe om hvordan det er for deg når et beredskapsønsken flytter inn eller ut.

Jeg håper å få komme hjem til deg for å snakke med deg. Du kan si nei hvis du ikke vil.

Senere skal jeg skrive om det du og de andre barna/ungdommene sier om det å være beredskapshjem. Dette fordi at de som jobber med barn og beredskapshjem kan lære noe om hva dere er opptatt av. Da skal jeg ikke bruke navn, men bare fortelle om hva du og de andre synes.

Kan jeg snakke med deg? Si fra til mamma eller pappa, så kan dere skrive under på et brev som dere kan sende tilbake til meg. Når jeg får det ringer jeg dere.

Så skal du vite at det er et kontor i Bergen som følger med på at det jeg gjør er ordentlig og riktig.

Jeg gleder meg til å snakke med deg!

Med vennlig hilsen

Henriette Knaben Velle

Kjære foreldre som har barn i beredskapshjem

Mitt navn er Henriette Knaben Velle. Jeg studerer ved Universitetet i Agder og arbeider med en masteroppgave i Sosialt Arbeid. Temaet for masteroppgaven er «beredskapshjem» og jeg ønsker å belyse hvordan det er å være; beredskapsforeldrenes egenfødte barn i en familie som er beredskapshjem.

Dette beredskapshjemmet er valgt ut fordi familien har egenfødte barn som er syv år eller eldre. Dette er også en familie som har vært beredskapshjem over en lengre periode.

Det er viktig å øke kunnskapen om beredskapshjem, blant annet for å styrke arbeidet med barn og beredskapshjem. I denne sammenheng ønsker jeg å ha samtaler med beredskapsforeldrenes egenfødte barn. Jeg vil gjennomføre intervju som fokuserer på spørsmål om familiens hverdagsliv. Jeg vil snakke med dem om hvordan de opplever det å være beredskapshjem, hvordan barna definerer/forklarer hva et beredskapshjem er, hvordan det er når et beredskapssøsken flytter inn eller ut og hvilke framtidsdrømmer barna har.

Jeg understreker at jeg **ikke vil stille spørsmål som omhandler deg/dere eller ditt/deres barn**. Jeg vil også ha en samtale med beredskapshjemmet om taushetsplikten, og at det er viktig at vi verken snakker om dere eller deres barn.

Det er viktig å presisere at **ingen opplysninger om dere vil bli brukt i masteroppgaven**. Opplysninger som angår beredskapshjemmet vil også anonymiseres, slik at informasjonen ikke kan spores tilbake til personer eller kommuner.

Sluttdato for prosjektet er 1. juni 2014. Det vil bli gjort lydopptak under intervjuene som slettes etter utskrivning. Alt materialet anonymiseres ved prosjektslutt.

Jeg har også taushetsplikt som forsker.

Undersøkelsen er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste i Bergen. De passer på at alt går ordentlig og riktig for seg.

Det er viktig med åpenhet om prosjektet overfor alle involverte parter. Samtidig er det viktig å vinne kunnskap om beredskapshjem. Derfor håper jeg på deres samtykke. For ordens skyld er intervjuguiden vedlagt.

Dersom du har spørsmål angående prosjektet kan du kontakte undertegnede på 99 24 26 06, eller veileder ved Universitet i Agder; Bjørn Øystein Angel.

Med vennlig hilsen
Henriette Knaben Velle

Jeg samtykker i at forskningsprosjektet kan gjennomføres:

Dato:

Navn foreldre:

Navn barn:

Sendes til Henriette Knaben Velle, Victorias vei 54, 4515 Mandal

Samtaleguide/hjelp til å få samtalen i gang

<p>Fortell litt om deg selv</p> <p>Noe annet?</p>	<p>Alder og klasse</p> <p>Søsken. Bror, søster? Hvor gamle?</p> <p>Hvor lenge har dere vært beredskapshjem?</p> <p>Hvor mange beredskapssøsken har du hatt ca.? Alderen på dem?</p> <p>Uten å nevne navn, har dere beredskapsbarn boende hos dere i dag?</p>
<p>Hverdagslivet (livsformsintervju)</p>	<p>Først er det morgen. Fordi du går på skolen, må du stå opp om morgnen så du kommer tidnok. Hvordan er det når du står opp?</p> <p>Hvem er det som pleier å våkne deg?</p> <p>Så er det frokost. Hvem er det som vanligvis ordner frokost til deg? Hvem spiser du frokost sammen med?</p> <p>Hvordan kommer du deg til skolen? Hvem tar du følge med, eller snakker med på skoleveien?</p> <p>Hvem leker du med/går sammen med på skolen? Hva leker/gjør dere i friminuttene?</p> <p>Leker du med noen? Hva leker dere? Hvilke fag liker du best på skolen?</p> <p>Hvor går du vanligvis etter skolen? (hjem, sfo, til andre?) Har du noen ganger med deg venner hjem? Hva med overnattingsbesøk?</p> <p>Fritidsaktiviteter?</p> <p>Noen familier spiser middag hver dag, mens andre familier ikke gjør. Hvordan er det hos dere? Hvem lager middag og hvem hjelper</p>

	<p>til? Hvem sitter du sammen med når du spiser middag? Hva pleier du å gjøre når du er ferdig med å spise middag? Når pleier du å gjøre lekser?</p> <p>Hvem er det som bestemmer når du skal legge deg om kvelden? Har du eget rom? Er det noen som er med deg inn på rommet når du skal legge deg? (Synge, lese nattakos). Når ca. legger de andre i huset seg?</p> <p>Pleier du å sove hele natta, eller våkner du noen ganger om natta? Hva skjer når du våkner om natta? Hvem er det som trøster deg hvis du våkner og er redd eller lei deg om natta?</p> <p>Pleier du å være veldig trøtt, eller våkner du fort om morgenen?</p> <p>Er det noe som er annerledes (utenom skolen) når det er helg/ferie?(andre som passer på, hjelper, andre å leke med?)</p> <p>Hvis du tenker på når dere gjør noe ekstra hyggelig i familien din; hva gjør dere da? Hvordan pleier dere å gjøre det med ferier? Drar dere f.eks. på noen turer e.l.?</p> <p>Gjør dere noe spesielt i din familie når du har bursdag? Hvis du tenker tilbake på sist du hadde bursdag, da ble du... år, og det var om sommeren/høsten/vinteren/våren. Gjorde dere noe spesielt da?</p>
<p>Hvordan er det å være beredskapshjem?</p>	<p>Fortell hva som er det beste med å være beredskapshjem.</p>

	<p>Fortell om det er noe som kan være litt kjedelig eller negativt. Fortell om du har opplevd noen vanskelige situasjoner.</p> <p>Hvem har snakket med deg tidligere om hvordan det kan være å være beredskapshjem?</p> <p>Er det noe du ønsker å si til andre som ønsker å bli beredskapshjem?</p>
<p>Når et barn flytter inn</p> <p>(minner om at vi ikke bruker navn...)</p> <p>Når et barn flytter ut....</p>	<p>Fortell hva som skjer når et barn flytter inn</p> <p>Hvilke tanker og følelser?</p> <p>Hva slags informasjon får du når et barn flytter inn?</p> <p>Hva har barna med seg når de kommer?</p> <p>Fortell hvordan du/dere forbereder dere når et barn skal flytte inn</p> <p>Hvor lenge i forkant får du vite at et barn skal flytte inn?</p> <p>Fortell hvordan det er å møte et barn første gangen når det flytter inn.</p> <p>Fortell hvordan det er å møte foreldre og de som kommer fra barneverntjenesten. Får du hilse på dem? I så fall hva sier de og hva snakker dere om?</p> <p>Fortell hva som skjer når et barn flytter ut?</p> <p>Fortell hvordan det er for deg når et barn flytter. Hva tenker og føler du?</p> <p>Fortell hva slags informasjon du får når et barn skal flytte. Fortell hva du får vite om hvor barnet skal flytte</p>
<p>Forklaring på hva et beredskapshjem er:</p>	<p>Hva sier du til vennene dine hvis de lurer på hva beredskapshjem er?</p>

	<p>Hvis du skulle stå oppe med læreren din i klassen (holde foredrag) og si noe om hvordan det er å være beredskapshjem. Hva ville du si da?</p> <p>Noe annet du ønsker å fortelle?</p>
Dine framtidstrømmer	<p>Har du noen spesielle drømmer? Noe du har veldig lyst til å gjøre eller oppnå? Hva ønsker du å bli/jobbe med når du blir stor/voksen?</p>

Harald Høllvigs gate 29
N-5007 Bergen
Norway
tlf. +47 55 58 21 11 /
faks +47 55 58 06 70
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Bjørn Øystein Angel
Institutt for sosiologi og sosialt arbeid Universitetet i Agder
Serviceboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Vår dato: 15.01.2014 Vår ref.: 36267/2/LT Deres dato: Deres ref.:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 11.11.2013. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 13.01.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

36267 *Beredskaps hjemmets egenfødte barn*
Behandlingsansvarlig *Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig *Bjørn Øystein Angel*
Student *Henriette Knaben Velle*

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsloven. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilrådning forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database,
<http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.05.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Henriette Knaben Velle henriette_knaben_8@hotmail.com

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 36267

Det gis skriftlig informasjon og innhentes skriftlig samtykke for alle deler av prosjektet. Personvernombudet finner informasjonsskrivene mottatt 10.01.2014 tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Det er Bufetat Agder Barne- og familiesenter som velger ut aktuelle familier/barn og oppretter førstegangskontakten til familiene/beredskapsjennemene. De beredskapsjennem som ønsker å delta tar selv direkte kontakt med prosjektleder. Det vil også bli gitt informasjon og innhentet samtykke fra barna som er plassert i beredskapsjennem og deres foreldre (via beredskapsjennemmet eller Bufetat). Når samtykke fra alle involverte parter foreligger avtales tid og sted for intervju.

Personvernombudet finner at det samles inn og registreres sensitive personopplysninger om helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 bokstav c.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Universitetet i Agder sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 31.05.2014 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsmøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.